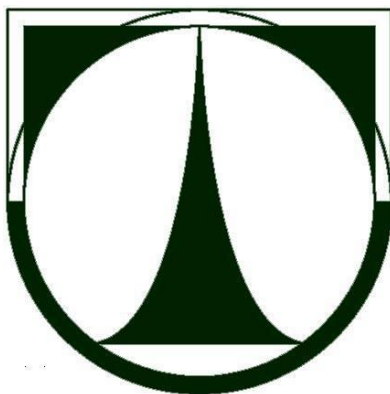

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Lucie Dvořáková

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Regionální dopady strukturálních změn v české ekonomice

Regional Impacts of Structural Changes in Czech Economy

DP – PE – KEK – 2011 – 09

Bc. Lucie Dvořáková

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Sojková Lenka, Ph.D., katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Tomáš Denis, Úřad práce v Liberci

Počet stran: 103

Počet příloh: 0

Datum odevzdání: 6. května 2011

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 6. května 2011

Lucie Dvořáková

Anotace

Transformační změny po roce 1989 vyústily v ČR mimo jiné ve změny strukturální, které pokračují do dnešní doby. Tato práce krátce popisuje tyto změny na úrovni celé ČR a dále se věnuje strukturálním změnám v Libereckém kraji a zejména vývoji nejdůležitějších tradičních odvětví v tomto kraji - sklářského, textilního a automobilového průmyslu, kdy došlo k velkému nárůstu automobilového průmyslu a naopak k útlumu průmyslu textilního a sklářského. Dále jsou popsány dopady strukturálních změn v Libereckém kraji, mezi něž lze zařadit vznik brownfields a hospodářsky slabých oblastí, nezaměstnanost a přílišnou dominanci automobilového průmyslu v hospodářství regionu. V závěru práce jsou zmíněna současná řešení dopadů strukturálních změn v Libereckém kraji.

Klíčová slova

Automobilový průmysl, brownfields, Liberecký kraj, sklářský průmysl, strukturální změny, textilní průmysl, transformace.

Annotation

Czech transformation changes after 1989 led into structural changes, which continue up to now. This thesis describes these structural changes and also relates to structural changes in the Liberec region, especially to the changes of automotive, glass and textile industry. The automotive industry has increased in this period and, on the contrary, the glass and the textile industry have decreased. There are also defined impacts of structural changes in the Liberec region, where we find creation of brownfields and of economically weak area, unemployment and domination of automotive industry in region's economy. The final part of this thesis consists in resolution of structural changes' impacts.

Key Words

Automotive industry, brownfields, glass industry, Liberec region, structural changes, textile industry, transformation change.

Obsah

Seznam zkratk	10
Seznam tabulek.....	11
Seznam obrázků	12
Úvod	14
1 Nutnost strukturálních změn v Československu	16
1.1 Československo na konci 80. let.....	16
1.2 Proces transformace československé ekonomiky	18
2 Strukturální změny v české ekonomice po r. 1990	21
2.1 Strukturální změny HDP.....	21
2.2 Strukturální změny průmyslu.....	22
2.3 Strukturální změny v zahraničním obchodě	24
2.4 Strukturální změny a nezaměstnanost	25
2.5 Analýza současné situace průmyslových odvětví v ČR.....	27
2.6 Průmyslové zóny, brownfields a greenfields	31
2.7 Strukturální změny v regionech ČR	36
3 Strukturální změny v hospodářství Libereckého kraje	40
3.1 Struktura hospodářství v Libereckém kraji.....	41
3.2 Vývoj odvětví výroby dopravních prostředků v Libereckém kraji.....	44
3.3 Vývoj textilního průmyslu v Libereckém kraji.....	52
3.4 Vývoj sklářského průmyslu v Libereckém kraji	59
3.5 Změny struktury hospodářství v Libereckém kraji a jejich dopady.....	67
4 Dopady strukturálních změn v Libereckém kraji.....	68
4.1 Brownfields.....	68
4.2 Nezaměstnanost.....	75
4.3 Hospodářsky slabé oblasti	78
4.4 Dominance automobilového průmyslu a útlum tradičních odvětví	79
5 Řešení dopadů strukturálních změn v Libereckém kraji.....	81
5.1 Brownfields.....	81
5.2 Nezaměstnanost.....	87

5.3 Hospodářsky slabé oblasti	91
5.4 Dominance automobilového průmyslu a útlum tradičních odvětví	92
Závěr	94
Seznam použité literatury	96

Seznam zkratk

APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
ČSÚ	Český statistický úřad
DMCZ	DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o.
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
JG	JABLONEX GROUP a.s.
LIAZ	Liberecké automobilové závody
LK	Liberecký kraj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NSRB	Národní strategie regenerace brownfieldů
OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
ORP	Obec s rozšířenou působností
PZO	Podnik zahraničního obchodu
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SVSB	Svaz výrobců skla a bižuterie
TUL	Technická univerzita v Liberci

Seznam tabulek

Tabulka 1: HDP na hlavu, produktivita a nezaměstnanost v krajích ČR	37
Tabulka 2: Příklady lokalit typu brownfields v Libereckém kraji	75
Tabulka 3: Ukazatelé pro určení hospodářsky slabých oblastí.	78

Seznam obrázků

Obrázek 1: Odvětvová struktura HDP v běžných a stálých cenách.....	22
Obrázek 2: Podíl odvětví průmyslu na produkci v běžných cenách	23
Obrázek 3: Zahraniční obchod ČR.....	24
Obrázek 4: Zahraniční obchod ČR podle tříd SITC v běžných cenách	25
Obrázek 5: Míra registrované nezaměstnanosti.....	26
Obrázek 6: Průměrné počty zaměstnanců v odvětvích hospodářství.....	27
Obrázek 7: Struktura průmyslu v EU 27, ČR a Německu podle sekcí.....	28
Obrázek 8: Index průmyslové produkce.....	29
Obrázek 9: Dotace v rámci programu na podporu průmyslových zón.....	31
Obrázek 10: Struktura brownfields dle původního využití.....	34
Obrázek 11: Počty brownfields v krajích ČR	35
Obrázek 12: Hrubá přidaná hodnota v krajích ČR.....	38
Obrázek 13: Zaměstnanci v hospodářských odvětvích jednotlivých krajů ČR	39
Obrázek 14: Struktura hrubé přidané hodnoty v LK podle odvětví OKEČ	41
Obrázek 15: Podíl zaměstnaných v jednotlivých odvětvích OKEČ	42
Obrázek 16: Tržby ve zpracovatelském průmyslu podle odvětví OKEČ.....	43
Obrázek 17: Průměrný počet zaměstnanců ve zprac. průmyslu podle odvětví OKEČ	44
Obrázek 18: Indexy vývoje odvětví výroby dopravních prostředků.....	47
Obrázek 19: Bazické indexy vývoje odvětví výroby dopravních prostředků.....	48
Obrázek 20: Index tržeb, výroby a vývozu automobilů	49
Obrázek 21: Podíl odběratelů na obratu DMCZ v roce 2009	50
Obrázek 22: Indexy tržeb a počtu zaměstnanců ve firmě DMCZ.....	51
Obrázek 23: Indexy vývoje textilního průmyslu.....	54
Obrázek 24: Bazické indexy vývoje textilního průmyslu.....	55
Obrázek 25: Indexy tržeb textilního průmyslu v LK a dovozu textilu z Číny.....	56
Obrázek 26: Počet zaměstnanců Textilany v letech 1990 a 1991	58
Obrázek 27: Indexy vývoje sklářského průmyslu	62
Obrázek 28: Bazické indexy vývoje sklářského průmyslu.....	63
Obrázek 29: Indexy tržeb, vývozu a dovozu sklářského průmyslu.....	64
Obrázek 30: Vývoj tržeb a počtu zaměstnanců v Jablonex Group a.s.	65
Obrázek 31: Složení tržeb firmy Jablonex Group a.s.....	66

Obrázek 32: Lokality brownfields v okresech Libereckého kraje	69
Obrázek 33: Původní využití brownfields v Libereckém kraji	70
Obrázek 34: Lokality brownfields v obcích s rozšířenou působností v LK	71
Obrázek 35: Lokality brownfields v obcích s rozšířenou působností v LK	72
Obrázek 36: Porovnání umístění brownfields v Libereckém kraji	73
Obrázek 37: Porovnání původního využití brownfields v Libereckém kraji.....	74
Obrázek 38: Vývoj nezaměstnanosti a počtu zaměstnanců hlavních prům. odvětví LK	76
Obrázek 39: Nezaměstnanost v obcích s rozšířenou působností Libereckého kraje.....	77
Obrázek 40: Nezaměstnanost v Novém Boru	77
Obrázek 41: Tržby ve zpracovatelském průmyslu v Libereckém kraji.....	79
Obrázek 42: Vývoj tržeb a počtu zaměstnanců v Delphi Packard Electric ČR s.r.o.	80
Obrázek 43: Prostředky k čerpání v rámci ROP NUTS II Severovýchod.....	82
Obrázek 44: Revitalizace kina a náměstí v Semilech – struktura výdajů.....	86
Obrázek 45: Výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti v Libereckém kraji.....	88
Obrázek 46: Výdaje na rekvalifikace zaměstnanosti v Libereckém kraji	88
Obrázek 47: Vývoj tržeb společnosti Elmarco	93

Úvod

Vývoj české ekonomiky v uplynulých letech je charakterizován množstvím strukturálních změn, které se započaly v období transformace a jejichž důležitost se opět připomenula v období světové ekonomické krize, ze které se v současnosti nejen české hospodářství vzpamatovává. Právě z tohoto důvodu se tato diplomová práce zabývá strukturálními změnami v českém hospodářství, s důrazem na vývoj a hodnocení dopadů strukturálních změn v Libereckém kraji.

V období transformace, které mělo za cíl vrátit české ekonomice konkurenceschopnost a přirozenou strukturu hospodářských odvětví deformovanou centrálním plánováním, si přední čeští ekonomové a vláda stanovili tak ambiciózní cíle, že k jejich naplňování dochází prakticky až do dnešní doby.

Strukturální změny a jejich důležitost přicházejí znovu ke slovu právě v dnešní době, kdy se ukázalo, jak důležité je i pro tradiční obory v českém hospodářství neustále se přizpůsobovat trhu a zahraničním konkurentům, protože právě jen silné firmy s dobrým podnikatelským záměrem byly schopny přežít krizi a poučit se z ní.

Obecným záměrem této práce je zmapovat proces strukturálních změn v české ekonomice od roku 1989 do současnosti pomocí charakteristiky jednotlivých odvětví hospodářství, především průmyslu, kde docházelo k již zmíněnému útlumu především těžkého průmyslu, a také služeb, protože právě poskytování sofistikovaných služeb se stává perspektivním odvětvím budoucnosti.

Po popisu vývoje celé České republiky se práce zaměří především na vývoj v Libereckém kraji, protože tato oblast je autorce práce nejbližší a protože vzhledem k rozsahu práce ani nelze provést detailní charakteristiku vývoje hospodářství ve všech krajích.

Užším cílem práce bude zmapovat změny na Liberecku, a to především v tradičních oborech tohoto regionu, kterými jsou sklářský a textilní průmysl a zároveň bude věnována pozornost i novému fenoménu Liberecka – automobilovému průmyslu, s jehož rozvojem souvisí i výstavba nových průmyslových zón a příchod nových firem a investorů do této oblasti.

Předpokladem, který se tato práce bude snažit potvrdit, je, že strukturální změny měly na Liberecku vliv na jednotlivá odvětví hospodářství, což mělo další dopady. Bude tedy ověřováno, že změna struktury hospodářství vedla k růstu podílu automobilového průmyslu a naopak k útlumu průmyslu textilního a sklářského a že měla vliv na vznik brownfields, nezaměstnanost, vznik hospodářsky slabých oblastí a dominanci automobilového průmyslu v Libereckém kraji. Zároveň budou zmíněna současná řešení těchto dopadů, jejich zhodnocení a návrhy vlastních řešení.

Zdroji informací pro tuto diplomovou práci jsou jednak odborné publikace, monitoring tisku a také veřejně dostupná data Českého statistického úřadu, úřadů práce a dalších obdobných institucí.

Pro zpracování kapitoly týkající se transformace a vývoje průmyslu v České republice jsou využity především publikace Spěváčka a kolektivu, Hollmana a Žídka, týkající se této problematiky. Pro informace o struktuře českého hospodářství a jeho změnách byly použity publikace Kadeřábkové.

K analýze strukturálních změn v Libereckém kraji jsou použity ukazatele, které jsou k dispozici v rámci statistických ročenek Libereckého kraje. Jedná se o tržby z průmyslové činnosti, průměrný počet podniků a zaměstnanců a průměrnou hrubou měsíční mzdu v jednotlivých odvětvích hospodářství.

Dopady strukturálních změn v Libereckém kraji a jejich řešení jsou popsána s pomocí dat Libereckého kraje, CzechInvestu a dalších institucí, které se touto problematikou zabývají.

1 Nutnost strukturálních změn v Československu

Zatímco ve vyspělých západních ekonomikách probíhají strukturální změny neustále a ničím nepřerušeny, do vývoje českého hospodářství velmi zasáhlo období centrálně řízeného hospodářství a celková orientace exportu na východní trhy. Významným se tak pro Československo stal rok 1989, který umožnil nastartování strukturálních i dalších důležitých změn. Pokud se provádí analýza těchto změn, je nezbytné znát výchozí stav nejen ekonomiky, ale i celé společnosti, proto se následující subkapitola věnuje situaci v Československu na konci 80. let 20. století.

1.1 Československo na konci 80. let.

Pozitiva československé situace se dají nalézt zejména ve třech oblastech: v oblasti lidského kapitálu, geografické polohy a také v makroekonomické stabilitě země. Pro další rozvoj našeho hospodářství byly důležité zejména historické obchodní vztahy s Rakouskem a Německem, které nám umožnily rychlý rozvoj zahraničního obchodu a také zapojení do světového hospodářství.

Další oblastí, která přinášela Československu konkurenční výhodu oproti dalším bývalým socialistickým zemím, byla oblast vzdělání zaměstnanců. Zejména technické obory byly na vysoké úrovni a naše země tak měla dostatek kvalifikovaných pracovníků. Problémem byla na druhou stranu záměrná ignorance některých oborů, například ekonomie, a také podmínění studia na vysokých školách absolvováním ideologických předmětů.

Žídek dále považuje za pozitivní rovněž celkovou makroekonomickou situaci v tehdejší Československu. Naše země byla spolu s bývalým východním Německem považována za nejvyspělejší v bývalém socialistickém bloku, bohužel ale ani zdaleka nedosahovala stavu z 50. let 20. století, kdy byla na stejné úrovni s Rakouskem. V období centrálně plánovaného hospodářství nás jen Rakousko bylo schopno pětikrát předhonit v ekonomické vyspělosti. Na druhou stranu v naší ekonomice nebyla vysoká inflace ani nezaměstnanost, vláda udržovala vyrovnané veřejné finance a také zahraniční dluh vykazoval nízké hodnoty.^[1]

[1] Není-li uvedeno jinak, byla tato kapitola zpracována především z následujícího zdroje:

ŽÍDEK, L. Transformace české ekonomiky: 1989-2004, s. 1-28.

Pokud se našlo na tehdejší situaci několik pozitiv, negativ bylo bohužel mnohem více. Základem těchto negativ je především orientace zahraničního obchodu na trhy zemí RVHP, zaměření hospodářství na těžký a vojenský průmysl, aniž by pro ně naše země měla podmínky a suroviny, a také nedostatečně nastavený institucionální rámec ekonomiky v podobě potřebných zákonů a organizací.

Dalším negativem, zmiňovaným i v zahraniční literatuře, byla naprostá absence tržního mechanismu, jehož náznaky bylo v té době možné najít např. v Maďarsku. V hospodářství Československa bylo vše podřízeno plánu a jeho plnění, ať už podnik vyráběl zboží, po kterém byla poptávka či ne. Téměř všechny podniky byly znárodněny, což umožňovalo státu lepší kontrolu a zároveň bylo znárodnění využito ideologicky, protože vlastníci podniků představovali podle státu hlavní vykořisťovatele pracujících.^[2]

Podniky zároveň nevěděly, co zákazníci chtějí, protože chyběl základní signál pro rozklíčování jejich chování – tržní ceny. Ceny byly téměř fixní a řízené centrálně, navíc byl jejich význam znevážen nepřehledným systémem daní a subvencí, který měl obrovský vliv. Téměř každý podnik měl jinak nastavenou daňovou povinnost a subvence např. u vody a elektřiny způsobovaly, že si lidé neuvědomovali jejich vzácnost a plýtvali jimi. Ceny tak místo tvorby signálů pro tržní subjekty vedly k jejich zmatení.^[3]

Velkým problémem byl podle Židka také nedostatek zdrojů v ekonomice, který neumožňoval investice do strojního vybavení ani do samotné infrastruktury. Většina podniků ani neměla zájem na zvyšování kvality produkce, protože téměř veškerá produkce měla svůj odbyt, a ani neexistovala konkurence, která by nutila kvalitu zlepšovat. Pokud už by podniky chtěly získat vyspělejší technologie ze zahraničí, většinou to ani nebylo možné, protože západní státy uvalily na vývoz tohoto zboží do socialistických zemí embargo.

[2] Privatization in transition economies: the ongoing story, s. 93-94.

[3] KLAUS, V. a TOMŠÍK, V. Makroekonomická fakta české transformace, s. 21-23.

1.2 Proces transformace československé ekonomiky

Nedostatky zmíněné v předchozí subkapitole si samozřejmě uvědomovala vláda vzešlá z prvních porevolučních voleb a také odborníci. Československo tak čekal proces transformace, kdy mělo postupně docházet k nápravě pokřivené tržní struktury, změně ve složení hospodářských odvětví a také k vytváření podmínek pro fungování tržní ekonomiky – přijímání potřebných zákonů a vzniku chybějících institucí.

Odborníkům i veřejnosti byly známy nedostatky předchozího stavu, různily se ale názory na způsob nápravy. V literatuře lze nalézt tři skupiny názorů na proces transformace – třetí cestu, sociálně-tržní hospodářství nebo liberální hospodářství. Třetí cesta představuje zachování centrálně plánovaného hospodářství, ovšem se zapojením tržního mechanismu a posílením jeho role. Zastánci sociálně-tržního hospodářství navazovali na Keynesa a prosazovali zásahy státu do ekonomiky. V názorech naší vlády nakonec převážil názor třetí, liberální hospodářství, které představovalo co nejmenší zásahy státu do tržního mechanismu. Představiteli tohoto názoru byli např. Klaus, Dyba nebo Zielenec.

Prvořadým cílem, na kterém se všichni čelní představitelé státu shodli, bylo nastavení podmínek pro fungování trhu. Dále ale bylo nutno vytvořit časový harmonogram reform. Jak uvádí Žídek: *„Nutné změny můžeme rozdělit z časového hlediska. Část reform bylo možno provést relativně rychle – cenovou liberalizaci, liberalizaci zahraničního obchodu, uvolnění možnosti zakládat nové podniky, odstranění subvencí, vznik kapitálových a finančních trhů, nebo zrovnoprávnění všech forem vlastnictví. Mimoto však před reformátory vyvstávaly dlouhodobé úkoly. ... Sem můžeme zařadit vybudování celého nového právního řádu nebo změnu soudního systému.“* [4]

Právě nad časovým harmonogramem reform se také vedly spory. Podle Holmana má proces transformace dvě fáze, první z nich zahrnuje liberalizaci trhů a stabilizaci ekonomiky a druhá privatizaci a restrukturalizaci. Ekonomové diskutovali, zda pro první fázi transformace zvolit gradualismus či šokovou terapii. [5]

[4] ŽÍDEK, L. Transformace české ekonomiky: 1989-2004, s. 28.

[5] HOLMAN, R. Transformace české ekonomiky, s. 21-24.

Šoková terapie zahrnovala rychlou liberalizaci doprovázenou stabilizačními opatřeními, která by českou ekonomiku ochránila před růstem inflace a vysokým schodkem platební bilance, ale zároveň by přinesla krátkodobý ekonomický pokles. Zastánci gradualismu naproti tomu chtěli potřebná opatření rozložit do delšího časového úseku a vyhnout se tak hospodářskému poklesu, který s sebou přináší šoková terapie. V Československu převážili zastánci šokové terapie, protože zde existovala dostatečná podpora pro rychlou změnu a rychlé zbavení se starých pořádků.

Následují krátké podkapitoly věnující se již zmíněným fázím transformace – liberalizaci a stabilizaci a dále privatizaci a restrukturalizaci.

1.2.1 Liberalizace a stabilizace

„Transformace postavila vlády před tři hlavní úkoly: liberalizaci, stabilizaci a privatizaci. Liberalizaci trhů bylo možné provést prakticky okamžitě: deregulací cen a mezd, povolením soukromého podnikání a zavedením vnitřní konvertibility měny.“^[6] Deregulace cen se dotkla především cen potravin, protože socialistické zemědělství bylo podporováno štědrými subwencemi, které byly nyní rušeny a docházelo tak postupně k nápravě deformované cenové struktury. Právě u rušení subvencí bylo důležité načasování hned na počátku reformy, protože v té době se všechny změny těšily velké podpoře obyvatelstva. Zavedení vnitřní konvertibility měny umožnilo otevřít trh zahraniční konkurenci, což nutilo domácí firmy zvyšovat kvalitu vyráběné produkce a pomohlo nastartovat tolik potřebné strukturální změny.

Po liberalizaci bylo nutné zavést stabilizační opatření, aby se československá ekonomika nedostala do inflační spirály. Stabilizační opatření zahrnovala rozpočtovou a měnovou restrikcí, regulaci růstu mezd a v neposlední řadě devalvaci koruny a ukotvení kurzu. Rozpočtová restrikce představovala především rušení dotací podnikům, které tak byly nuceny rušit ztrátové výroby. Jedním z nejdůležitějších opatření byl ale podle Holmana nastavený fixní kurz, který měl ochránit domácí výrobce při otevření trhu a stal se nezbytnou nominální kotvou ekonomiky, která Československo uchránila před růstem inflace.^[7]

[6] HOLMAN, R. Transformace české ekonomiky, s. 25.

[7] Tamtéž, s. 26-34.

1.2.2 Privatizace a restrukturalizace

Ekonomové a politici vedli spory nejen nad časovým harmonogramem celého procesu transformace, ale také o rychlosti procesu privatizace. Téměř 100 % podniků a provozoven v Československu se nacházelo ve státním vlastnictví, a tak jedním z nejdůležitějších cílů celé transformace bylo odstátnění a převod podniků do vlastnictví soukromého.

Před začátkem privatizace se uvažovalo o privatizaci rychlé či pomalé a oba tyto způsoby měly své zastánce. Rychlá privatizace měla předejít tunelování podniků dosavadními manažery, zkrátit předprivatizační agonii a umožnit rychlou restrukturalizaci. Důležitým argumentem pro rychlou privatizaci byl slib nově zvolených politiků provést všechny potřebné změny co nejrychleji. Naproti tomu odpůrci rychlého způsobu privatizace uváděli, že v české ekonomice ještě nejsou podmínky v podobě institucí a zákonů, které by zaručovaly hladký a bezproblémový průběh privatizace a nemusí tak dojít k výběru toho nejlepšího vlastníka.^[8]

Čeští reformátoři nakonec zvolili rychlou cestu privatizace, která měla umožnit, aby podniky restrukturalizovali noví vlastníci. V jistou chvíli ale probíhala privatizace souběžně s restrukturalizací, protože v první fázi privatizace docházelo k rozdělování průmyslových gigantů na menší části a zavírání těch částí, které byly považovány za nekonkurenceschopné. V druhé části pak docházelo k investicím a modernizaci tam, kde to bylo pro nové vlastníky perspektivní. V tomto ohledu byly problematické především podniky těžkého průmyslu, které představovaly zastaralé průmyslové kolosy zatížené nedostatečnou poptávkou a ekologickými zátěžemi.

Samotným strukturálním změnám je věnována další kapitola této práce.

[8] HOLMAN, R. Transformace české ekonomiky, s. 44-62.

2 Strukturální změny v české ekonomice po r. 1990

Popis situace v Československu na konci 80. let 20. století již předeslal, že proces transformace československé a později české ekonomiky byl charakterizován především strukturálními změnami. Docházelo k útlumu předimenzovaného a nerentabilního těžkého průmyslu, pro jehož výroby naše země ani nedisponovala dostatečnými surovinovými zdroji, a naopak k růstu sektoru služeb, který byl v předchozím období opomíjen.

Samotné strukturální změny je možno sledovat z několika úhlů pohledu, pro tuto práci je nejvhodnější přehled vlivu strukturálních změn na tvorbu HDP, na odvětví průmyslu, na zahraniční obchod a v neposlední řadě na nezaměstnanost.

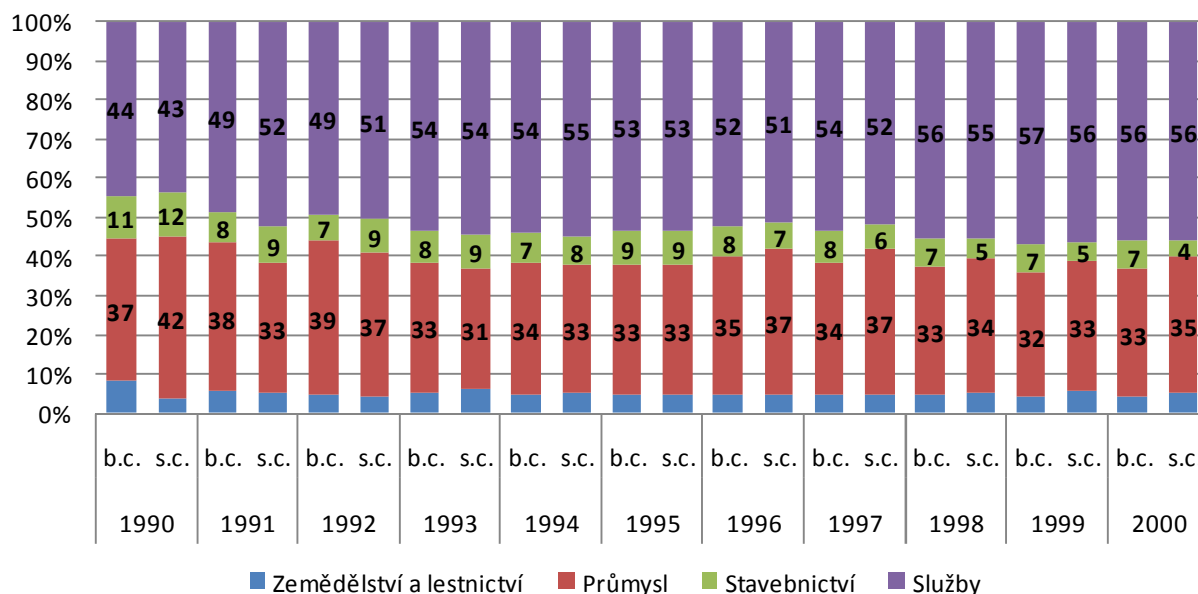
2.1 Strukturální změny HDP

Strukturální změny v rámci jednotlivých odvětví HDP byly nutné, aby odstranily zmíněnou deformaci přirozené tržní struktury, ke které docházelo v období centrálně plánovaného hospodářství. Po nastartování reformy se česká ekonomika začala postupně přibližovat skladbě odvětví, která se vyskytuje ve vyspělých zemích, kde jednoznačně převažuje sektor služeb.

Jak uvádí Spěváček, v první fázi byly strukturální změny českého hospodářství charakterizovány především rušením či omezováním neperspektivních odvětví, což spolu s rozpadem trhů RVHP a nutnými opatřeními provázejícími přechod k tržní ekonomice způsobilo recesi trvající až do roku 1992. V letech 1993-1996 ale dochází k postupné stabilizaci ekonomiky, která přispěla k růstu zahraničních investic do českých podniků a k oživení hospodářství.^[9]

Následující graf shrnuje strukturální změny HDP od počátku transformace a tedy od počátku strukturálních změn do roku 2000.

[9] SPĚVÁČEK, V. aj. Transformace české ekonomiky, s. 105-148.

Obrázek 1: Odvětvová struktura HDP v běžných a stálých cenách (podíl v %)

Zdroj: SPĚVÁČEK V. aj. Transformace české ekonomiky, s. 145.

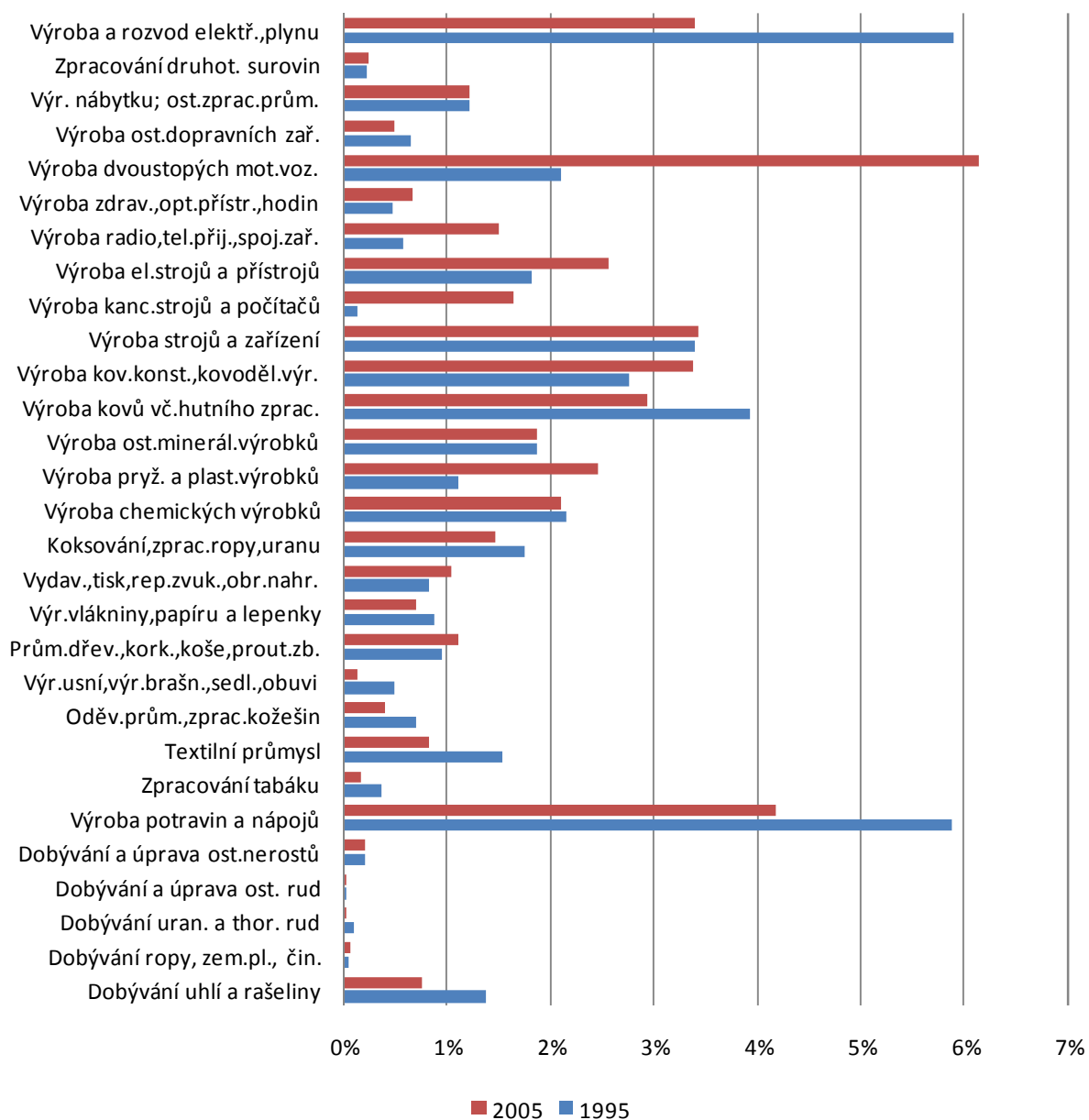
Graf ukazuje, že od počátku transformace stoupal podíl sektoru služeb, který dosáhl více než 50 %. Služby současně svým růstem již od počátku transformace vyvažovaly propad v sektoru průmyslu, který se do fáze oživení dostal až po roce 1993, kdy dochází k již zmíněnému přílivu zahraničních investic. V posledních letech je tedy struktura tvorby HDP víceméně stabilní, s mírnými výkyvy ve stavebnictví. ^[10]

2.2 Strukturální změny průmyslu

V předchozích částech práce bylo již několikrát zmíněno, že strukturální změny v českém hospodářství se týkaly především těžkého průmyslu, který se po otevření trhu vyspělým zemím jevil jako nerentabilní a nekonkurenceschopný. Většina produktů těchto průmyslů navíc směřovala na trhy zemí bývalého RVHP, které po roce 1989 prakticky přestaly existovat.

Pokles těžebního průmyslu je zřetelný i na následujícím grafu, který rovněž zobrazuje pokles průmyslu potravinářského. Naopak nejvyšší růst zaznamenalo odvětví výroby dvoustopých vozidel, které vzrostlo téměř o třetinu, a rovněž výroba elektropřístrojů.

[10] SPĚVÁČEK, V. aj. Transformace české ekonomiky, s. 145.

Obrázek 2: Podíl odvětví průmyslu na produkci v běžných cenách (v %)

Zdroj: HDP, Roční národní účty, Národní hospodářství celkem: účet výroby.

Dostupný z WWW: <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.so>>

České podniky se musely přeorientovat na odvětví, která by byla schopna konkurence na zahraničních trzích a zároveň by přinesla možnost investovat do strojů a zařízení, z nichž většina byla velmi zastaralá nejen fyzicky, ale i morálně, protože během období centrálně plánovaného hospodářství se do naší země dostávaly vyspělé technologie velmi zřídka. Dá se říci, že podniky uspěly, a to i díky relativně nízkým mzdám, ale kvalifikované pracovní síle.

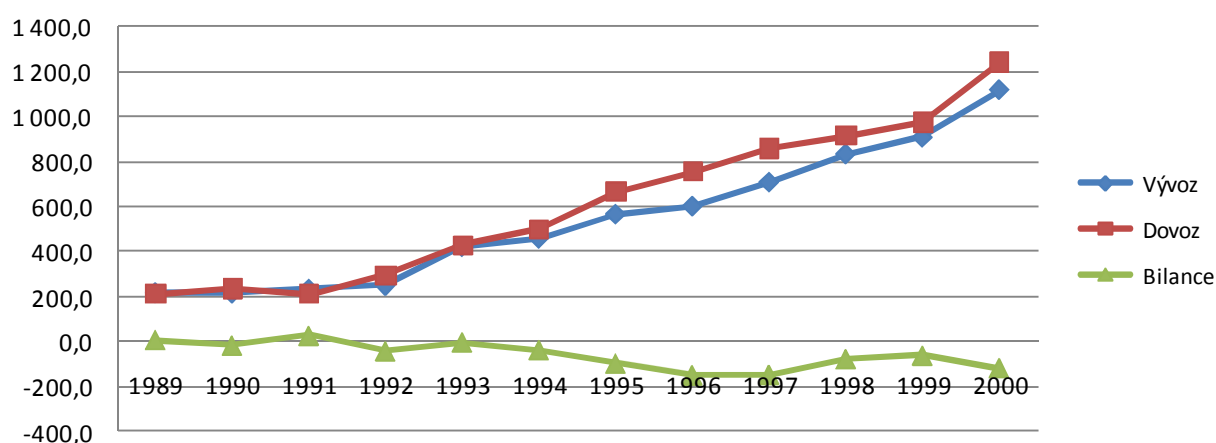
2.3 Strukturální změny v zahraničním obchodě

Zahraníční obchod byl jednou z oblastí, které byly nejvíce ovlivněny transformací ekonomiky. Změny se dotkly teritoriální i komoditní struktury zahraničního obchodu a rovněž jeho organizace.

Před rokem 1989 nesměly výrobní podniky volně obchodovat se zahraničím, k tomu sloužily speciální státní organizace – podniky zahraničního obchodu. Příkladem podniku zahraničního obchodu v našem regionu byl například dnes již nechvalně známý Skloexport, který, jak z názvu vyplývá, exportoval české sklo. Stejně jako celá ekonomika byl i celý zahraniční obchod centrálně plánován, a to především ve spolupráci s RVHP.

Po roce 1989 došlo k liberalizaci zahraničního obchodu, který se otevřel vyspělým zemím. Současně s liberalizací ale díky rozpadu trhů RVHP došlo ke kolapsu odbytišť českého exportu, který se také začal orientovat na západ. To se ovšem projevilo na obchodní bilanci České republiky.

Čeští exportéři sice měli poněkud ulehčenou situaci díky fixnímu kurzu koruny a díky krátkodobému zavedení dovozní přírážky, potřeba dovozu nového strojního vybavení a také vysoká poptávka po zahraničním zboží mezi obyvateli však způsobily, že saldo naší obchodní bilance bylo v mínusu, jak je ostatně vidět na následujícím grafu.^[11]

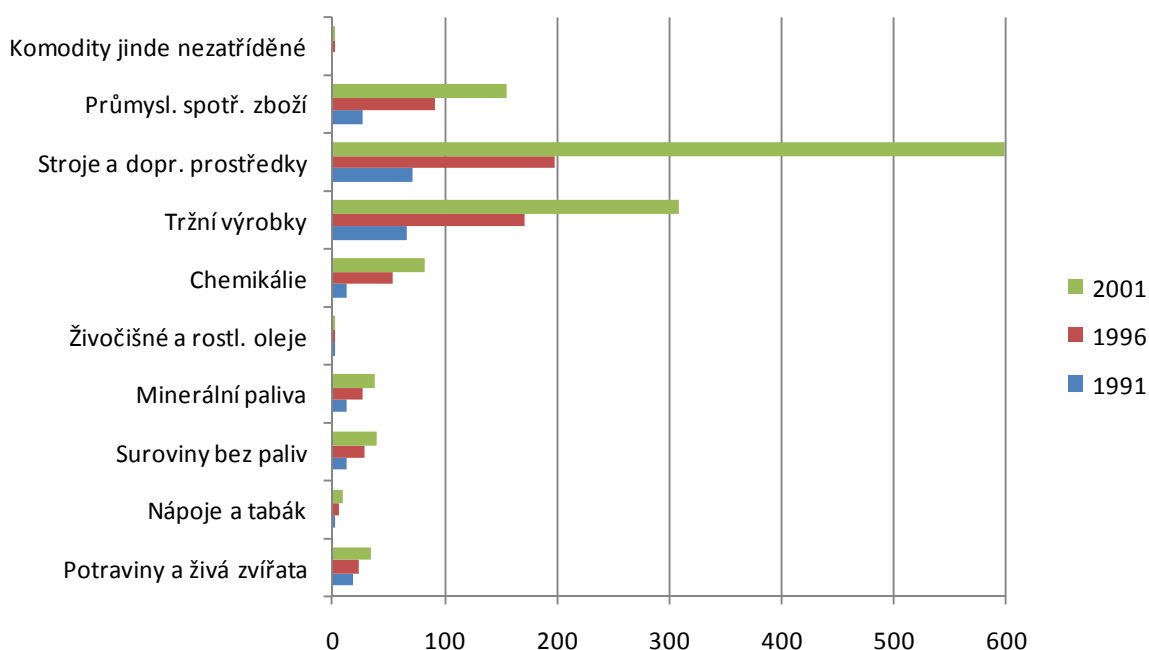
Obrázek 3: Zahraniční obchod ČR (v mld. Kčs/Kč)

Zdroj: Česká republika od roku 1989 v číslech, Zahraniční obchod.

Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989>

[11] ŽÍDEK, L. Transformace české ekonomiky: 1989-2004, s. 133-146.

V komoditní struktuře vývozu i dovozu téměř po celou dobu převažují stroje a zařízení, ale rozdíl je v jejich teritoriálním umístění a také v kvalitě. Jak již bylo řečeno, před transformací byly naše vývozy umísťovány na trhy RVHP, kde kvalita nehrála tu nejdůležitější roli. Po liberalizaci začala být právě kvalita nejdůležitější devizou pro možnost vyvážet na vyspělé trhy. Převahu strojů a zařízení ve vývozu ČR dokládá i následující graf.

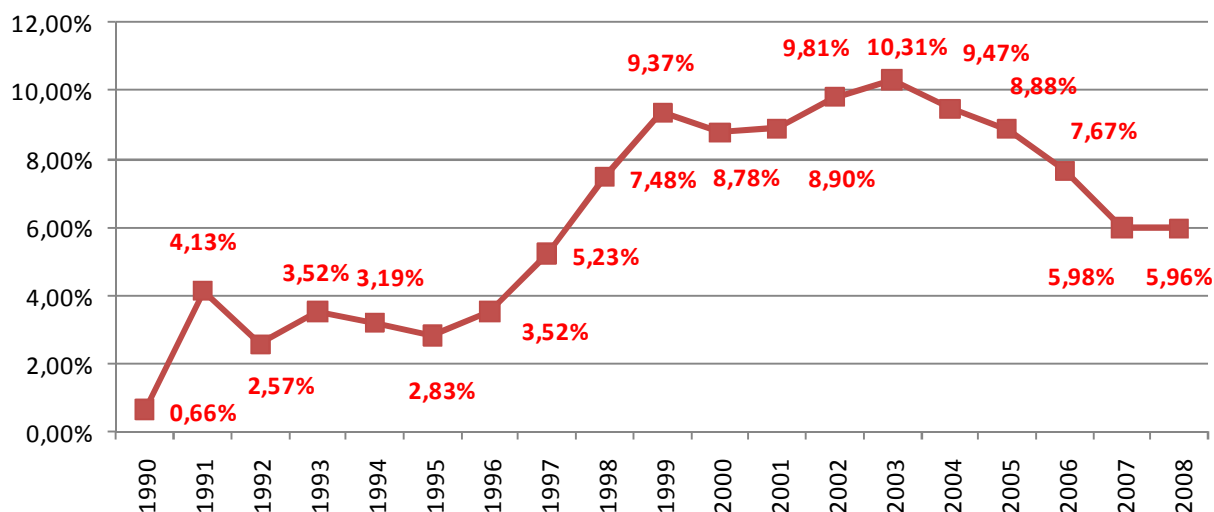
Obrázek 4: Zahraniční obchod ČR podle tříd SITC v běžných cenách (v mld. Kč)

Zdroj: Česká republika od roku 1989 v číslech, Zahraniční obchod.

Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989>

2.4 Strukturální změny a nezaměstnanost

Období transformace a také strukturální změny, velmi ovlivňují zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice. Až do sametové revoluce byla v naší zemi nezaměstnanost téměř neznámým pojmem, protože pracovat bylo povinné. O to větší očekávání přinesl počátek 90. let, kdy panovaly obavy o enormní nárůst nezaměstnanosti právě kvůli postupnému omezování a rušení míst v zemědělství a těžkém průmyslu. K překvapení všech se ale úroveň nezaměstnanosti v české části společného státu na počátku 90. let držela pod 5 %, což bylo považováno za úspěch.

Obrázek 5: Míra registrované nezaměstnanosti (v %)

Zdroj: Česká republika od roku 1989 v číslech, Míra registrované nezaměstnanosti.

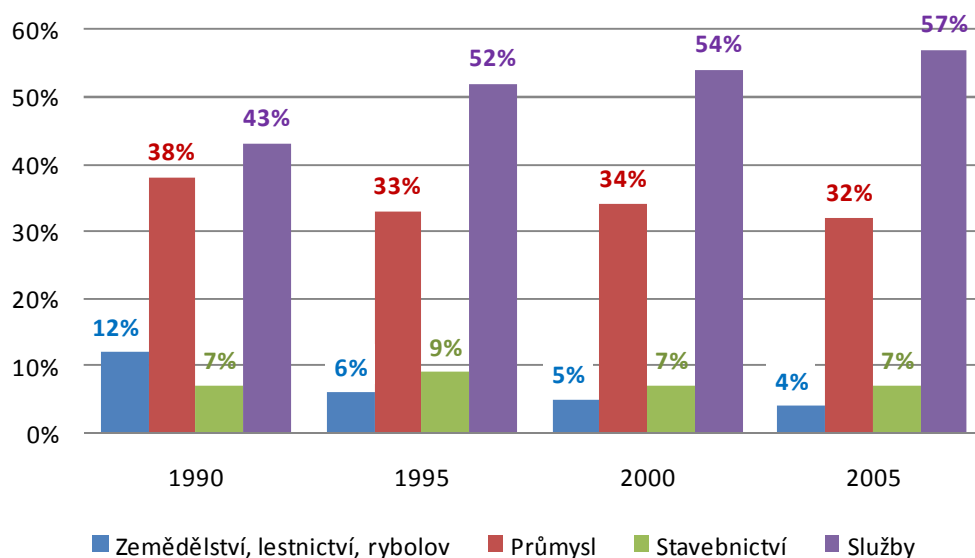
Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989>

Podle Žídka nízkou nezaměstnanost umožnilo několik okolností. Čeští zaměstnanci byli dobře kvalifikovaní a jejich kvalifikace navíc odpovídala nárokům tehdejší doby. Židek zároveň chválí českou vládu za fungující tripartitní jednání a aktivní politiku zaměstnanosti, která udržela mzdy na přijatelné úrovni. České republice pomohla i příznivá geografická poloha, která umožnila práci našich občanů u západních sousedů. V neposlední řadě je třeba zmínit rostoucí sektor služeb, který do roku 1989 existoval ve velmi omezené míře a nyní tak byl schopen absorbovat velké množství zaměstnanců, a také počátek soukromého podnikání. V socialistickém hospodářství navíc pracovalo větší množství žen a lidí důchodového věku, než je obvyklé ve vyspělých zemích, a ti začali trh práce opouštět.^[12]

Švejnar naopak při výčtu strukturálních faktorů, které ovlivňovaly nezaměstnanost, zmiňuje nesoulad vzdělanostní struktury obyvatelstva a požadavků trhu a dále rozdíly mezi městskými oblastmi a venkovem a také již zmiňovanou vzdálenost naší země od hranice se „západem“, která ovšem měla na nezaměstnanost vliv pozitivní. Na rozdíl od Žídka tedy vnímá strukturu vzdělání zaměstnanců jako nedostatečnou, vidí v ní problém a tímto problémem vysvětluje fluktuaci mezi skupinami zaměstnaných a nezaměstnaných.^[13]

[12] ŽÍDEK, L. Transformace české ekonomiky: 1989-2004, s. 123-131.

[13] ŠVEJNAR, J. aj. Česká republika a transformace, s. 245.

Obrázek 6: Průměrné počty zaměstnanců v odvětvích hospodářství

Zdroj: Statistická ročenka České republiky 2001, 2004 a 2008, Tab. 10-1.

Graf zobrazuje vývoj zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství. Jednoznačně ukazuje postupný úbytek počtu zaměstnanců v zemědělství a také velký nárůst v sektoru služeb na úkor sektoru průmyslu.

Český pracovní trh je tak v současné době charakterizován strukturou s převažujícím sektorem služeb, i když kritici namítají, že restrukturalizace probíhala a probíhá příliš pomalu a že ještě dnes jsou některé oblasti průmyslu přebujelé. Rostoucí sektor služeb vyžadoval nové kvalifikační nároky, jako např. znalost cizích jazyků a také oborů jako účetnictví, marketingu a managementu, a tak jedině zaměstnanci ochotní učit se novým dovednostem a neustále doplňovat znalosti mohou na dnešním trhu práce uspět. ^[14]

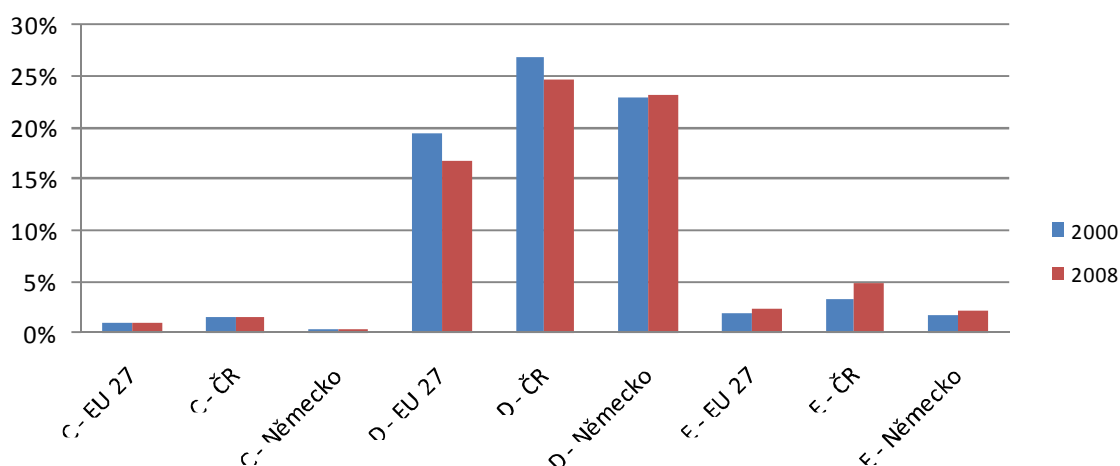
2.5 Analýza současné situace průmyslových odvětví v ČR

Hospodářství České republiky vykazovalo do nástupu celosvětové ekonomické krize růstovou tendenci, která byla způsobená ve velké míře rozvojem průmyslu. Současná situace je ale velmi ovlivněna doznívající krizí. Její vliv posílil fakt, že malá česká ekonomika je velmi otevřená vůči zahraničí a zejména průmyslové zakázky jsou na zahraničí závislé, jak bude uvedeno dále.

[14] SPĚVÁČEK, V. aj. Transformace české ekonomiky, s. 247-253.

Český statistický úřad (dále jen „ČSÚ“) používá pro znázornění postavení průmyslu ukazatel hrubé přidané hodnoty. Zde je tento ukazatel uváděn v členění dle klasifikace OKEČ, která byla sice v roce 2008 nahrazena novou klasifikací CZ-NACE, ale protože tato práce zkoumá strukturu rovněž před jejím zavedením, byla dána přednost klasifikaci původní.

V roce 2000 činil podíl průmyslových odvětví (OKEČ C, D a E) na HPH 31,6 %, zatímco v roce 2008 tento ukazatel velmi mírně poklesl na 31 %. Pokud se tento podíl porovná s tradičním obchodním partnerem ČR – Německem, které mělo v roce 2000 podíl průmyslu 26,2 %, a do roku 2008 poklesl na 25,6 %, opět se nám potvrdí fakt, že Česká republika stále patří k nejprůmyslovějším zemím Evropské unie, jak dokládá i následující graf.

C Dobývání nerostných surovin D Zpracovatelský průmysl E Výroba a rozvod energií

Obrázek 7: Struktura průmyslu v EU 27, ČR a Německu podle sekci (v % HPH v b.c.)

Zdroj: JEŘÁBKOVÁ, Z. Průmysl ČR v mezinárodním kontextu.

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/8009-09>>

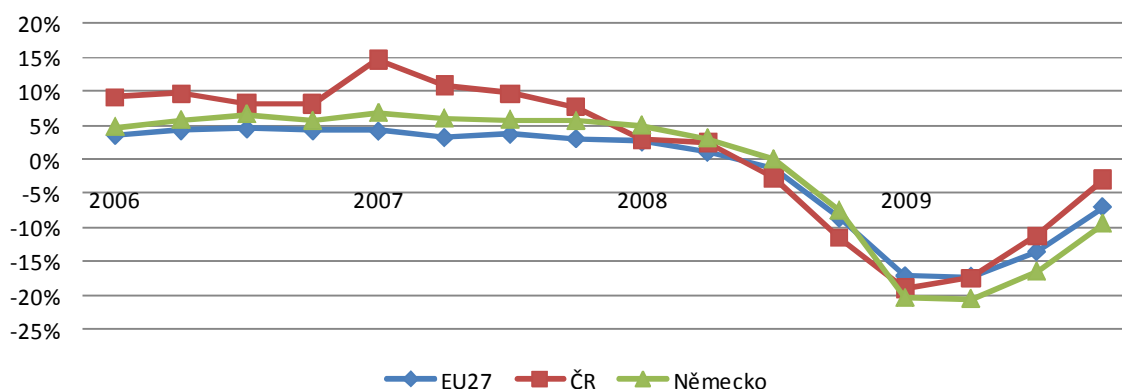
Tento graf rovněž potvrzuje, že nejvýraznější skupinou průmyslu ČR je D, tedy zpracovatelský průmysl. Ještě v roce 2000 vévodilo českému zpracovatelskému průmyslu odvětví výroby základních kovů (subsektory DJ) následováno výrobou potravinářských výrobků a nápojů (DA) a výrobou elektrických strojů a optických přístrojů (DL). Toto pořadí bylo téměř shodné se strukturou zpracovatelského průmyslu v Evropské unii. V roce 2008 ale již bylo vše jinak, přední místa sice zůstala nezměněna, ale velmi razantní vzestup zaznamenala v ČR subsektory DM, tedy výroba dopravních prostředků.^[15]

[15] JEŘÁBKOVÁ, Z. Průmysl ČR v mezinárodním kontextu.

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/8009-09>>

Výroba strojů a dopravních zařízení tak měla v České republice zcela opačný vývoj než v Evropské unii, protože tam toto odvětví velmi mírně oslabovalo. Tento vývoj může být způsoben výrobou menších a levnějších vozů v České republice, ale také příznivějším poměrem kvalita – cena než u vozů vyráběných v zahraničí. V návaznosti na automobilový průmysl lehce posílilo i postavení oborů navazujících, např. výroba pryžových a plastových výrobků. V českém průmyslu se tak více prosadila odvětví zaměřená na vývoz a průmysl se rovněž mírně „odlehčil“.

Dalším ukazatelem, který charakterizuje vývoj průmyslu, je index průmyslové produkce. Na následujícím grafu je opět dobře viditelná provázanost české ekonomiky s ekonomikou německou a celou EU. Index průmyslové produkce ve všech sledovaných oblastech vykazoval až do roku 2008 víceméně stabilní vývoj, pouze v České republice došlo v 1. čtvrtletí roku 2007 k většímu nárůstu.

Obrázek 8: Index průmyslové produkce (v %, meziročně, očištěno o počet pracovních dnů)

Zdroj: JEŘÁBKOVÁ, Z. Průmysl ČR v mezinárodním kontextu.

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/8009-09>>

Rok 2008 již byl charakterizován počátkem celosvětové krize, která přinesla útlum domácí i zahraniční poptávky. Tento útlum v našem hospodářství zasáhl zejména odvětví s výrazným podílem zahraničních investic, což je například výroba strojů a dopravních zařízení s výrazným podílem na průmyslu. V roce 2009 potom dochází k postupnému oživení průmyslu jak u nás, tak v celé Evropě. ^[16]

[16] JEŘÁBKOVÁ, Z. Průmysl ČR v mezinárodním kontextu.

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/8009-09>>

Světová krize a její dopady se projeví rovněž na ukazateli nových zakázek v průmyslu. Ekonomika České republiky je malá a otevřená a tudíž je velmi závislá na zakázkách zadávaných zahraničními firmami. Odhaduje se, že až 60 % všech zakázek tvoří objednávky právě ze zahraničí. Je tedy logické, že i index průmyslových zakázek vykazuje téměř stejný vývoj v ČR jako v Německu a v celé EU. Od roku 2006 lze sledovat postupný pokles průmyslových zakázek až do začátku roku 2009, kdy díky celosvětové krizi dochází k hlubokému propadu a během roku 2009 poté k postupnému oživení.^[17]

Všechny zmíněné ukazatele potvrzují vliv celosvětové hospodářské krize jak na průmysl v České republice a celé její hospodářství, tak i na hospodářství celé Evropské unie. Jak dokládá předchozí graf, nejhlubší propad nastal v odvětvích průmyslu na počátku roku 2009 a na jeho konci již docházelo k postupnému, ale velmi pomalému ožívání hospodářství.

Českou republiku velmi ovlivňuje vývoj v celé Evropské unii, ale zejména v Německu, které patří k našim největším obchodním partnerům, a tak naše země profitovala ze zavedení šrotovného právě v této zemi, aniž by sama tuto pobídku musela zavádět. Tento fakt byl jedním z dalších, které pomohly českému hospodářství z nejhoršího.

V období hospodářské krize se opět potvrdila a vyšla najevo závislost české ekonomiky na automobilovém průmyslu. Nejedná se již jen o samotnou společnost Škoda Auto a.s., ale i o navazující obory a firmy, např. i v Libereckém kraji, jehož situace bude popsána v následujících kapitolách práce.

Krize bohužel dolehla i na tradiční česká odvětví, která se již delší dobu potýkala s problémy, na textilní a sklářský průmysl. V Prostějově tak skomírá jedna z nejvýznamnějších firem vyrábějících konfekci, OP Prostějov, a v Novém Boru je i přes znovuotevření výroby v tamním Crystalexu stále mnoho obyvatel bez práce. I to je jedním z aspektů dopadu strukturálních změn.

[17] JEŘÁBKOVÁ, Z. Průmysl ČR v mezinárodním kontextu.

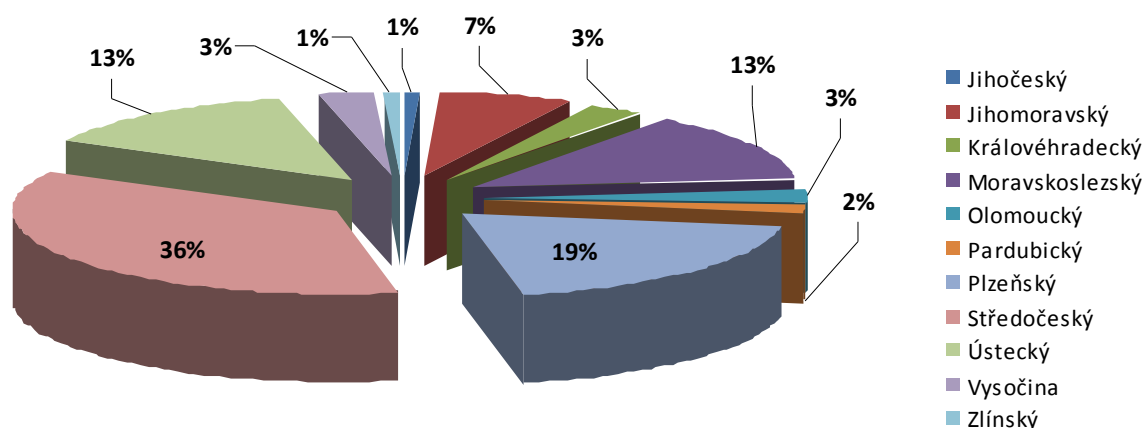
Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/8009-09>>

2.6 Průmyslové zóny, brownfields a greenfields

Problematika strukturálních změn české ekonomiky je spojena rovněž s podporou vzniku nových průmyslových zón, které mají přilákat investory a pomoci vytvořit nová pracovní místa. Tyto průmyslové zóny ale ve většině případů vznikají na „greenfields“, tzn. na zelených, nezastavěných plochách, zatímco bývalé průmyslové areály chátrají a dochází ke vzniku tzv. „brownfields“. Obě tato témata jsou stále aktuální, a proto se jim věnují následující subkapitoly.

2.6.1 Průmyslové zóny

Průmysl České republiky, deformovaný dlouholetým centrálně plánovaným hospodářstvím, které podporovalo nerentabilní průmysl a vznik průmyslových gigantů, potřeboval především na počátku 90. let příliv investic a vznik nových závodů. Tomu měl pomoci Program na podporu rozvoje průmyslových zón, realizovaný od roku 1998 Ministerstvem průmyslu a obchodu (dále jen „MPO“) prostřednictvím jeho agentury CzechInvest. Na podpoře vzniku průmyslových zón se dále podílí Ministerstvo pro místní rozvoj v rámci Strategie regionálního rozvoje České republiky a jednotlivé kraje prostřednictvím svých odborů regionálního rozvoje.

Obrázek 9: Dotace v rámci programu na podporu průmyslových zón

Zdroj: Národní program podpory zón, Průmyslové zóny podpořené v rámci Programu.

Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nppz>>

Program na podporu rozvoje průmyslových zón zahrnoval především dotace na přípravné práce. V jeho rámci byla podpořena např. výstavba průmyslové zóny v Kolíně, kde vznikla mimo jiné společná továrna automobilek Toyota, Peugeot a Citroën nebo výstavba průmyslové zóny v Nošovicích, kde působí společnost Hyundai.

Dotace v celkové výši 5,6 miliard Kč poskytnuté v rámci Programu směřovaly do 92 průmyslových zón, kde vzniklo celkem 535 podniků, které nabídly téměř 98 tisíc pracovních míst. Největší objem dotací směřoval do Středočeského kraje, naproti tomu finance nesměřovaly např. do Libereckého kraje, kde došlo pouze k převodu pozemků z Pozemkového fondu, a také do Karlovarského kraje a Prahy. V roce 2002 začal Program řešit rovněž problematiku brownfields, jednalo se o přípravu nového využití pro bývalé vojenské letiště v Žatci.^[18]

Navazujícím dokumentem se stal Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury, který byl schválen v roce 2006. Cílem programu je podpořit vznik a rozvoj těchto nemovitostí a zároveň se pokusit zlepšit investiční a životní prostředí v České republice. Právě oblast životního prostředí je v souvislosti s podporou průmyslových zón poněkud kontroverzním tématem.^[19]

Průmyslové zóny často vznikají na tzv. greenfields, tedy na zelených plochách, které byly v některých případech určeny pro zemědělské využití nebo jako rekreační plochy, navíc jsou ve většině případů dosti izolované od původní zástavby, aby poskytly investorům dostatek prostoru pro jejich závod. Zejména v budoucnu by proto měl být více promyšlen výběr těchto lokalit a zároveň by se mělo uvážít, zda by pro nový průmyslový objekt nebylo možné využít stávající průmyslové areály, tzv. brownfields. Toto řešení ale obvykle vyžaduje odstranění původní stavby či její přestavbu, což je mnohem nákladnější než stavba nová, a navíc tato území diskvalifikují rovněž různé ekologické zátěže. Velkým úkolem pro veřejné instituce je tak sladění podpory průmyslových zón a podpory regenerace brownfields.

[18] Historie Programu na podporu průmyslových zón.

Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/data/files/historie-programu-na-podporu-rozvoje-prumyslovych-zon-2051-cz.pdf>>

[19] Národní program podpory zón. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nppz>>

2.6.2 Brownfields

Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, při rozvoji průmyslu jsou orgány veřejné správy a rovněž samotní investoři postaveni před otázkou, zda umístit nový závod raději ve stávající zástavbě nebo upřednostnit nové průmyslové zóny. V České republice vzniklo či je připraveno mnoho lokalit pro novou výstavbu, ale zároveň se zde nachází množství starých průmyslových areálů, které mnohdy chátrají a čekají na další využití. Právě takové lokality označujeme jako „brownfields“.

Jednotná definice tohoto pojmu, převzatého z angličtiny, prozatím není vyjasněná. V České republice zatím ve výkladu nejsou jednotné ani státní instituce, např. Ministerstvo průmyslu a obchodu považuje brownfields za nevyužitou průmyslovou nemovitost a Ministerstvo pro životní prostředí označuje tyto lokality jako tzv. narušené pozemky. Lze tedy shrnout, že se jedná o „*staré, nevyužívané či ekonomicky nedostatečně efektivně využívané průmyslové a logistické zóny, komerční nebo obytné objekty.*“ ^[20]

Brownfields způsobují množství problémů a v mnoha oblastech negativně ovlivňují okolí. Jedná se o oblast ekonomickou, kam lze zařadit např. menší atraktivitu území jak pro investory, tak i pro obyvatelstvo, o oblast finanční, která zahrnuje např. menší objem vybraných daní a místních poplatků. Neméně důležité jsou aspekty ekologické a sociální, zahrnující např. znečištění životního prostředí, vznik ekologických zátěží, nezaměstnanost a vyšší potřebu sociálních dávek.

Brownfields můžeme rozdělit z hlediska původu vzniku. Jedná se o:

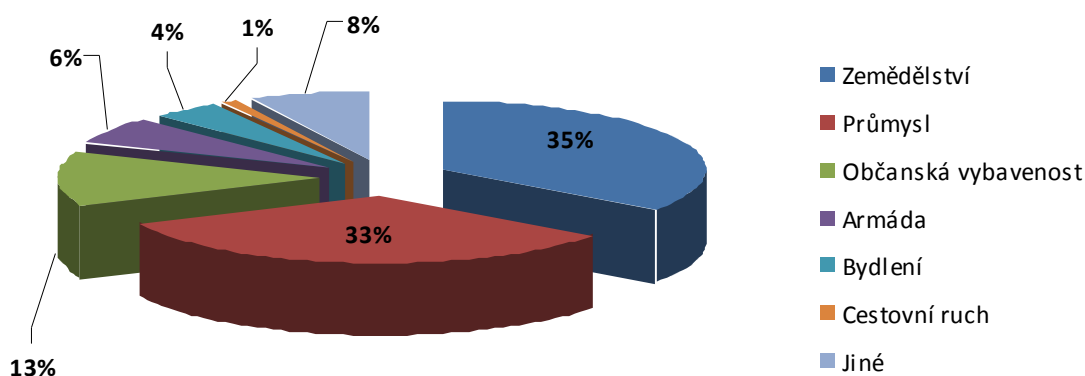
- a. Nevyužívané průmyslové zóny v urbanizovaném území
- b. Nevyužívané administrativní objekty ve vnitřních zónách měst
- c. Nevyužívané objekty Českých drah a Správy železniční dopravní cesty
- d. Nevyužívané objekty ozbrojených složek
- e. Nevyužívané zemědělské objekty. ^[21]

[20] KADEŘÁBKOVÁ, B.; PIECHA M. aj. Brownfields: jak vznikají a co s nimi, s. 4.

[21] Tamtéž, s. 2-8.

V České republice je vznik brownfields spojen především se změnou orientace průmyslu po roce 1989, kdy docházelo k postupnému útlumu především těžkého průmyslu a podniky se začaly orientovat např. na výrobu součástek do automobilů a elektrotechniky. Vznik, počet a typologie brownfields v jednotlivých krajích tak závisí především na tom, jak velké jsou rozdíly mezi původním a novým hospodářským zaměřením oblasti.

MPO se prostřednictvím své agentury CzechInvest rozhodlo zmapovat počet brownfields na území České republiky a následně vydalo Národní strategii regenerace brownfields. Vyhledávací studie začala v roce 2005 a díky spolupráci s krajskými úřady bylo během dvou let lokalizováno celkem 2 355 lokalit, které zabírají plochu více než 10 tisíc hektarů. Pokud se zkoumá předchozí využití těchto lokalit, překvapivě nejsou nejpočetnější bývalé průmyslové objekty, ale objekty zemědělské. Důvodem může být to, že téměř polovina všech lokalit brownfields se nachází v obcích do 2 000 obyvatel, bude se tedy nejspíše jednat o objekty bývalých státních statků apod. Původní využití brownfields ilustruje následující graf.^[22]

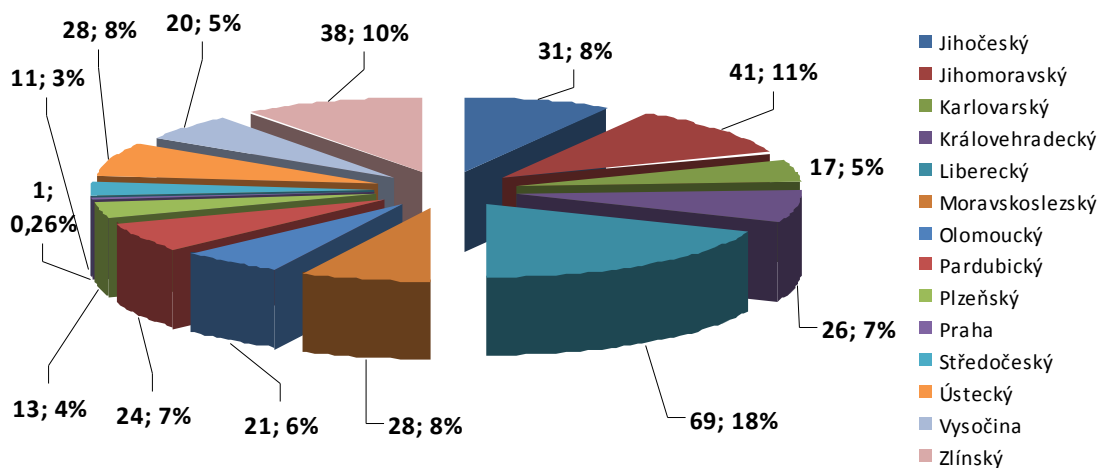

Obrázek 10: Struktura brownfields dle původního využití (v %)

Zdroj: Národní strategie regenerace brownfields, Základní statistické výsledky Vyhledávací studie, str. 3.

[22] Národní strategie regenerace brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nsrbf>>

Na základě vyhledávací studie byla v roce 2008 vyhlášena Národní strategie regenerace brownfields, jejíž vizí je především celkové ozdravení těchto území a zlepšení jejich využití. Střednědobými cíli, kterých má být dosaženo do roku 2013, je např. získat maximálně dostupný objem evropských zdrojů na regeneraci těchto území, uvážit i jiné než průmyslové využití a také dostatečně o této problematice informovat veřejnost. Součástí strategie je rovněž uveřejnění Národní databáze brownfields, která obsahuje lokality připravené pro investory. Do dnešního dne zde bylo uveřejněno 368 lokalit, jejichž umístění charakterizuje následující graf. Nejvíce lokalit připravených pro budoucí investory se nachází v Libereckém kraji, následuje kraje Jihomoravský a Zlínský.^[23]

Obrázek 11: Počty brownfields v krajích ČR

Zdroj: Národní databáze brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www.brownfieldy.cz/>>

I když na našem území stále ještě převažují lokality čekající na investice, najdeme zde i několik příkladů velmi úspěšné regenerace brownfields. Jedním z nich je např. nákupní centrum Palladium v Praze, které vzniklo na místě bývalých kasáren, nebo brněnská Galerie Vaňkovka, kde bylo využito bývalého průmyslového areálu slévárny ke vzniku nejen nákupního, ale i kulturního a společenského centra. V současné době se také pracuje na přeměně lokality Karolína v Ostravě, kde vzniká prakticky nová čtvrť, která ovšem citlivě zahrnuje i původní památkově chráněné a architektonicky cenné stavby.

[23] Národní strategie regenerace brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nsrbf/>>

2.7 Strukturální změny v regionech ČR

Strukturální změny v České republice mají výrazný regionální dopad, charakterizovaný nadprůměrným růstem ve vybraných oblastech a naopak zaostáváním v oblastech jiných. Dopady strukturálních změn jsou výrazné zejména v těch oblastech ČR, kde došlo k rychlému útlumu do té doby dominantních odvětví, aniž by je dostatečně nahradila odvětví nová. Tyto výrazné dopady ještě prohlubuje nízká meziregionální mobilita faktorových vstupů, kdy se např. kapitál i kvalifikovanější pracovníci soustřeďují do více rozvinutých oblastí a na oblastech méně rozvinutých se nedostává.^[24]

Regionální rozdíly jsou nejvíce viditelné v mikroprostředí a zejména v úrovni a struktuře nezaměstnanosti. Tyto rozdíly umožňuje nejlépe charakterizovat ukazatel HDP na obyvatele a samozřejmě míra nezaměstnanosti. Ekonomická úroveň měřená právě ukazatelem HDP na obyvatele vykazuje v ČR poměrně málo rozdílů, výjimečné je pouze postavení Prahy. Ve vývoji tohoto ukazatele se dá přesně vysledovat, v jaké fázi se nachází ekonomika. V období růstu dochází k prohlubování meziregionálních rozdílů, kdy vyspělejší regiony zvyšují svůj náskok, zatímco v období recese jsou tyto rozdíly méně výrazné. V následující tabulce lze vidět, že i přes poměrně příznivou výchozí pozici došlo k nejvýraznějšímu poklesu v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji, zatímco Středočeský kraj svou pozici vylepšuje.

Podobný vývoj jako HDP na obyvatele zaznamenává i nezaměstnanost a i zde jsou na posledních místech kraje zmiňované v předchozím odstavci – Ústecký a Moravskoslezský, doplněny krajem Olomouckým. Tyto kraje se bohužel také podílely nejvíce na růstu nezaměstnaných, v období let 1993-2000 připadalo 60,7 % poklesu zaměstnanosti právě této oblasti.

[24] KADEŘÁBKOVÁ, A. Hospodářský růst a strukturální změny, s. 114-119.

Tabulka 1: HDP na hlavu, produktivita a nezaměstnanost v krajích ČR (v %)

	HDP na obyvatele		Produktivita na pracovníka		Míra nezaměstnanosti	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Česká republika	100,0	100,0	100,0	100,0	4,0	8,8
Praha	183,5	214,0	173,1	190,3	2,5	4,2
Moravskoslezský	94,4	83,7	99,9	93,0	5,8	14,3
Plzeňský	99,4	96,9	96,3	92,4	3,3	6,2
Jihomoravský	92,7	90,2	95,0	90,6	3,3	8,3
Ústecký	94,3	81,4	96,6	89,0	7,1	16,0
Pardubický	88,2	84,2	86,3	86,1	3,7	8,3
Jihočeský	91,0	89,5	88,4	86,1	2,5	5,8
Královéhradecký	87,2	88,5	84,8	85,3	3,1	6,1
Zlínský	87,3	82,9	89,8	85,1	4,1	8,1
Liberecký	85,3	84,4	83,0	82,6	3,9	6,2
Olomoucký	82,9	77,8	84,6	82,5	4,6	12,8
Středočeský	77,8	83,8	77,7	82,5	3,8	7,5
Vysočina	81,1	80,1	83,9	80,4	3,7	6,8
Karlovarský	91,8	82,4	87,3	76,7	4,0	8,4

Zdroj: KADEŘÁBKOVÁ, A. Hospodářský růst a strukturální změny, s. 119.

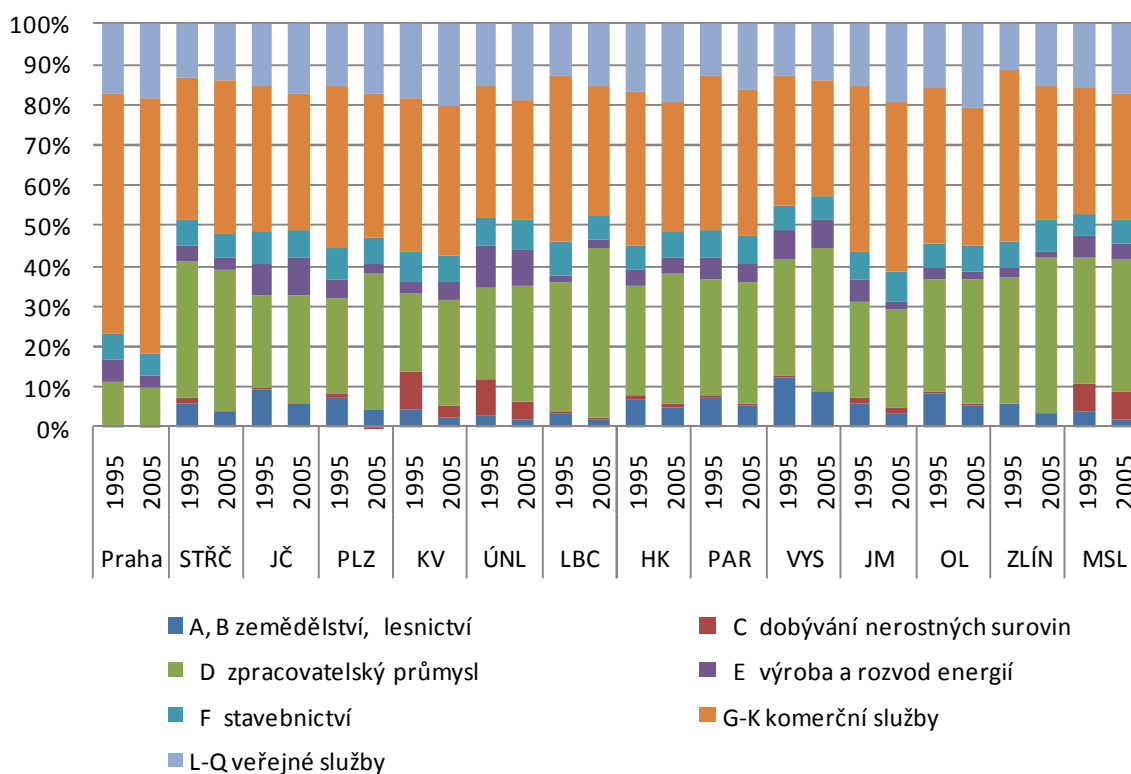
Dále se bude tato subkapitola zabývat samotnými meziregionálními rozdíly strukturálních změn. Tyto rozdíly lze nejlépe ilustrovat pomocí ukazatele hrubé přidané hodnoty a zaměstnanosti dle jednotlivých odvětví národního hospodářství.

Pokud se sleduje skladba HPH, nejvíce viditelné je odlišení Prahy, kde zcela převažuje sektor služeb a podíl ostatních sektorů je zde zanedbatelný. Projevuje se zde fakt, že Praha je faktickým hospodářským centrem země. Výrazná pozice služeb jak komerčních, tak veřejných je rovněž v Olomouckém a Jihomoravském kraji, což lze připsat některým státním úřadům, např. soudům, které v této oblasti sídlí.

Důležitý je rovněž růst sektoru zpracovatelského průmyslu, který v České republice nyní převažuje. Jeho největší posílení zaznamenaly Zlínský, Liberecký kraj a Vysočina, kde již měl tento sektor silné postavení, k dalšímu růstu došlo i v Karlovarském, Plzeňském a Jihočeském kraji. Ve všech krajích kromě Libereckého lze také zaznamenat silné posílení sektoru služeb, které je u vyspělých ekonomik obvyklé. ^[25]

[25] KADEŘÁBKOVÁ, A. Hospodářský růst a strukturální změny, s. 120-122.

Graf rovněž ilustruje pokles odvětví dobývání nerostných surovin. Velký pokles byl zaznamenán zejména v Karlovarském a Ústeckém kraji, v Moravskoslezském kraji došlo pouze k menšímu poklesu. Ve všech krajích rovněž došlo k omezení zemědělství, potvrzuje se tedy odklon od těžkého průmyslu a zemědělství ke službám a zpracovatelskému průmyslu.

Obrázek 12: Hrubá přidaná hodnota v krajích ČR (v %)

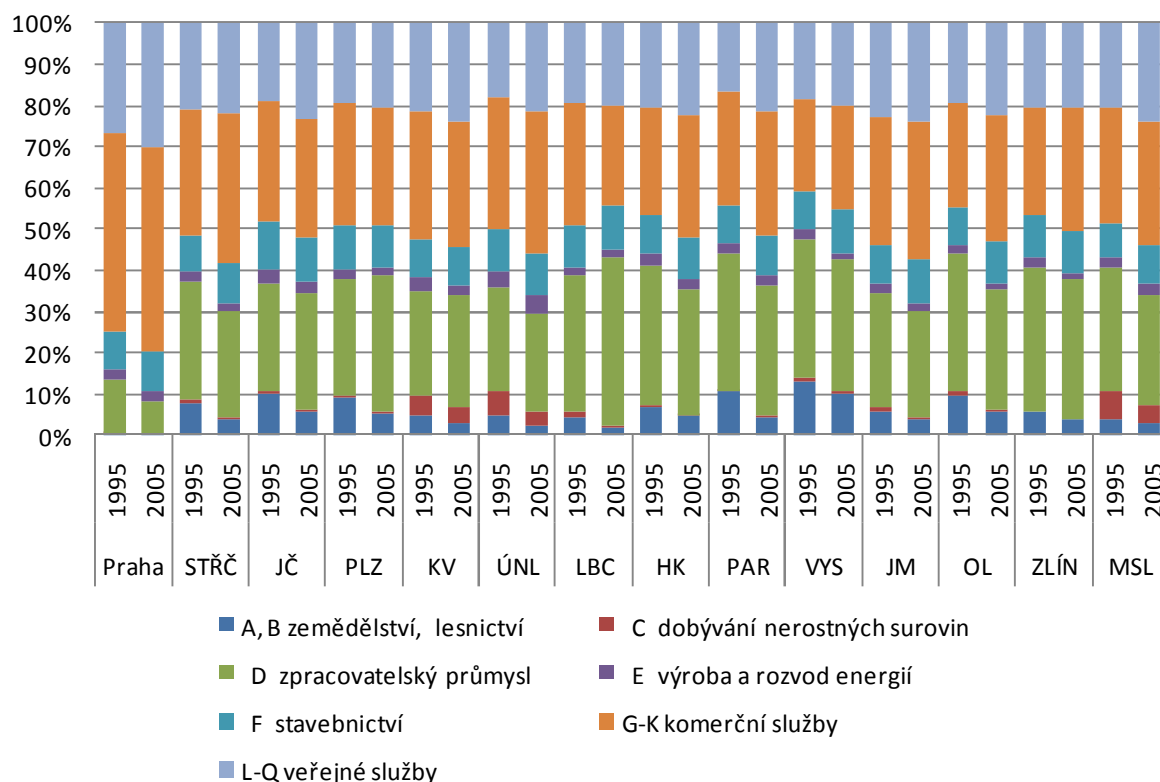
Zdroj: HDP, Regionální účty, Základní makroekonomické ukazatele, HPH. Dostupný z WWW: <http://apl.czso.cz/pll/rocnka/rocnkavyber.volba?titul=Z%E1kladn%ED%20makroekonomick%E9%20ukazatele%20region%E1ln%EDch%20%FA%E8t%F9&mypriznak=RB&typ=2&proc=rocnka.presmsocas&mylang=CZ&jak=4>

Následující graf popisuje podíl počtu zaměstnanců v jednotlivých odvětvích národního hospodářství a zároveň potvrzuje, co již bylo konstatováno v předchozí části subkapitoly. Došlo k poklesu počtu zaměstnaných v odvětvích těžby surovin a zemědělství a naopak k růstu počtu zaměstnaných ve službách.

Největší odliv pracovníků v rámci transformace zaznamenala odvětví těžkého průmyslu a zemědělství, která byla v období centrálně plánovaného hospodářství předimenzovaná. Kadeřábková uvádí, že podíl průmyslu na celkovém poklesu zaměstnanosti mezi lety 1995 a 2000 je zhruba 211 tisíc zaměstnanců z celkových 231 tisíc. Pokles těchto dvou odvětví měl

kompenzovat růst zaměstnanosti v sektoru služeb, ale ve většině oblastí ČR nebyl tento růst dostatečný, proto dochází k růstu nezaměstnanosti. [26]

Pokles počtu zaměstnaných v průmyslu se navíc v mnoha případech dotýkal zejména průmyslu těžkého, jehož pracovníci by uplatnění v sektoru služeb hledali jen těžko. To je důvodem vysoké nezaměstnanosti např. na Moravskoslezsku nebo Ústecku.

Obrázek 13: Zaměstnanci v hospodářských odvětvích jednotlivých krajů ČR (v %)

Zdroj: Trh práce v ČR 1993 až 2009, část 204R Odvětví činnosti zaměstnaných v národním hospodářství.

Na obou grafech je možné pozorovat výjimečné postavení Libereckého kraje, kde v roce 2005 převažuje jak podíl HPH tak podíl počtu zaměstnanců ve zpracovatelském průmyslu nad odvětvím služeb. Protože rozsah práce neumožňuje podrobně popsat strukturální změny ve všech krajích ČR, byl vybrán pouze jeden kraj – právě Liberecký, u kterého bude provedena podrobná analýza těchto změn.

[26] KADEŘÁBKOVÁ, A. Hospodářský růst a strukturální změny, s. 120-122.

3 Strukturální změny v hospodářství Libereckého kraje

Liberecký kraj (dále jen „LK“) vznikl jako jedna z nových správních jednotek České republiky 1. 1. 2003 a tvoří jej okresy Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa a Semily. Kraj je specifický především svou polohou na hranici s Polskem a Německem a rovněž hornatým povrchem, který způsobuje nedostatek zemědělské a naopak dostatek lesní půdy. Tyto charakteristiky se promítají rovněž do hospodářství Libereckého kraje.

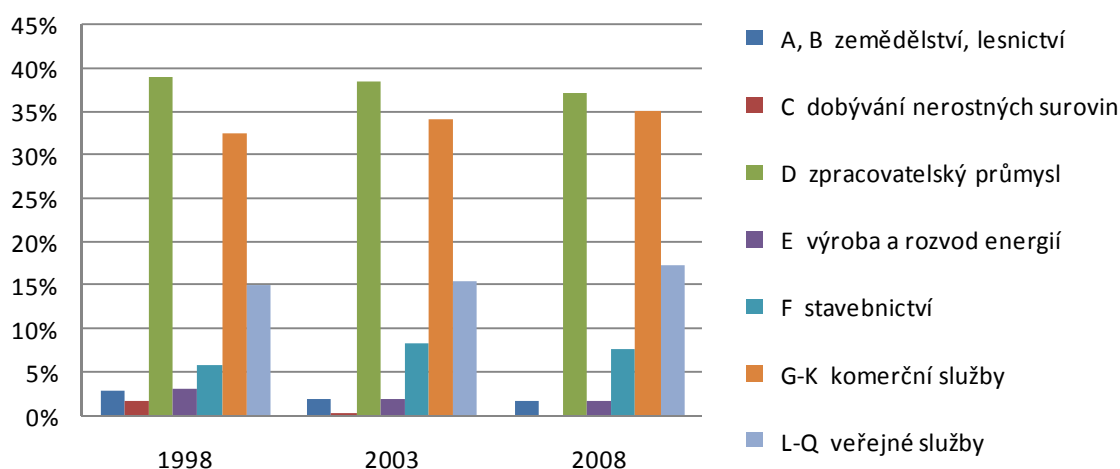
Právě dostatek lesní půdy a tím pádem i dřeva položil v minulosti základy tradici sklářského průmyslu, pro který je v tomto regionu navíc dostatek surovin v podobě sklářských písků. Tradičně silné postavení měl v tomto regionu také textilní průmysl, pro který byla výhodná další geografická charakteristika kraje – vodnaté horské řeky, např. Nisa a Jizera. V neposlední řadě je třeba zmínit průmysl automobilový a obory jemu příbuzné, kterému položil základy již známý konstruktér automobilů Ferdinand Porsche a jehož následovníky byla např. známá firma LIAZ a v dnešní době především závody dodávající součástky mladoboleslavské továrně Škoda.

Již z výčtu tradičních průmyslů – textilního, sklářského, automobilového - je zřejmé, že se jedná o obory silně ovlivněné jak transformací českého průmyslu, tak situací na světovém trhu a konkurencí levných dovozů především z Číny. Právě proto se tato práce bude dále zabývat strukturálními změnami hospodářství v Libereckém kraji a dopady těchto změn.

Pro charakteristiku hospodářství Libereckého kraje práce používá klasifikaci OKEČ. Tato klasifikace je pro hodnocení vývoje vhodnější, protože nová klasifikace CZ-NACE byla zavedena až v roce 2008, nepopisuje tak dostatečně dlouhý časový úsek a údaje by bylo nutné přepočítávat. Dále používaná data sledovaná podle krajů jsou k dispozici počínaje rokem 1998 a všechny použité charakteristiky jsou sledovány u podniků, které zaměstnávají minimálně 100 pracovníků.

3.1 Struktura hospodářství v Libereckém kraji

Struktura hospodářství v Libereckém kraji, pro kterou byl použit ukazatel HPH, na první pohled nevykazuje znaky obvyklé pro moderní ekonomiky, kde převažuje sektor služeb a teprve po něm následuje sektor průmyslu. Pokud se porovnává podíl průmyslu a podíl komerčních služeb, lze vidět, že zpracovatelský průmysl převyšoval komerční služby ve všech zobrazených letech.

Obrázek 14: Struktura hrubé přidané hodnoty v LK podle odvětví OKEČ (v %)

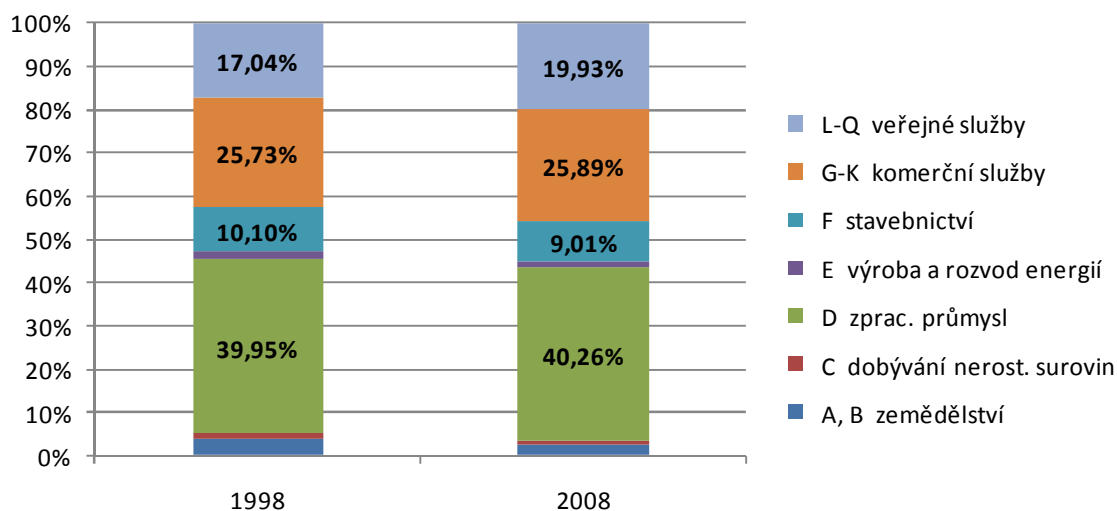
Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001 a 2005, Tab. 1-4.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 4-2.

Rozvoj zpracovatelského průmyslu v posledních desetiletích je spojen především s růstem počtu podniků v libereckém regionu, které jsou napojené na automobilový průmysl, či přímo na samotnou automobilku Škoda, jejíž vliv bude zkoumán dále.

Je možné pozorovat útlum stavebnictví a především propad odvětví dobývání nerostných surovin, který se z minimálních hodnot dostal dokonce do hodnot záporných, na ústupu je rovněž odvětví zemědělství, pro nějž Liberecký kraj nemá vhodné podmínky. Naopak mírně vzrostla hrubá přidaná hodnota veřejných služeb, které zahrnují např. zdravotnictví a školství, ale i samotnou státní administrativu. Zvyšování tohoto odvětví je proto na rozdíl od ostatních velmi diskutabilní. Již zde tedy lze potvrdit, že strukturální změny měly vliv na jednotlivá odvětví hospodářství v LK.

Pokud je zkoumána struktura hospodářských odvětví z hlediska zaměstnanosti, pohled na následující graf nám ukazuje, že opět převažuje zpracovatelský průmysl a že ve všech odvětvích, která zaměstnávají nejvíce pracujících, došlo během 10 let pouze ke kosmetickým změnám v řádech několika procent.

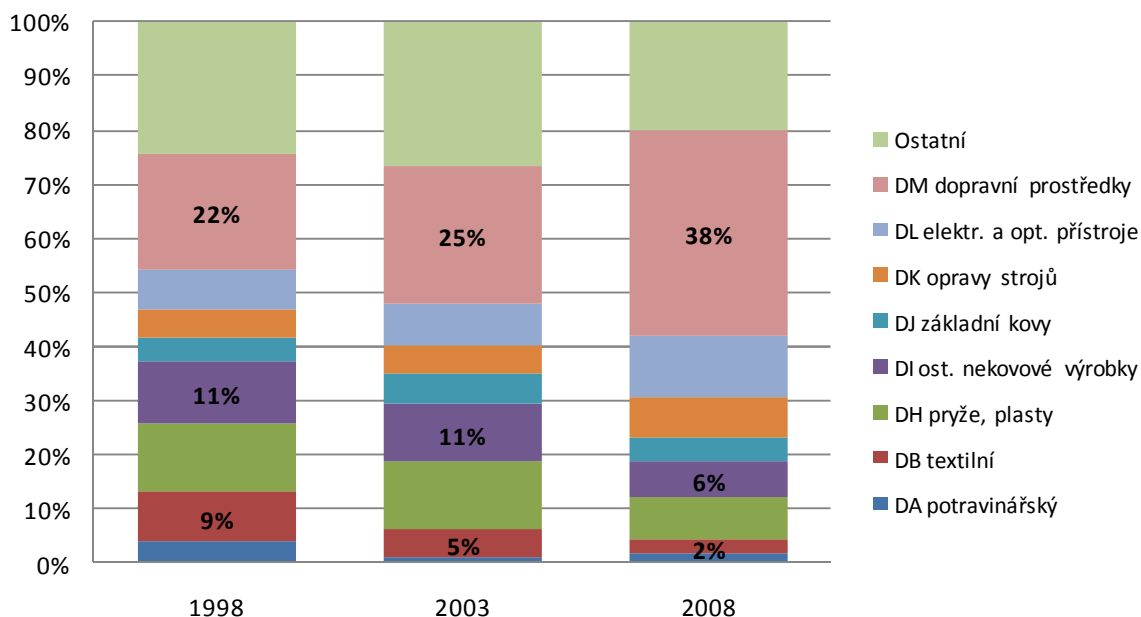

Obrázek 15: Podíl zaměstnaných v jednotlivých odvětvích OKEČ (v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001, Tab. 4.5,
Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 6.5.

Další část této subkapitoly se zaměří na odvětví zpracovatelského průmyslu. Na následujícím grafu, který zobrazuje tržby z průmyslových činností podle jednotlivých odvětví OKEČ, je jasně viditelná převaha automobilového průmyslu DM, jehož podíl se mezi lety 1998 a 2008 téměř zdvojnásobil. Jak již bylo zmíněno výše, tento růst souvisí především s růstem výroby automobilů Škoda v Mladé Boleslavi a zároveň s výstavbou průmyslových zón, které obsadily především firmy vyrábějící komponenty. Tento průmysl se tak stal jedním z fenoménů hospodářství v Libereckém kraji, a proto mu bude věnována samostatná kapitola.

Ve zvláštních kapitolách budou analyzována odvětví, která dlouhou dobu patřila k jedničkám libereckého regionu, a to průmysl textilní a sklářský, které na grafu lze vidět pod písmeny DB a DI. Na rozdíl od průmyslu automobilového došlo u těchto odvětví naopak k útlumu a právě příčiny tohoto útlumu budou zkoumány v samostatných kapitolách věnujících se těmto průmyslům.

Obrázek 16: Tržby ve zpracovatelském průmyslu podle odvětví OKEČ

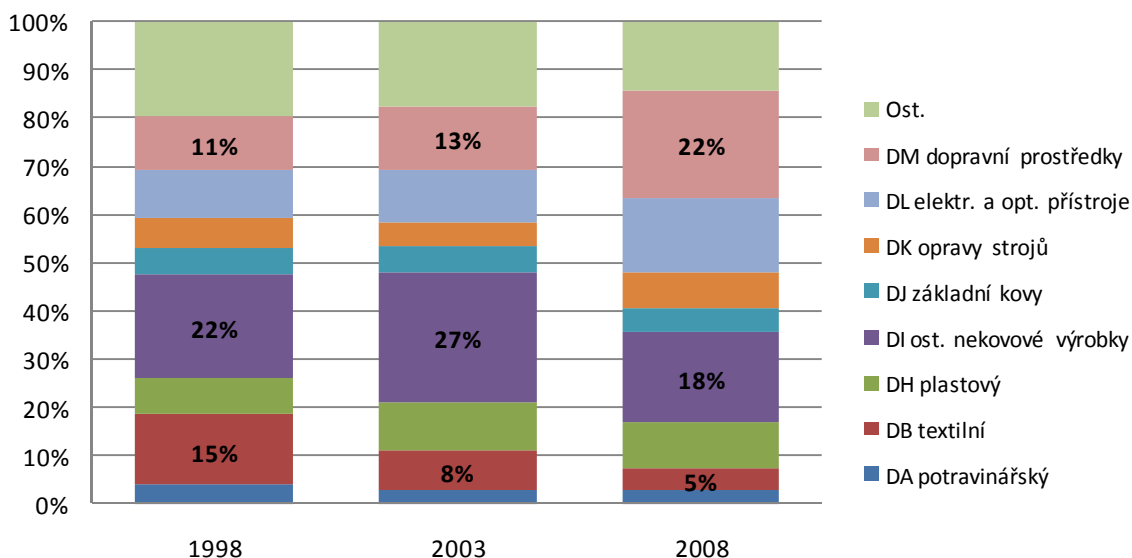
Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001 a 2004, Tab. 7-2.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-2.

Poslední graf v této kapitole charakterizuje počty zaměstnanců v jednotlivých odvětvích zpracovatelského průmyslu v Libereckém kraji v podnicích s počtem zaměstnanců vyšším než 100. I zde budou zkoumána především 3 odvětví zmiňovaná v předchozích odstavcích. Graf ještě výrazněji ilustruje rozvoj automobilového průmyslu. V tomto období se počet pracovníků ve velkých firmách téměř zdvojnásobil a větší nárůst byl zaznamenán mezi léty 2003 a 2008.

Přesně opačný vývoj má zaměstnanost v oboru textilního průmyslu, kde naopak podíl zaměstnanců klesl z původních necelých 15 % dokonce na třetinu. Tento pokles lze připsat především krachu a zavírání velkých textilních továren, např. uzavření většího počtu závodů podniku Textilana.

Zajímavé je, že i když v odvětví sklářského průmyslu došlo k poklesu zaměstnanců, nebyl tento pokles tak výrazný jako u průmyslu textilního. Dá se předpokládat, že k poklesu zaměstnanců došlo v tomto oboru až v období hospodářské krize.

Obrázek 17: Průměrný počet zaměstnanců ve zpracovatelském průmyslu podle odvětví OKEČ

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001 a 2004, Tab. 7-3.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-3.

3.2 Vývoj odvětví výroby dopravních prostředků v Libereckém kraji

Odvětví výroby dopravních prostředků se v poslední době dostalo do popředí zájmu českých médií i odborníků zejména v souvislosti s celosvětovou hospodářskou krizí, kdy byla kritizována přílišná závislost české ekonomiky na automobilovém průmyslu.

Závislost na automobilovém průmyslu je často diskutována také v souvislosti s hospodářstvím Libereckého kraje. Zde došlo v posledních letech k velkému nárůstu výroby a rovněž vzrostl počet zaměstnanců, pracujících v tomto odvětví. Tradice tohoto průmyslu v Libereckém kraji ale sahá daleko do historie. Jedním z prvních průkopníků tohoto odvětví byl Ferdinand Porsche, rodák z Vratislavic nad Nisou, konstruktér legendárního automobilu „Brouk“.

Dalším pojmem automobilového průmyslu v regionu byla bezesporu firma LIAZ, která byla založena v 50. letech 20. století a která vyráběla nákladní automobily. První vyráběné automobily navazovaly na válečnou tradici vozů firmy Škoda Plzeň, brzy však došlo k modernizacím a v 70. letech začala v závodu výroba tahačů. Hlavními odbytišti byly především trhy států RVHP.

V dalších letech se firma začala potýkat s důsledky nedostatku technicky vyspělých součástí na našem trhu a také jí chyběla dostatečná opora ve výzkumu a vývoji, který byl rovněž zastaralý. Rok 1990 tak nezastihl firmu v nejlepší kondici a navíc jí stíhaly další rány – např. vyhlášená amnestie, kterou přišla o velkou část zaměstnanců – odsouzených z rýnovické věznice a také nepromyšleně rychlé personální změny ve vedení podniku. I přes tyto problémy bylo ještě v roce 1990 vyrobeno téměř 16 000 vozů a všechny byly prodány.^[27]

V roce 1995 získala majoritní část akcií společnosti Škoda Plzeň a.s., očekávání spojená s novým vlastníkem ale bohužel nebyla naplněna, prodejnost vozů klesala a podnik drtila zahraniční konkurence, v roce 1998 už se vyrobilo pouze 309 vozidel. V 90. letech proběhla restrukturalizace a změna majitelů, ale ani to už společnost nezachránilo. Poslední vůz LIAZ byl vyroben v roce 2003, jednalo se o asistenční vůz pro dakarský tým Martina Macíka.^[28]

Poslední pokus o výrobu českých nákladních automobilů provedla firma Tedom, která v roce 2003 zakoupila areál LIAZu v Rýnovicích a spolu s ním i know-how, vše bylo následně odkoupeno nově založenou společností Tedom Truck. Výroba ale trvala jen krátce a v roce 2010 došlo k zániku společnosti. Následovníkem LIAZu v Rýnovicích je tak dnes pouze divize firmy Tedom a.s., která zde v současnosti vyrábí motory nejen pro stejnojmenné autobusy.^[29]

3.2.1 Průmyslové zóny v Liberci a automobilový průmysl

Důležitým momentem ve vývoji automobilového průmyslu v Libereckém kraji byla výstavba průmyslových zón. Průmyslové zóny měly do měst nalákat nové investory a především zaměstnavatele. Např. v krajském městě Liberci se v současnosti nacházejí průmyslové zóny dvě – Průmyslová zóna sever a Průmyslová zóna jih a především starší z nich – jižní – zaplnily zejména firmy napojené na automobilový průmysl – např. firmy Denso Manufacturing Czech s.r.o., AC LAK s.r.o. či logistické firmy zajišťující dopravu a skladování vyrobených dílů – např. firma Schenker spol. s r.o.

[27] FEJGL, D. *Liaz.cz – stránky o vozech LIAZ, Historie*, <http://liaz.cz/historie.php>.

[28] Tamtéž.

[29] Tamtéž.

Výstavba Průmyslové zóny Liberec Jih, která je první nestátní průmyslovou zónou v ČR, započala v roce 2001 a již o rok později se zde začaly stavět první závody. Největší území, cca 25 ha, obsadila již zmíněná firma Denso Manufacturing Czech s.r.o. a přibližně stejnou plochu obsadili subdodavatelé této firmy. V současné době podniky v průmyslové zóně zaměstnávají téměř 5 000 lidí, což velmi výrazně ovlivnilo nabídku pracovních míst v Liberci.

[30]

Průmyslová zóna Liberec Sever se začala budovat v roce 2006 a její rozloha je 67 ha. V současné době je propojena se zónou nákupní a pro investory jsou zde ještě volné pozemky. Svou výrobní halu zde postavila např. firma Elmarco s.r.o., zabývající se nanotechnologií, která bude v této práci ještě dále zmíněna, nebo firma Knorr-Bremse ČR s.r.o., která je rovněž dodavatelem firem v automobilovém průmyslu.

V Jablonci nad Nisou vznikla průmyslová zóna přirozeně v místní části Rýnovice, kde sídlila již zmíněná firma LIAZ a kde se nachází rovněž věznice, která může místním firmám nabídnout relativně levnou pracovní sílu. I zde sídlí firmy napojené na automobilový průmysl, např. uvedený nástupce firmy LIAZ – divize firmy Tedom a.s. vyrábějící zde motory nebo firma Benteler ČR s.r.o. vyrábějící svařované díly pro osobní automobily.

V okrese Semily se nachází nejdůležitější průmyslová zóna v Turnově, místní části Vesecko, a rovněž zde je umístěn závod firmy, která je napojena na automobilový průmysl. Jedná se o firmu Grupo Antolin s.r.o., která zde vyrábí plastové, pryžové a čalounické výrobky a zabývající se výzkumem a vývojem v této oblasti.

Také v České Lípě byla součástí snahy snížit v tomto regionu nezaměstnanost výstavba průmyslové zóny v místní části Dubice. Sídlí zde např. firma Johnson Control Autobaterie Prodej s.r.o. spojená s tradiční značkou autobaterií Varta a nedaleko lze najít rovněž závod firmy Delphi Packard Electric Czech Republic Česká republika s.r.o., která v současné době budí velkou pozornost, protože zdejší závod ruší a přesouvá za levnější pracovní silou do Rumunska. I to je jedním z důvodů, proč je v současné době diskutováno jednostranné zaměření hospodářství v Libereckém kraji na automobilový průmysl.

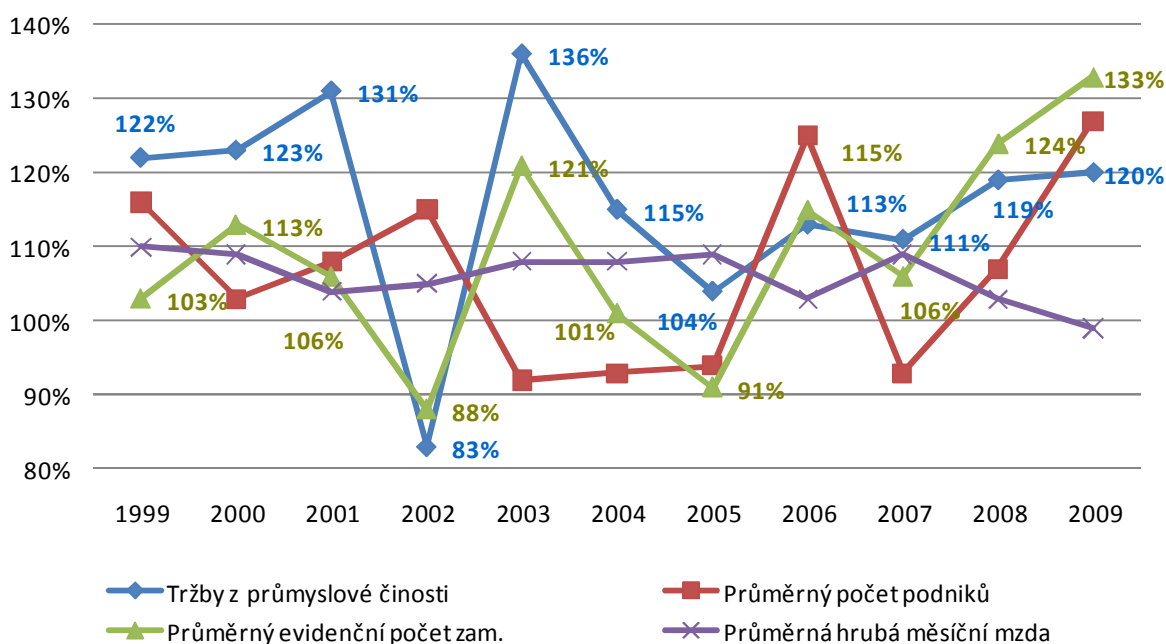
[30] Investorsko inženýrská a.s., Průmyslová zóna Liberec Jih.

Dostupný z WWW: <<http://www.iias.cz/prumyslove-zony/prumyslova-zona-liberec-jih.htm>>

3.2.2 Současný vývoj odvětví výroby dopravních prostředků v Libereckém kraji

Další část této subkapitoly se zaměří na analýzu vývoje odvětví výroby dopravních prostředků pomocí údajů o tržbách, počtu podniků, zaměstnancích a o vývoji hrubé mzdy v tomto odvětví.

Ukazatelem, který nejlépe charakterizuje vývoj odvětví výroby dopravních prostředků, je index tržeb z průmyslové činnosti. Pohled na graf dokládá, že ve sledovaném období tento index kolísal nejvíce ze všech vybraných ukazatelů. K největšímu propadu došlo v roce 2002, kdy tržby dosahovaly pouze 83 % tržeb roku předcházejícího, již následující rok ale naopak došlo k největšímu nárůstu za sledované období. Následovalo dvouleté období poklesu a od roku 2006 tento ukazatel roste, čemuž nezabránila ani celosvětová ekonomická krize, což je poněkud překvapivé, protože samotné výrobce automobilů krize zasáhla velmi citelně.

Obrázek 18: Indexy vývoje odvětví výroby dopravních prostředků (meziročně, v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-1 až 7.4.

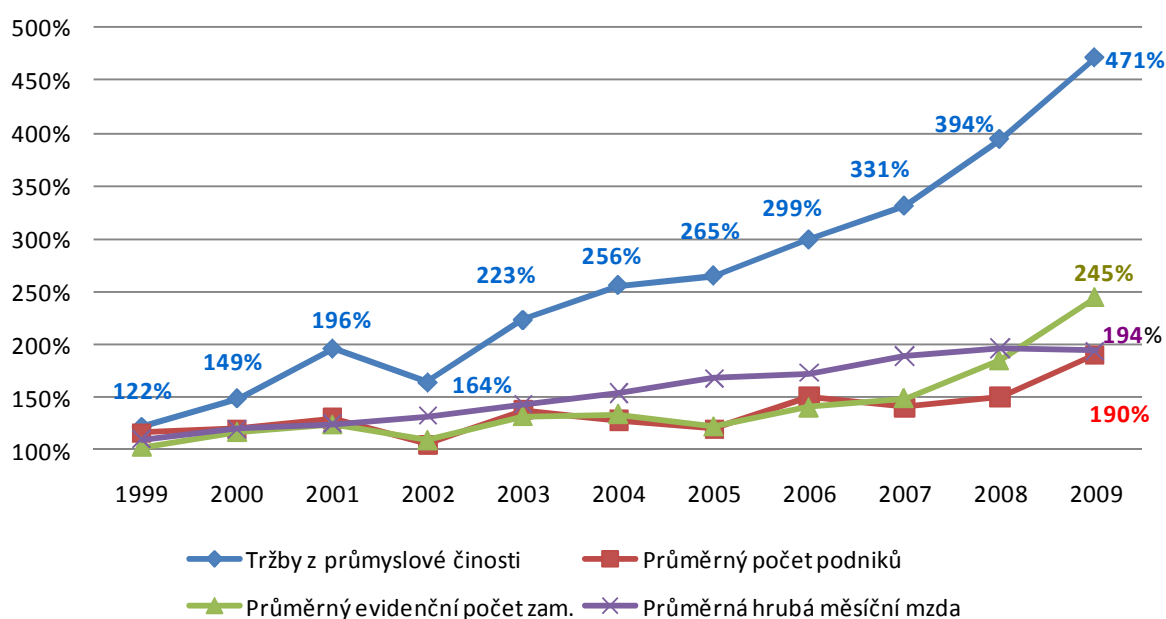
Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-1 až 8-4.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-1 až 9-4.

Prosperitu odvětví lze také hodnotit pomocí ukazatelů týkajících se zaměstnanců. Prvním z nich je v tomto případě index průměrného evidenčního počtu zaměstnanců, který má velmi podobný průběh jako předchozí ukazatel vývoje tržeb, kdy k největšímu propadu rovněž došlo v roce 2002. Vývoj se výrazněji liší pouze v roce 2005, kdy počet zaměstnanců poklesl.

Druhým ukazatelem, který se týká zaměstnanců, je index průměrné hrubé měsíční mzdy. Tento ukazatel stabilně rostl po celé období a mírně poklesl pouze v roce 2009 v souvislosti s celosvětovou ekonomickou krizí, jednalo se ale pouze o zanedbatelný pokles.

Ve sledovaném období kolísal rovněž vývoj počtu podniků, který se pohyboval mezi minimálním počtem 10 podniků v roce 1998 a maximálním počtem 19 podniků v roce 2009. Průměrně tak v tomto odvětví působilo 14 podniků s více jak sto zaměstnanci. Vývoj tohoto ukazatele může být rovněž ovlivněn právě tímto omezením, kdy se některé podniky dostaly pod tuto hranici.

Obrázek 19: Bazické indexy vývoje odvětví výroby dopravních prostředků (v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-1 až 7.4.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-1 až 8-4.

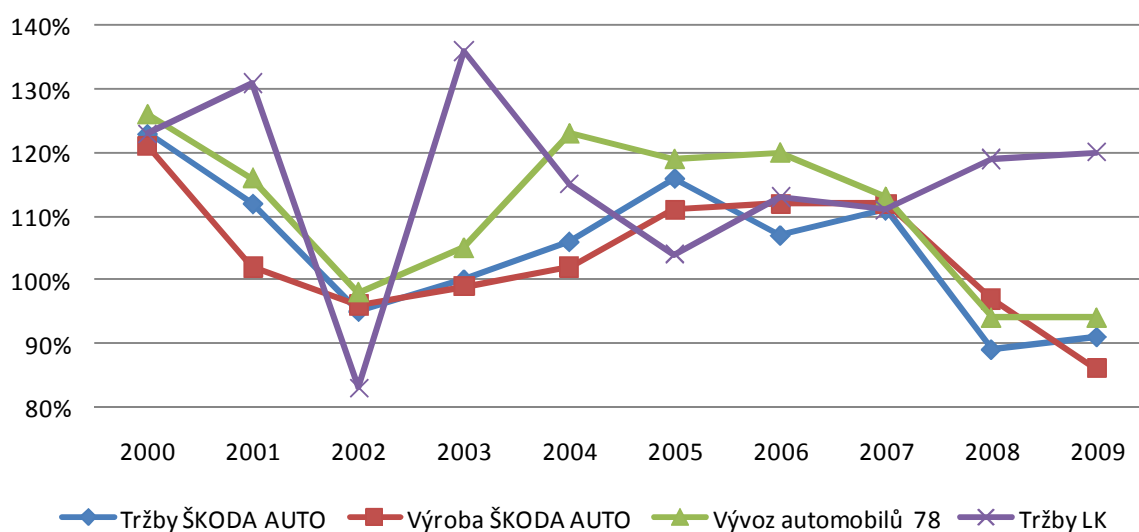
Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-1 až 9-4.

Vývoj odvětví lze také charakterizovat pomocí bazických indexů, které nám umožní ilustrovat, jak jednotlivé ukazatele vzrostly či klesly od roku 1998, jehož hodnoty budou sloužit jako základ. Na grafu je velmi jasně vidět, že v období mezi roky 1998 a 2009 vzrostl nejvíce index tržeb průmyslové činnosti, a to téměř pětkrát, zatímco indexy ostatních ukazatelů se znásobily pouze dvakrát. I tento ukazatel tedy velmi dobře prezentuje znatelný nárůst tržeb odvětví automobilového průmyslu.

Při sledování vývoje odvětví výroby dopravních prostředků v LK je velmi zajímavé pokusit se zjistit, na čem vývoj tohoto odvětví závisí. Lze předpokládat závislost produkce tohoto

odvětví na produkci společnosti Škoda Auto a. s. a vývozu automobilů z ČR. Na následujícím grafu lze sledovat vývoj tržeb z průmyslové činnosti v LK, vývoj výroby a tržeb firmy Škoda Auto a. s. a vývoj ukazatele vývozu automobilů z České republiky.

Zatímco do roku 2004 se vývoj tržeb v LK liší od ostatních ukazatelů, po následující tři roky je jejich vývoj podobný a začíná se opět lišit v období celosvětové ekonomické krize, kdy pouze tržby v LK stále rostou a ostatní ukazatele klesají. Lze se domnívat, že automobily se sice v tomto období vyráběly, ale hůře se prodávaly, což zasáhlo více konečné výrobce než dodavatele dílčích komponentů.

Obrázek 20: Index tržeb, výroby a vývozu automobilů (meziročně, v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-2.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-2.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-2.

Databáze zahraničního obchodu. Dostupný z WWW:

<<http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>>

Škoda Auto, Výroční zprávy. Dostupný z WWW: <[http://www.skoda-](http://www.skoda-auto.cz/company/cze/profil/forinvestors/reports/annual/Pages/annual.aspx)

[auto.cz/company/cze/profil/forinvestors/reports/annual/Pages/annual.aspx](http://www.skoda-auto.cz/company/cze/profil/forinvestors/reports/annual/Pages/annual.aspx)>

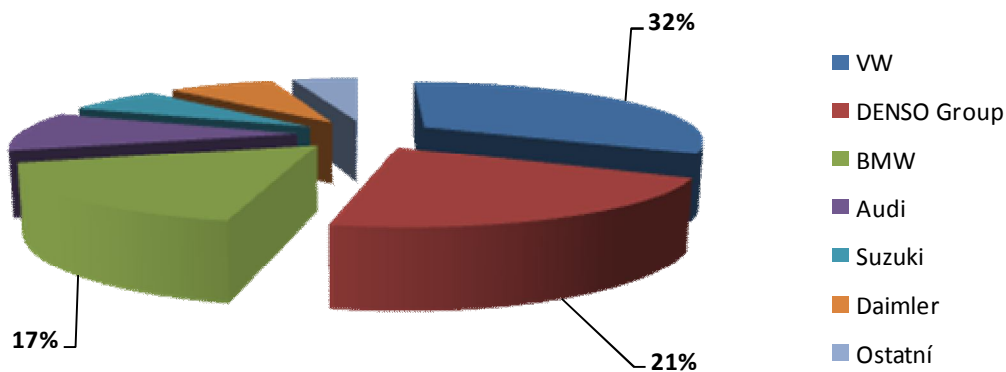
Tato kapitola zároveň potvrdila předpoklad, že v rámci strukturálních změn došlo v LK k výraznému nárůstu odvětví automobilového průmyslu a to jak v oblasti tržeb, tak v oblasti počtu zaměstnanců.

3.2.3 DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o.

Jak již bylo zmíněno v úvodu této subkapitoly, firma DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o. (dále jen „DMCZ“), byla jedna z prvních, které obsadily prostor v průmyslové zóně Liberec Jih a navíc do této zóny přivedla i několik svých subdodavatelů, proto je vhodné uvést několik základních údajů o této společnosti.

DMCZ bylo založeno mateřskou společností Denso Corporation v roce 2001 v reakci na rostoucí poptávku po klimatizačních jednotkách do automobilů se snahou přiblížit se svým evropským zákazníkům. Po zvážení několika variant se společnost rozhodla umístit svůj závod v liberecké průmyslové zóně, která má dobré napojení na rychlostní komunikaci a rovněž se zde nabízel možnost spolupráce s místní Technickou univerzitou.^[31]

Firma DMCZ vyrábí automobilové klimatizace a rovněž jejich součásti jako jsou např. topná tělesa, výparníky, kondenzátory či chladiče. K největším zákazníkům patří v současnosti především firmy spadající do koncernu Volkswagen, dále společnosti Denso Group či BMW. Strukturu zákazníků v roce 2009 zobrazuje následující graf.^[32]

Obrázek 21: Podíl odběratelů na obratu DMCZ v roce 2009

Zdroj: DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., Výroční zpráva 2009.

Dostupný z WWW: <<http://www.denso.cz/tiskove-centrum/vyrocní-zpravy/>>

[31] DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., Historie.

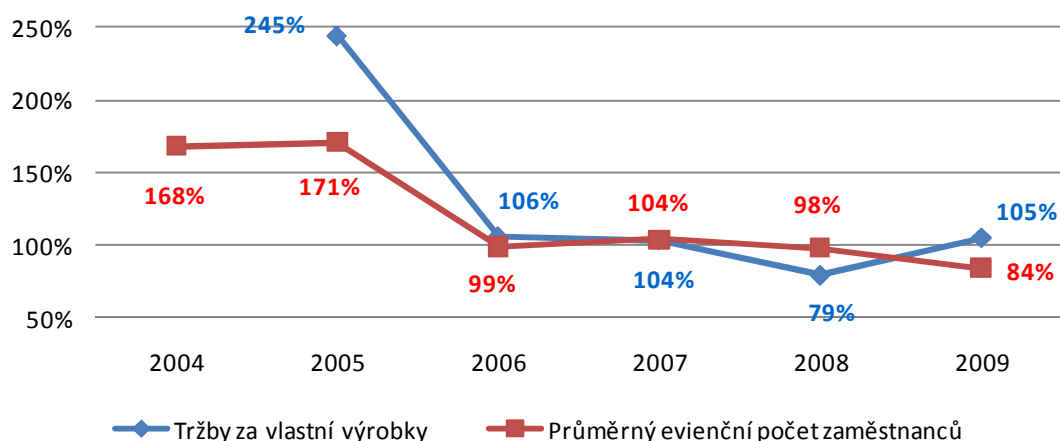
Dostupný z WWW: <<http://www.denso.cz/o-nas/historie/>>

[32] DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o.

Dostupný z WWW: <<http://www.denso.cz/vyroby-a-sluzby/denso-cr/>>

Další graf zachycuje vývoj hospodaření DMCZ v čase pomocí indexu tržeb za vlastní výrobky a pomocí průměrného evidenčního počtu zaměstnanců. Po náročné výstavbě závodu začala firma s hromadnou výrobou až v roce 2004, proto právě index tržeb za vlastní výrobky vychází v tomto roce velmi vysoký (1 353 %), kdy tržby vzrostly z řádu stovek tisíc na téměř tři miliony.

Je zajímavé, že zatímco index tržeb celého odvětví v období hospodářské krize rostl, v indexu tržeb DMCZ se odráží pokles výroby v důsledku celosvětové hospodářské krize v roce 2008. O rok později než index tržeb klesl také index počtu zaměstnanců, což se dá považovat právě za reakci na pokles prodejů. I přes tento pokles ale firma nadále zaměstnává téměř 1 500 pracovníků a řadí se tak mezi nejvýznamnější zaměstnavatele v regionu.

Obrázek 22: Indexy tržeb a počtu zaměstnanců ve firmě DMCZ (meziročně, v %)

Zdroj: DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., Výroční zprávy 2003-2009.

Dostupný z WWW: <<http://www.denso.cz/tiskove-centrum/vyrocní-zpravy/>>

Další vývoj firmy DMCZ bude záležet především na celosvětové situaci v automobilovém průmyslu. Velkou výhodou může být diverzifikace odběratelů, kdy sice firma vyrábí téměř totožný produkt, ale pro více výrobců automobilů, což by ji mělo pomoci přežít i nelehké časy překonávání hospodářské krize.

3.3 Vývoj textilního průmyslu v Libereckém kraji

Vývoj textilního průmyslu na Liberecku bude nejdříve popsán z historického hlediska, dále budou využita statistická data k charakteristice současného vývoje tohoto odvětví a v neposlední řadě bude zmíněna historie známého textilního podniku – Textilany.

3.3.1 Historie textilního průmyslu v Libereckém kraji

Tradice textilního průmyslu v Libereckém kraji sahá ještě mnohem dále do minulosti než tradice výroby dopravních prostředků. Již ve 13. století působili v regionu první soukeníci, centrem tohoto řemesla byl v té době nedaleký Zhořelec. O rozvoj textilního průmyslu se zasloužily především šlechtické rody, kterým patřilo liberecké panství, např. Redernové a Clam-Galassové, kteří vybudovali první manufaktury a později továrny.

Následovníky těchto šlechtických rodů byla známá rodina Liebigů, která změnila tvář nejen textilnímu průmyslu v kraji, ale také Liberci. Liebigové vybudovali továrnu, kde později sídlila firma Textilana, ale starali se rovněž o svoje dělníky, pro které postavili celé městečko. Jejich přístup se v mnohém podobal legendárním Baťovým závodům a velmi s ním předběhli dobu.

Hlavní postavou textilního průmyslu v Liberci byl především Jan Liebig, zakladatel již zmíněné továrny, velmi zdatný obchodník, který se nebál ani špionáže v cizích továrnách, což mu pomohlo porážet konkurenci, stejně jako jeho několik cest do Anglie, kde sbíral inspiraci pro výrobu nových látek. Jeho továrna začala prosperovat zejména ve 30. letech 19. století, kdy zaměstnával okolo 300 dělníků a vlastnil 215 stavů. Jeho význam pro monarchii dokládá i to, že v roce 1866 získal titul rytíře a o rok později se stal baronem. Liebig byl velmi pokrokový nejen co se obchodu týče, např. jako první v Liberci vlastnil automobil. Tento luxus mu umožnil úspěch jeho továren, které v roce 1870, kdy Liebig zemřel, zaměstnávaly zhruba 6 000 dělníků.^[33]

[33] Taller, M. aj. Historie podnikání na Liberecku, s. 54-64.

Důležitou oblastí textilního průmyslu byla na Liberecku rovněž výroba koberců, jejíž tradici založil již v 19. století Ignaz Ginzkey, když hledal, jaký druh textilu se na Liberecku ještě nevyrábí. Jeho továrna, která začala fungovat v roce 1859, dosáhla mnoha úspěchů zejména s ručně tkanými koberci, např. získala medaili za ručně tkaný koberec s motivem od Alfonse Muchy na výstavě v Paříži. Největšího rozkvětu továrna dosáhla na počátku 20. století, brzy její rozvoj ale zabrzdily světové války a po nich znárodnění a přeměna na státní podnik.^[34]

Firma, která v novodobé historii nesla názvy Bytex a Intex, se může pochlubit např. vybavením horského hotelu Ještěd koberci či výrobou známého koberce kovral (koberec Vratislavice), bohužel patří k těm v regionu, které zanikly. V 90. letech firma postupně omezovala výrobu, zeštíhlovala a propouštěla zaměstnance, se zastaralým vybavením ale nemohla konkurovat zahraničním firmám a v roce 2002 definitivně zkrachovala.

Vývoj textilního průmyslu na Jablonecku a Semilsku probíhal zcela jinak než na Liberecku. Jedná se zejména o horské oblasti, kde v prvopočátcích převládalo ruční tkaní a třídění v jednotlivých chalupách a textilní výroba měla spíše vesnický charakter. Až v 19. století přichází mechanizace i do těchto regionů a zakládají se první továrny, především u toků Nisy, Kamenice a Desné. Bohužel ani v této oblasti již většina továren nefunguje.

3.3.2 Současný vývoj textilního průmyslu v Libereckém kraji

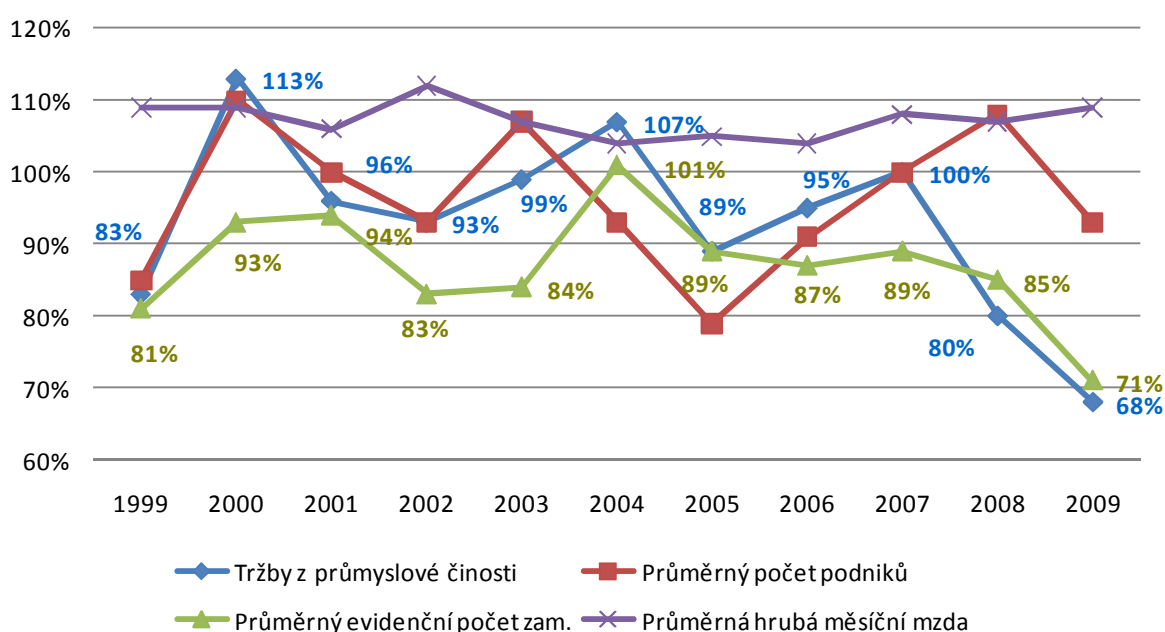
Po stručné rekapitulaci historického vývoje textilního průmyslu v Libereckém kraji následuje subkapitola věnovaná současnému vývoji tohoto odvětví, který bude zkoumán rovněž pomocí indexů ukazatelů tržeb z průmyslové činnosti, průměrného počtu podniků a zaměstnanců a průměrné mzdy v odvětví.

Již při prvním pohledu na graf těchto indexů je zřejmé, že spíše než v hodnotách růstových se zde pohybujeme v poklesu hodnot, s výjimkou průměrné mzdy v odvětví, která mírně rostla a jejíž vývoj lze přičíst spíše inflaci než ilustraci vývoje odvětví.

[34] TALLER, M. aj. Historie podnikání na Liberecku, s. 65-71.

Nejdůležitějším ukazatelem je zde opět index tržeb z průmyslové činnosti. Ve sledovaném období lze nalézt tři mírná navýšení výroby, průměrný trend je ovšem zcela jasně klesající, což je způsobeno především ukončením činnosti či postupným útlumem tradičních textilních závodů v kraji. Již byla zmíněna známá Textilana, ale provoz byl ukončen rovněž v textilních továrnách při řece Jizeře na Semilsku, problémy mají firmy jako Hybler či Seba Tanvald.

Index průměrného evidenčního počtu zaměstnanců klesal ještě razantněji než tržby a i přes již zmíněný mírný nárůst mezd se v budoucnu nedá očekávat jiný vývoj než setrvání současného stavu či další pokles.

Obrázek 23: Indexy vývoje textilního průmyslu (meziročně, v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-1 až 7.4.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-1 až 8-4.

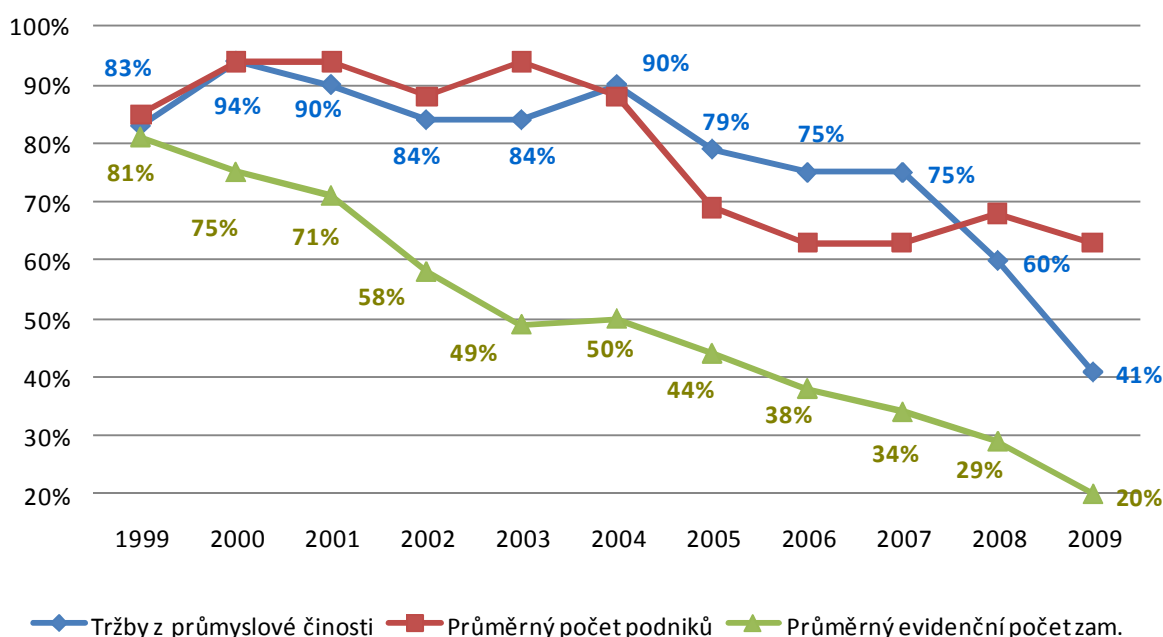
Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-1 až 9-4.

V letech 1999 až 2009 spíše klesal rovněž počet podniků textilního průmyslu, kterých z původních 15 zůstalo k dnešnímu datu pouze 10. Jedná se o citelnou ztrátu především proto, že v tomto oboru většinou nepůsobí menší firmy, ale velké závody s několika sty zaměstnanci a útlum jejich činnosti je např. pro Semilsko či Nové Město pod Smrkem katastrofální.

Jednoznačný propad textilního průmyslu se odhalí rovněž při zkoumání tohoto odvětví pomocí bazických indexů. Na grafu zobrazujícím bazické indexy se v tomto případě

nenachází index průměrné hrubé měsíční mzdy, protože tento ukazatel na rozdíl od zbylých tří pouze rostl.

Lze sledovat, že nejrychlejším tempem klesal průměrný evidenční počet zaměstnanců, jehož pokles byl sice pozvolný, ale v konečném důsledku lze vyčíst, že v roce 2009 pracovalo v odvětví textilního průmyslu pouze 20 % původního počtu zaměstnanců roku 1999, což je pokles téměř o 6 000 pracovních míst. Pokles tržeb se zpočátku nejeví až tak dramaticky, ale pokud se znovu porovnají krajní roky 1999 a 2009, je nová hodnota pouze 41 % z původní výše.

Obrázek 24: Bazické indexy vývoje textilního průmyslu (v %)

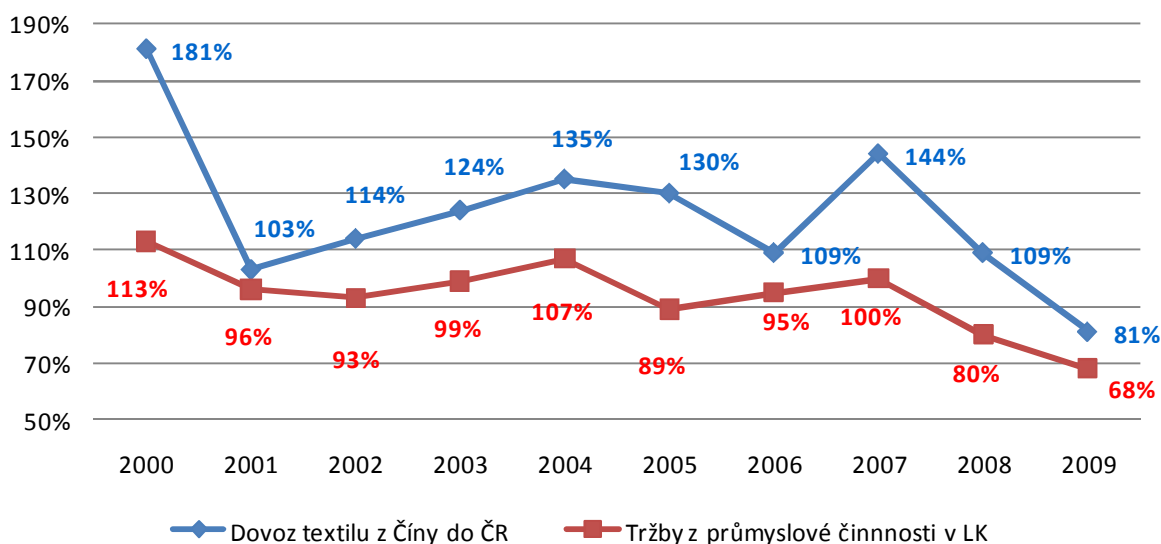
Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-1 až 7.4.
Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-1 až 8-4.
Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-1 až 9-4.

Rovněž v tomto případě se potvrdil předpoklad z úvodu práce, že ve sledovaném období došlo k útlumu textilního průmyslu v kraji, což průkazně dokládají jak index tržeb, tak index počtu zaměstnanců a počtu podniků.

Důvod poklesu zaměstnanosti a tržeb textilního průmyslu je již dlouho veřejně známý, jedná se samozřejmě především o dovoz levného textilu z Číny, kterému české podniky nemůžou cenově konkurovat. Zatímco v České republice i přes celkový pokles mzdy v tomto odvětví rostly, mzdové náklady čínských velkovýroben jsou zanedbatelné, a tak jejich zboží

neprodrazí ani náklady na dopravu, které jsou rovněž minimální, protože textil většinou putuje do Evropy v kontejnerech na velkých zaoceánských lodích.

To, co bylo zmíněno v předchozím odstavci, lze pozorovat i na následujícím grafu. Tržby textilního průmyslu v Libereckém kraji v průměru klesají, dovoz textilní zboží z Číny naopak neustále roste, s mírným propadem v roce 2009, který rovněž můžeme připsat celosvětové ekonomické krizi, která byla charakterizována i menší ochotou zákazníků nakupovat. V Číně navíc v dnešní době nechávají své výrobky šít i renomované značky, proto jí lze konkurovat pouze specializovanou výrobou, jakou může do budoucna být např. výroba nanovláken. Ta bude zmíněna v souvislosti s novými možnostmi textilního průmyslu v závěru práce.

Obrázek 25: Indexy tržeb textilního průmyslu v LK a dovozu textilu z Číny (v %, meziročně)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-2.
Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-2.
Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-2.
Databáze zahraničního obchodu. Dostupný z WWW:
<<http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>>

3.3.3 Textilana a.s.

Továrna Textilana byla po dlouhá léta neodmyslitelně spjata s Libercem a byla pojmem českého textilního průmyslu, proto bude tato subkapitola věnována její historii.

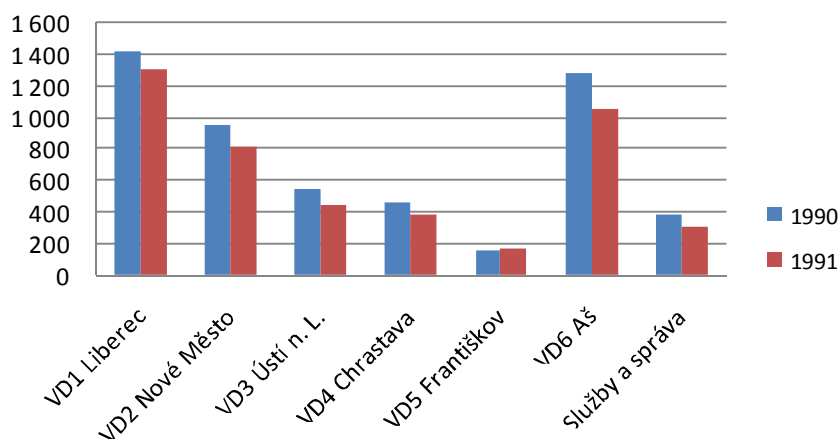
Továrnu, která později patřila Textilaně, založil Jan Liebig. Po druhé světové válce byla vyvlastněna jeho synům a dalším majitelům, protože byli považováni za Němce. První poválečné roky textilního průmyslu na Liberecku byly poznamenány především nedostatkem materiálu a kvalifikované pracovní síly, kterou způsobil odsun německého obyvatelstva. Byla proto nutná rekvalifikace nově příchozích pracovníků, která ovšem vyžadovala čas, a proto byli potřební odborníci často vybíráni mezi Němci ve sběrných táborech. Přesto ještě v roce 1947 chybělo na Liberecku asi 12 000 kvalifikovaných pracovníků. Poválečná léta přinesla dvě významné události – byly založeny Severočeské výstavní trhy k propagaci textilního průmyslu a byla zapsána nová ochranná známka Textilana (textil = tkanina, lana = vlna).

Znárodněné textilní podniky byly nově začleněny do Českých vlnářských závodů, které postupně zahrnovaly až 52 firem od Aše až po Liberec. V roce 1948 byly všechny tyto závody přejmenovány na Textilanu a jejich počet byl postupně optimalizován, v Liberci byla např. továrna ve Vesci předána vzduchotechnickým závodům. V tomto období rovněž docházelo k postupnému růstu výroby a specializaci výroby jednotlivých závodů.

V 60. letech 20. stol. probíhala v továrně modernizace vybavení spojená s přestavbou, která měla zajistit vyšší konkurenceschopnost vyrobených látek. Aby podnik omezil závislost na dovozu vlny, začal s výrobou syntetiky. Liberecký závod byl v té době největší, zaměstnával 1 600 pracovníků z celkových 6 000, a ve výrobě byl zcela soběstačný. 40 % výrobků bylo v té době určeno pro domácí trh, zbytek byl určen pro zahraniční trhy, což Textilanu řadilo na první místo mezi vývozci v rámci PZO Centrotex.

V roce 1980 již i centrálním plánovačům docházely některé nevýhody organizace hospodářství v Československu, a tak povolovali i experimenty, a do jednoho takového byla zařazena i Textilana. Tento experiment jí umožňoval samostatné hospodaření, což mělo zjednodušit dovoz materiálu, umožnit vlastní nákupy a upřesnit hodnocení výrobků i jejich standardizaci. V roce 1988 byla dokonce Textilana oddělena od Centrotexu a bylo jí umožněno mít vlastní obchodní oddělení a tím i získávat vlastní devizové zdroje. Možnosti

Textilany ale brzdilo zastaralé vybavení a nevyhovující budovy. Do dalších plánovaných změn již zasáhla transformace.

Obrázek 26: Počet zaměstnanců Textilany v letech 1990 a 1991

Zdroj: BERGMANNOVÁ, V. Textilana v obrazech a datech, s. 162.

Období 90. let přineslo Textilaně především ztrátu tradičních trhů v rámci RVHP, musela tak začít pracovat na zvýšení konkurenceschopnosti na západních trzích, s kterým mělo pomoci zvyšování jazykových schopností zaměstnanců a rovněž angažování zahraničního poradce, který doporučil např. zjednodušit obchodní oddělení a snížit množství závodů. V roce 1990 rovněž došlo k odstátnění Textilany a podnik byl zařazen do druhé vlny privatizace, která proběhla v roce 1993. Textilana měla špičkové vybavení, chyběly jí ale zkušenosti a byl tak problém prodat to, co se vyrobilo. Podnik postihl nedostatek zakázek a problémy působily také zpožděné platby od odběratelů, proto bylo nutné začít propouštět, snížit výrobu i zásoby. Počty zaměstnanců v letech 1990 a 1991 zobrazuje předchozí graf.

V polovině 90. let se prohlubovaly potíže s odbytem i v důsledku módy méně formálního oblečení a také dovozu velmi levného i použitého textilu ze zahraničí. Vlnařství stále chyběly východní trhy a na trzích západních odběratelé tlačili na co nejnižší ceny. Firma se pokoušela prorazit se samostatnou divizí konfekce, ale ani to nevedlo k úspěchu. S odstupem času lze nyní najít chyby, kterých se Textilana dopouštěla. Ostatní podniky regulovaly výrobu, ale Textilana žila z bývalé slávy a velikosti a nepřizpůsobila se novým podmínkám na trhu, kdy bylo zapotřebí snížit objem výroby a naopak zvýšit kvalitu.

Rok 1998 navíc provázela krize v celém českém průmyslu, ještě přiživovaná vysokým kurzem, který udržovala ČNB a nelegálním dovozem textilu pod cenou, který byli celníci jen málokdy ochotni řešit. V Textilaně docházelo k další koncentraci výroby, závod ve Františkově, který byl jako jeden z mála ziskový, byl prodán Francouzům, a postupně zbyly pouze dva závody – liberecký a novoměstský.

Ačkoli se firma snažila zkrátit výrobní lhůty a udržet vysokou kvalitu, což také slibovala zákazníkům, nebyla schopna tyto své závazky plnit a u některých svých odběratelů tak začala být považována za nespolehlivou, ztratila např. významný ruský trh. V roce 2001 přišla krize vlnářského průmyslu, což spolu s neexistencí konkrétního vlastníka s čitelným záměrem přivedlo Textilanu do konkurzu. Cílem konkurzu mělo být dokončení restrukturalizace, rozdělení podniku na živou a neživou část a především udržení výroby. To se bohužel nepodařilo a v roce 2003 Textilana definitivně zanikla. Celý areál byl navíc postupně demolován a v roce 2005 udělal za koncem Textilany definitivní tečku odstřel továrního komína.^[35]

3.4 Vývoj sklářského průmyslu v Libereckém kraji

Sklářský průmysl má v Libereckém kraji svou nezastupitelnou úlohu již od středověku, byť se vývoj i sortiment v jednotlivých oblastech liší. Právě o historii tohoto odvětví pojednává následující subkapitola. Dále bude pomocí indexů popsána současná situace tohoto odvětví, stejně jako bylo učiněno u odvětví předcházejících. Poslední subkapitola pojednává o firmě Jablonex Group a.s. a o současné situaci výrobců bižuterie na Jablonecku.

3.4.1 Historie sklářského průmyslu v Libereckém kraji

Hlavními oblastmi sklářského průmyslu v regionu jsou především Novoborsko, Železnobrodsko a také Jablonecko. Zatímco první dvě oblasti se zabývají výrobou skla, na Jablonecku převažuje výroba bižuterie a jejích polotovarů.

Subkapitola byla zpracována z knihy Textilana v obrazech a datech, protože kvůli zániku Textilany nebylo možné jiné souhrnné informace získat.

[35] BERGMANNOVÁ, V. Textilana v obrazech a datech, s. 76-171.

Nejstarší pozůstatky sklářských hutí na území kraje pocházejí ze 13. století a byly nalezeny na Českolipsku. Tehdy zdejší oblast připomínala spíše prales, což sklářům velmi vyhovovalo, protože potřebovali dostatečnou zásobu dřeva a zároveň popel, který byl základní surovinou pro sklovinu. V té době skláři stavěli pouze dřevěné přístřešky nad pecí, trvalejší hutě a zároveň rozvoj technologií přinesla až renesance, kdy se severočeskí skláři proslavili především emailovou malbou na sklo.

Největší rozmach zažilo Českolipsko v 18. století, kdy se zdejší skláři zabývali především broušením, rytím a stále úspěšnou malbou skla. V té době dochází také k rozvoji obchodu se sklářskými výrobky, jehož centrem se stala města Kamenický Šenov a Nový Bor. Na přelomu 18. a 19. století sice řemeslo zasáhla krize, tu ale záhy pomohlo překonat zavedení nových technik, které umožňovaly barevné dekorace a výrobu barevné skloviny. Díky nově postavené železnici vznikaly nové hutě a potřeba kvalifikované pracovní síly si vynutila vznik dvou sklářských škol. V roce 1856 byla založena škola pro odborné kreslení a modelování v Kamenickém Šenově a v roce 1870 vznikla škola také v Novém Boru.^[36]

Dvě světové války ve 20. století poznamenaly i rozvoj sklářského průmyslu na Českolipsku, ale po všech těžkostech se sklárny opět rozeběhly i začaly vyrábět ve velkém. V 70. letech 20. století zahájily provoz sklářské kombináty v Novém Boru a v Kamenickém Šenově. Rok 1989 přinesl do sklářství v oblasti nové možnosti, znovu začaly vznikat menší hutě a domácí dílny. Příkladem je například známá huť Ajeto v Lindavě, se kterou spolupracuje i známý designér Bořek Šípek. Uvolnění trhu, dovoz levného skla do ČR a pokles zahraniční poptávky, bohužel v dnešní době českým sklářům i celým firmám velmi zneprůjemňuje život. Příkladem je právě novoborský Crystalex, který musel úplně zastavit výrobu a teprve v poslední době dochází k jejímu obnovení.^[37]

Na Jablonecku a Železnobrodsku došlo k rozvoji sklářského průmyslu o něco později, až v 16. století sem přicházejí skláři z Krušných hor, kteří rovněž hledali oblast bohatou na zdroj dřeva. Do 17. století se v oblasti vyrábělo především okenní, užitkové a farmaceutické sklo, až jeho konec přinesl objev českého křišťálu, který byl velmi vhodný

[36] REŽ, J. a GELNAR, M. Sklářská minulost kraje Lužických hor.

Dostupný z WWW: <<http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clskloc>>

[37] Tamtéž.

pro broušení a rytí. Sortiment se dále rozšiřoval v 19. století o lustrové ověsky vyráběné ve Smržovce a také o luxusní zboží, určené především na vývoz. Neustálé inovace umožnily prosperitu sklářského průmyslu, kterou přerušilo rovněž období světových válek a následné znárodnění, které některé firmy nepřežily. Dnešní následovníci se rovněž potýkají s problémy, ale snaží se udržet tradici. K významným podnikům regionu můžeme zařadit např. Preciosu a.s. nebo železnobrodskou firmu Detesk s.r.o. vyrábějící dekorační a technické sklo.^[38]

Pro Liberecký kraj je významná rovněž výroba bižuterie a jejích polotovarů. Tento obor se začal rozvíjet v 18. století, kdy se vyráběly především imitace drahokamů. Později se přidalo rovněž pasířství, což je výroba kovové bižuterie. Krize výroby dutého skla v 19. století způsobila další expanzi výroby bižuterie, vznikaly nové brusírny a mačkárný a sortiment byl obohacen o výrobu broží a skleněných knoflíků. I tento obor ale zasáhly války, pozdější znárodnění a také zahraniční konkurence, která přispěla ke konci slavné společnosti Jablonex, která bude zmíněna v samostatné subkapitole.^[39]

3.4.2 Současný vývoj sklářského průmyslu v Libereckém kraji

Jak již bylo uvedeno v předchozí části této subkapitoly, rovněž sklářský průmysl zasáhla v posledních letech krize. České sklo mělo vždy ve světě velmi dobrý zvuk, především díky vysoké kvalitě a šikovným řemeslníkům. V období krize se ovšem zákazníci přiklánějí ke zboží levnějšímu a méně kvalitnímu, což samozřejmě ovlivnilo prodeje sklářských výrobků. I na samotném českém trhu se často prodávají skleničky vyrobené např. v Turecku a na ostatních tradičních trzích je situace podobná.

Typickým příkladem krize sklářského průmyslu v kraji je novoborská firma Crystalex. Sklárna v Novém Boru byla součástí skupiny Bohemia Crystalex Trading, která zkrachovala, a díky tomu se výroba ve sklárně na rok zastavila. V roce 2009 sklárnu v Novém Boru a sklárnu Karolinka získala nově vzniklá společnost Crystalex CZ, která následně v obou závodech obnovila výrobu, získala rovněž ochrannou známku Crystalex a hlavně přijala zpět část zaměstnanců. Pokud to dovolí vývoj světového trhu, firma navíc plánuje rozšíření výroby

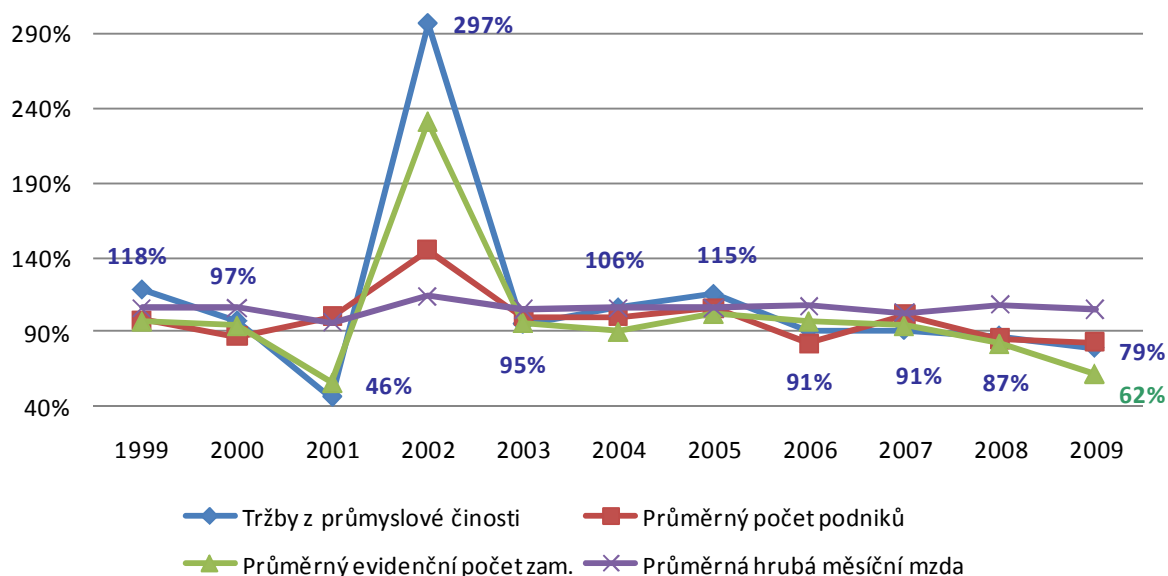
[38] NOVÝ P. aj. Historie a současnost podnikání na Jablonecku, s. 19-25.

[39] Tamtéž, s. 25-33.

a tím pádem i přijetí dalších zaměstnanců. Nejvíce výrobků v současné době směřuje do Ruska, Německa, na Střední východ a do Jižní Ameriky.^[40]

Podobný vývoj bohužel postihl i další významné odvětví v Libereckém kraji – výrobu a prodej bižuterie. Situaci významné firmy Jablonex Group a.s. a jejích následovníků ze Svazu výrobců skla a bižuterie bude věnována samostatná část této subkapitoly.

K zachycení vývoje situace sklářského průmyslu v Libereckém kraji opět použijeme stejné ukazatele jako u předchozích odvětví, jedná se o indexy tržeb z průmyslové činnosti, průměrného evidenčního počtu zaměstnanců, průměrného počtu podniků a průměrné hrubé měsíční mzdy. Na grafu je patrné, že všechny ukazatele mají velmi podobný vývoj, kdy do roku 2001 mírně klesaly s následným velmi vysokým růstem v roce 2002 a od roku 2006 opět následoval pokles.

Obrázek 27: Indexy vývoje sklářského průmyslu (meziročně, v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-1 až 7.4.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-1 až 8-4.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-1 až 9-4.

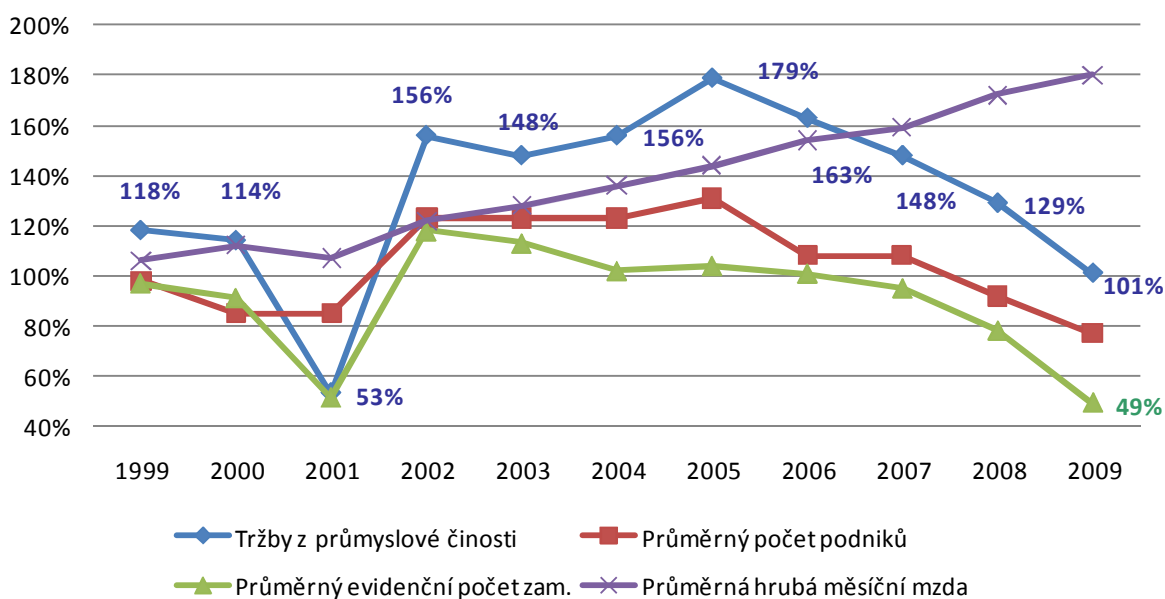
[40] Novoborský Crystalex rozjede další linky. Dostupný z WWW:

<http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/ekonomicke/index_view.php?id=482829>

Pokud se zkoumá vývoj indexu tržeb z průmyslové činnosti, graf dokládá u tohoto ukazatele v roce 2002 téměř trojnásobný nárůst. Poslední léta jsou charakterizována mírným útlumem, bohužel zatím nejsou k dispozici data za rok 2010, kde by se mohlo projevit právě znovuotevření sklárny v Novém Boru.

Důležitým ukazatelem je rovněž index počtu zaměstnanců, protože sklárny na Českolipsku vždy zaměstnávaly velký počet zaměstnanců a uzavření sklárny v Novém Boru ovlivnilo nejen samotné skláře, ale i obchody a služby v celém městě, které přišly o zákazníky. Pokles zaměstnanců se přibližně shoduje s vývojem indexu tržeb, pouze v roce 2009 byl pokles zaměstnanců ještě vyšší, dá se předpokládat, že právě díky uzavření novoborské sklárny.

Rovněž bazické indexy mají u všech ukazatelů, kromě indexu průměrné hrubé měsíční mzdy podobný průběh. Stejně jako u ostatních odvětví lze předpokládat, že index průměrné mzdy je ovlivněn více inflací apod. než vývojem odvětví, jako jediný z ukazatelů totiž stoupá.

Obrázek 28: Bazické indexy vývoje sklářského průmyslu (v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-1 až 7.4.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-1 až 8-4.

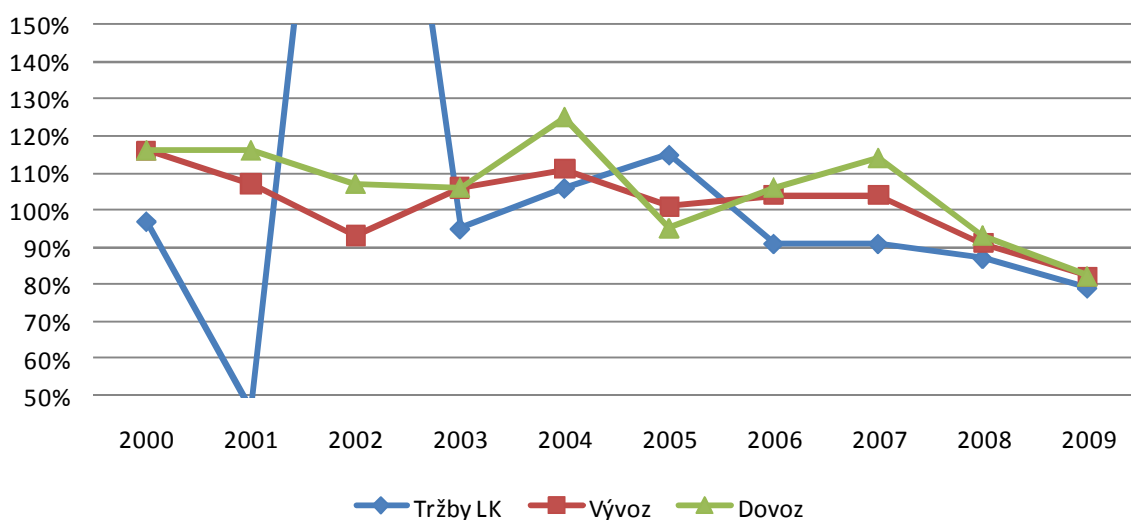
Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-1 až 9-4.

Bazické indexy opět dokládají, že nejlépe se sklářskému průmyslu v Libereckém kraji dařilo v roce 2002 a od roku 2006 došlo v tomto odvětví k poklesu, který ještě prohloubila krize světová. V roce 2009 tak tržby dosáhly téměř stejné výše jako v roce 1998, zatímco pokles počtu zaměstnanců byl razantnější. Zatímco v roce 1998 pracovalo ve sklářském průmyslu

v regionu přes 11 tisíc zaměstnanců, v roce 2009 v tomto oboru našlo uplatnění pouze přes 5 tisíc zaměstnanců.

Zkoumání vývoje sklářského průmyslu v Libereckém kraji opět potvrdilo předpoklad, že došlo k útlumu tohoto odvětví, což dokládají indexy tržeb a rovněž indexy týkající se počtu zaměstnanců, tedy nejdůležitější ukazatele k určení trendu tohoto odvětví.

Odvětví sklářského průmyslu bylo vždy velmi závislé na vývozu svých produktů do zahraničí a stejně je na tom i firma Crystalex CZ, proto nyní bude porovnán vývoj tržeb sklářského průmyslu v Libereckém kraji s vývojem vývozu českého skla do zahraničí a rovněž s dovozem skla do České republiky.

Obrázek 29: Indexy tržeb, vývozu a dovozu sklářského průmyslu (v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-2.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-2.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-2.

Databáze zahraničního obchodu. Dostupný z WWW:

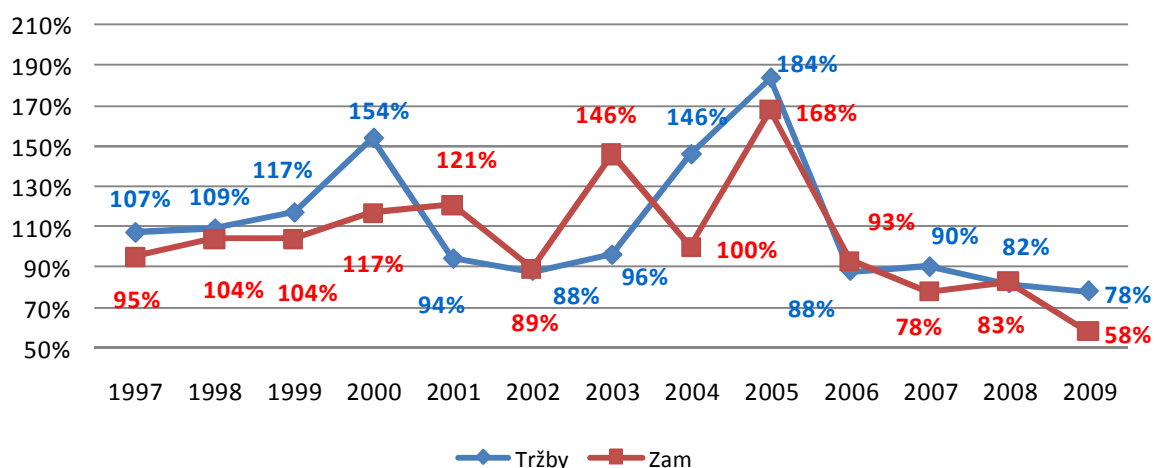
<<http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>>

Grafické porovnání těchto ukazatelů dokládá, že zatímco do roku 2005 se vývoj značně liší, od roku 2006 můžeme sledovat velmi podobný vývoj indexu tržeb v Libereckém kraji a vývozu českého skla do zahraničí, což je vztah, který lze očekávat. Naopak se nepotvrdila domněnka, že výrazněji stoupal dovoz skla do České republiky. Vývoj tohoto ukazatele rovněž kolísá a po jednom z vrcholů v roce 2007 dovoz skla s největší pravděpodobností rovněž zasáhla celosvětová hospodářská krize a v letech 2008 a 2009 klesal.

3.4.3 Jablonex Group a.s., Svaz výrobců skla a bižuterie

Jako reprezentant pro charakteristiku firmy sklářského průmyslu byla vybrána firma Jablonex Group a.s., která měla v Libereckém kraji podobné postavení jako firma Textilana. Bohužel obě tyto firmy postihl podobný osud, také firma Jablonex Group zkrachovala, a proto v poslední části této subkapitoly bude věnován prostor také jejím následovníkům, kteří se snaží udržet v regionu tradici výroby bižuterie.

Předchůdcem firmy Jablonex Group a.s. byla společnost Jablonex, která v době centrálně plánovaného hospodářství fungovala jako podnik zahraničního obchodu, tzn., že vykupovala zboží či polotovary od výrobců bižuterie a prodávala je na zahraniční trhy, což v té době samotní výrobci nemohli a ve stejné činnosti pokračovala i po roce 1989. V roce 2005 se ke společnosti Jablonex připojily firmy Ornela, Bižuterie česká mincovna, Železnobrodské sklo a další menší firmy a vznikla firma JABLONEX GROUP a.s. (dále jen „JG“).

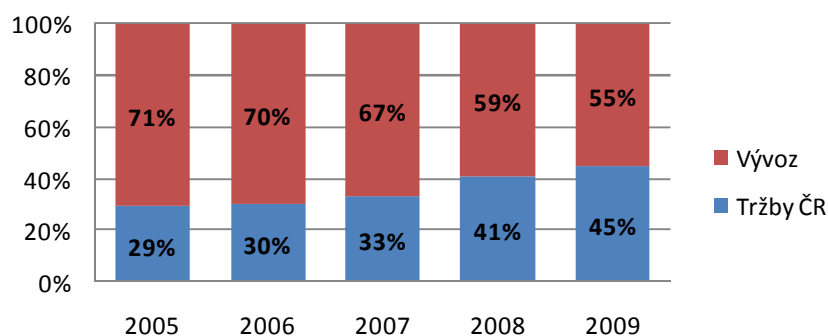
Obrázek 30: Vývoj tržeb a počtu zaměstnanců v Jablonex Group a.s. (mezitročně, v %)

Zdroj: JABLONEX GROUP, a.s., Výroční zprávy.

Graf ilustruje vývoj tržeb a počtu zaměstnanců v letech 1997 až 2009. Do roku 2005 jsou uváděna data za společnost Ornela a.s., která byla největší z firem zakládajících JG. Je zřejmé, že k největšímu nárůstu jak tržeb, tak počtu zaměstnanců došlo právě v roce 2005, kdy došlo ke spojení firem do společnosti JG.

Následující roky již byly charakterizovány útlumem a propouštěním zaměstnanců, na němž se podepsala především levná asijská konkurence a zároveň módní trendy, které

upřednostňovaly spíše plastovou bižuterii a kov. Díky již zmíněné levné asijské konkurenci navíc došlo rovněž k útlumu vývozu, na kterém byla společnost závislá. Následující graf dokládá, že zatímco v roce 2005 pocházelo přes 70 % tržeb JG z vývozu, v roce 2009 už to bylo pouze 55 %.

Obrázek 31: Složení tržeb firmy Jablonex Group a.s.

Zdroj: JABLONEX GROUP, a.s., Výroční zprávy.

Firma JG tak musela začít s reorganizací. V roce 2009 byla prodána Česká mincovna, která byla součástí JG, za téměř 300 milionů Kč společnosti Monetica. Firma JG tak sice získala finanční prostředky, ale zároveň přišla o jednu ze svých nejvýdělečnějších činností, která byla zároveň díky neustálé potřebě oběživa a příslibu o ražení Eura jistotou.^[41]

JG se snažil o oživení také otevřením obchodu s bižuterií ve své budově nedaleko Jablonecké přehrady, ale ani tento záměr bohužel nevyšel a po velkých výprodejích byla prodejna v prosinci roku 2010 uzavřena. V témže roce odkoupila ochrannou známku společnosti JG španělská společnost Fanyoya Group, která chce pod touto značkou prodávat bižuterii od malých výrobců z Jablonecka. Došlo tak k faktickému konci JG, rozprodává se rovněž majetek společnosti, v nabídce jsou jak nemovitosti, tak např. stroje. Sklárnu v Zásadě zachránila společnost Preciosa a zmíněný obchod s bižuterií se chystají provozovat členové Svazu výrobců skla a bižuterie (dále jen „SVSB“).^[42]

[41] FROUZOVÁ, K., Nový vlastník české mincovny bude dál razit drobné. Dostupný z WWW: http://ekonomika.idnes.cz/novy-vlastnik-ceske-mincovny-bude-dal-razit-drobne-diva-se-i-za-hranice-1z3-/ekoakcie.aspx?c=A100412_1366894_ekoakcie_vem

[42] BRABENCOVÁ, L., Světověznámou značku bižuterie Jablonex kupují Španělé. Dostupný z WWW: http://ekonomika.idnes.cz/svetovznamou-znacku-bizuterie-jablonex-kupuji-spanele-plt-/ekonomika.aspx?c=A110226_1539433_liberec-zpravy_sot

SVSB byl založen v roce 1991, aby reprezentoval zájmy výrobců skla a bižuterie, členy jsou nejen obchodní organizace, ale rovněž odborné školy a Museum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. SVSB usiluje o oživení a udržení tradiční výroby bižuterie např. zavedením ochranné známky „Made in Jablonec“, znovuotevřením prodejny s bižuterií „Palace Made in Jablonec“ nebo podílem na organizaci přehlídky Mezinárodní triennale Jablonec 2011 a převzal tak na sebe úlohu, kterou pro něj vykonávala zaniklá firma JG.^[43]

3.5 Změny struktury hospodářství v Libereckém kraji a jejich dopady

Po charakteristice vývoje hospodářství v Libereckém kraji lze stručně shrnout hlavní změny, které proběhly, a dále nastínit dopady těchto změn, kterým bude věnována následující kapitola.

Tato kapitola potvrdila předpoklad, že ve sledovaném období došlo v LK k nárůstu podílu automobilového průmyslu a naopak k útlumu tradičních průmyslů, textilního a sklářského, což znamená jednak menší počet pracovních míst v těchto oborech a také menší využití areálů, které původně sloužily těmto oborům. V některých oblastech zánik těchto závodů způsobil ztrátu hlavního zaměstnavatele v oblasti a měl tak zásadní vliv na místní hospodářství a životní úroveň.

Na základě těchto faktů lze vyvodit hlavní dopady strukturálních změn v Libereckém kraji, kterými jsou vznik brownfields a hospodářsky slabých oblastí, nezaměstnanost a přílišná dominance výroby automobilů v hospodářství regionu, u kterých se nyní bude zkoumat jejich souvislost uvedenými hospodářskými změnami, což byl dalším předpoklad této práce.

[43] Svaz výrobců skla a bižuterie. Dostupný z WWW: <<http://www.svbi.cz/index.php>>

4 Dopady strukturálních změn v Libereckém kraji

Tato kapitola se věnuje jednotlivým dopadům strukturálních změn v Libereckém kraji a zkoumá jejich spojitost se změnou struktury hospodářství.

4.1 Brownfields

Brownfields, bývalé průmyslové, zemědělské, vojenské či jiné areály, jsou poměrně novým fenoménem v hospodářství nejen České republiky, ale i Libereckého kraje. Zatímco na počátku 90. let byla řešena především otázka, jak nalákat na naše území nové investory a kde pro ně vybudovat nové průmyslové zóny, v posledních letech dochází k postupné dokumentaci brownfields a ke snahám o jejich revitalizaci.

Nejčastějším důvodem vzniku lokalit typu brownfields je změna původní struktury hospodářství v daném regionu a nejinak k tomu dochází v LK. Předchozí kapitola představila změnu struktury, kdy v regionu došlo především k omezení sklářského a textilního průmyslu a naopak k růstu průmyslu automobilového. Velkou část brownfields tak v LK tvoří právě bývalé textilní a sklářské továrny, ke kterým se přidávají bývalé zemědělské a armádní objekty.

V této souvislosti nelze nezmínit samotné krajské město Liberec, které je v jistém ohledu unikátní tím, že v jeho samotném centru či jeho blízkosti se nachází hned několik lokalit brownfields. Lze zmínit např. areál bývalé tiskárny, který už dlouhá léta čeká na své budoucí využití, pozemek, který zbyl po zbourání areálu Textilany, či objekt bývalých městských lázní. V nejbližší době by mělo dojít k rekonstrukci posledního zmíněného objektu, lázní, které by se měly i za pomoci evropských dotací přeměnit na nové sídlo Oblastní galerie v Liberci.

Důležité jsou rovněž dopady, které mají plochy brownfields na své okolí. Po zániku velkých průmyslových firem, které byly většinou zároveň významnými zaměstnavateli, dochází k růstu nezaměstnanosti a vyšší potřebě sociálních dávek. Brownfields zároveň negativně působí na své okolí, ať už se jedná o sousedící soukromé či podnikatelské objekty, které tak

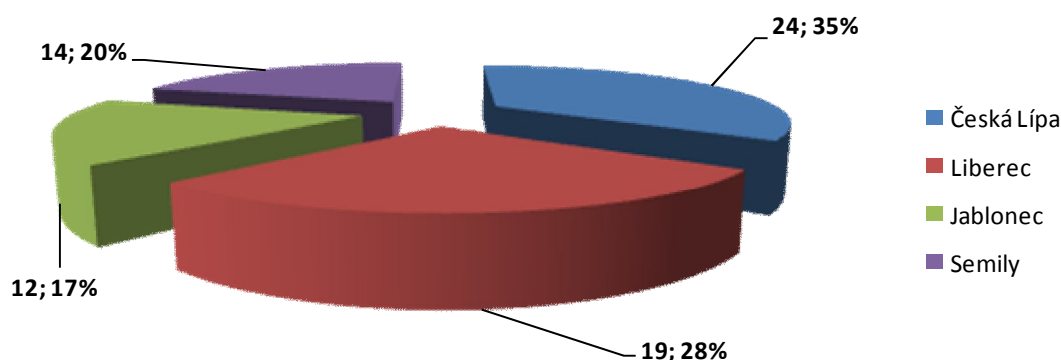
ztrácejí na atraktivitě. Významné jsou rovněž dopady na životní prostředí v podobě ekologických zátěží.

Lokality typu brownfields lze v současné době najít ve dvou rozsáhlejších databázích, jedna z nich, Národní databáze brownfieldů, funguje na webových stránkách agentury CzechInvest a druhou provozuje LK. Další subkapitoly popisují právě tyto dvě databáze a lokality v nich uvedené.

4.1.1 Národní databáze brownfieldů

Národní databáze brownfieldů obsahuje lokality, které jsou připravené pro domácí či zahraniční investory, a lze ji použít především pro vyhledávání jednotlivých lokalit na území celé ČR a zároveň k vytipování jejich budoucího využití či jako podklad k získání finanční podpory na jejich revitalizaci. [44]

Databáze obsahuje celkem 368 lokalit, z nichž 69 lze nalézt na území Libereckého kraje. Graf zobrazuje počet brownfields v jednotlivých okresech LK. Nejvíce lokalit se nachází v okrese Česká Lípa, jedná se především o bývalé průmyslové objekty. Druhé místo patří okresu Liberec, což je způsobeno větším počtem brownfields přímo v samotném krajském městě a také polohou problematického Frýdlantska v tomto okrese.

Obrázek 32: Lokality brownfields v okresech Libereckého kraje

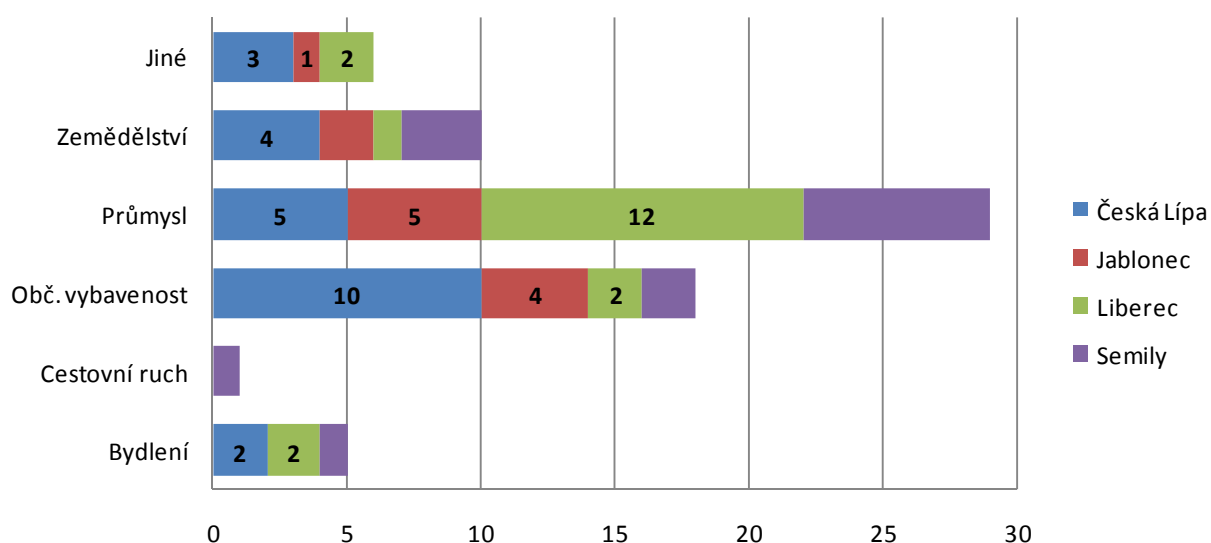
Zdroj: Národní databáze brownfieldů. Dostupný z WWW:

<<http://www.brownfieldy.cz/>>

[44] Národní databáze brownfieldů, Informace o projektu.

Dostupný z WWW: <<http://www.brownfieldy.cz/informace-o-projektu/>>

Pomocí databáze lze dále zkoumat předchozí využití brownfields v LK. Následující graf dokládá, že nejčastějším původním využitím byly průmyslové areály, kterých lze napočítat celkem 29 a nejvíce se jich nachází na Liberecku. Potvrzuje se tak předpoklad, že změna struktury hospodářství v Libereckém kraji vedla k jejich vzniku. Následují objekty, které poskytovaly různé služby občanské vybavenosti, jedná se např. o bývalé obchody, kulturní domy či školská zařízení. Další poměrně početnou skupinou jsou bývalé zemědělské objekty, především statky apod.

Obrázek 33: Původní využití brownfields v Libereckém kraji

Zdroj: Národní databáze brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www.brownfieldy.cz/>>

Jistým specifíkem v této oblasti jsou objekty armády, které nejsou v databázi zmíněny. V oblasti se bývalých vojenských objektů nachází více a některé už revitalizací prošly, např. bývalá kasárna v Mimoně nyní slouží k bydlení a v areálu kasáren v Turnově se nachází místní hotelová škola.

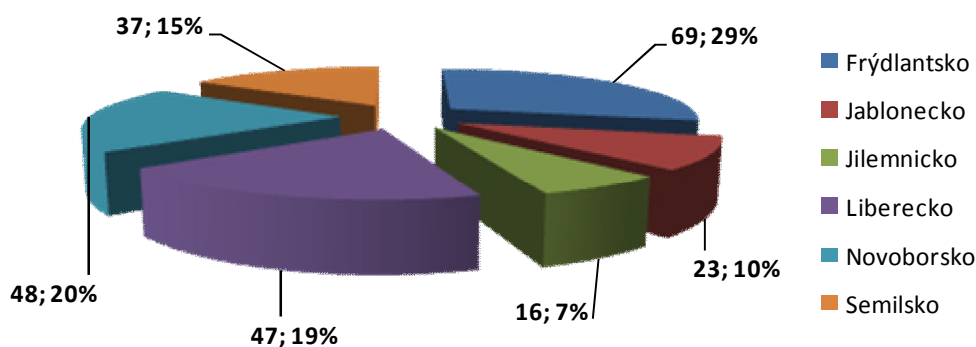
4.1.2 Databáze brownfields Libereckého kraje

V roce 2007 byla provedena Vyhledávací studie pro lokalizaci brownfields na území Libereckého kraje, jejímž produktem byl jednak Mapový projekt brownfields, Katalog lokalit brownfields a dále pak samotná databáze.

Katalog byl vytvořen v roce 2009, aby vyhověl poptávce investorů, kteří se zajímají o možnost investic v Libereckém kraji. Obsahuje proto nejen statistiky a popis vybraných lokalit, ale také informace o možných zdrojích financování k jejich revitalizaci, o internetové databázi a uvádí také několik příkladů již revitalizovaných lokalit.

Databáze brownfields Libereckého kraje má pomoci potencionálním investorům s vyhledáním vhodné lokality, která by odpovídala jejich požadavkům, a zároveň je má informovat o možnostech dotací v dané lokalitě. Webové stránky navíc umožňují vlastníkům lokalit typu brownfields, aby ji rovněž do databáze přihlásili, a zviditelnili ji tak pro veřejnost a hlavně pro investory.

Databáze aktuálně obsahuje celkem 345 lokalit, jejichž územní rozložení v jednotlivých obcích s rozšířenou působností v LK lze pozorovat na grafu. Nejvíce brownfields se nachází na Frýdlantsku, Novoborsku, Liberecku a Semilsku, převažuje tak lokalita okresu Liberec.

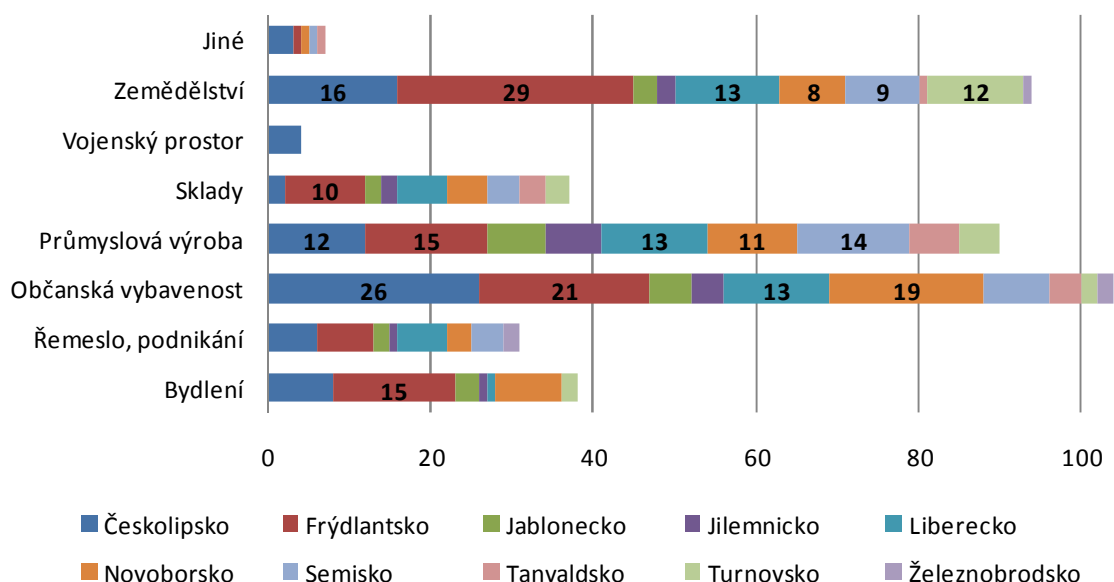
Obrázek 34: Lokality brownfields v obcích s rozšířenou působností v LK

Zdroj: Databáze brownfieldů. Dostupný z WWW:
<<http://www2.kraj-lbc.cz/index.php?page=3531>>

Kromě lokality lze vyhledávat také podle požadované velikosti objektu, vzdálenosti od dálnice a lze rovněž zjistit typ vlastnictví dané lokality, nebo zda se zde nachází ekologická zátěž. Ve veřejném vlastnictví je v současné době 56 lokalit, 274 v soukromém a zbytek, tedy 15 objektů je ve vlastnictvím smíšeném. Pokud se zkoumá ekologická zátěž území, lze ji předpokládat na 38 % lokalit, ale potvrzena je pouze u 3 %.^[45]

[45] Databáze brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www2.kraj-lbc.cz/index.php?page=3531>>

Následující graf zkoumá původní využití brownfields v LK. Poměrně překvapivě lze pozorovat, že největší počet těchto lokalit byl původně pro občanskou vybavenost, tzn., že se jedná o bývalé obchody, kulturní domy apod. a nejvíce těchto lokalit se nachází na Českolipsku.

Obrázek 35: Lokality brownfields v obcích s rozšířenou působností v LK

Zdroj: Databáze brownfieldů. Dostupný z WWW:

<<http://www2.kraj-lbc.cz/index.php?page=3531>>

Druhým nejčastějším původním využitím těchto objektů byla zemědělská činnost, jedná se např. o bývalé statky či stáje a nejvíce jich lze najít na Frýdlantsku. Na dalším místě pomyslného žebříčku poté lze vyčíst využití pro průmyslovou výrobu, což může být překvapivé, protože lokality brownfields bývají spojovány právě s bývalými průmyslovými objekty. Méně překvapivým faktem je, že nevyužité průmyslové areály lze najít ve všech lokalitách kraje a to téměř ve shodném rozložení. Jedná se jak o větší tovární komplexy, např. bývalé textilní továrny na Semilsku, tak o bývalé menší provozovny, proto se nabízí i různé možnosti pro budoucí využití. Rovněž zde vznikly brownfields díky změně struktury hospodářství, kdy došlo k útlumu zemědělství a některých průmyslových odvětví.

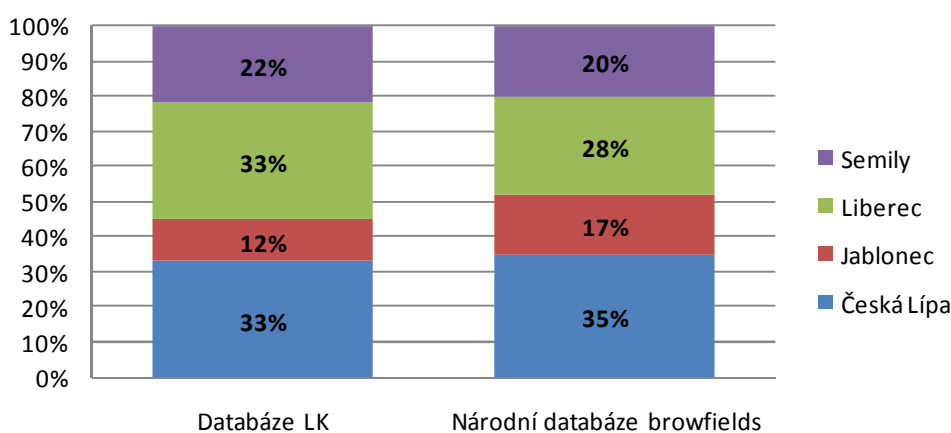
Pokud se ověřuje předpoklad, že ke vzniku brownfields vedla především změna struktury průmyslu, při prvním pohledu na graf se tento fakt nepotvrdí, protože na prvních místech se nachází objekty občanské vybavenosti a objekty zemědělské. Do průmyslové činnosti lze ale

rovněž zahrnout objekty skladů a některé z objektů původně určených pro řemesla či podnikání, takže po bližším prozkoumání grafu je možné tento předpoklad potvrdit.

4.1.3 Porovnání databází

Nyní budou porovnány dvě databáze, které obsahují brownfields v Libereckém kraji. Zatímco Národní databáze brownfields se zaměřuje na celou Českou republiku a obsahuje pouze 69 lokalit, Databáze Libereckého kraje je zaměřena pouze na region LK a obsahuje tedy i více lokalit, celkem 345.

Obě databáze byly vytvořeny na základě vyhledávací studie, na krajské úrovni ale proběhl detailnější popis lokalit v samotné databázi. Liberecký kraj navíc v této oblasti spolupracuje se svou agenturou regionálního rozvoje a databázi doplnil již zmíněným katalogem, který obsahuje i informace o možnostech dotací, a je velmi užitečný pro potencionální investory. Další informace lze rovněž získat na seminářích, které jsou k této problematice pořádány.

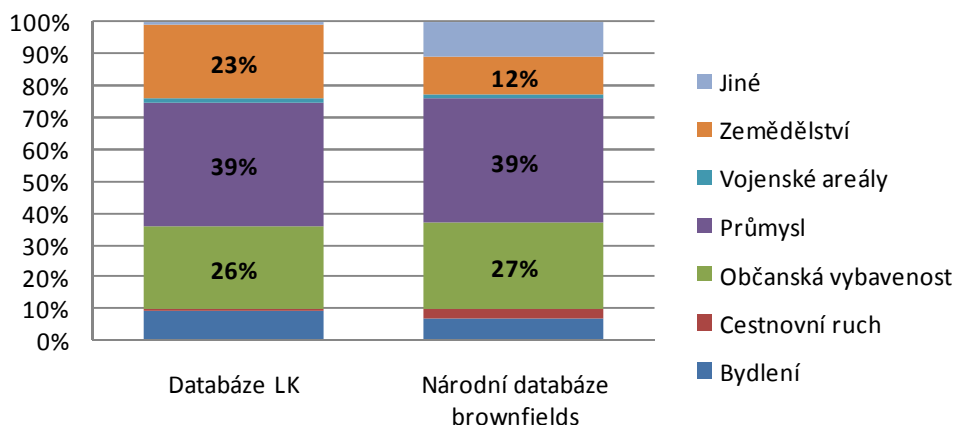

Obrázek 36: Porovnání umístění brownfields v Libereckém kraji

Zdroj: Národní databáze brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www.brownfieldy.cz/>>
Databáze brownfieldů. Dostupný z WWW:
<<http://www2.kraj-lbc.cz/index.php?page=3531>>

Pokud se porovnává počet brownfields, které jednotlivé databáze obsahují, podle lokalit, následující graf dokládá, že se příliš neliší. V databázi Libereckého kraje se o první místo v počtu brownfields dělí Česká Lípa a Semily, zatímco v Národní databázi je Česká Lípa první a následuje ji Liberec.

Dále lze porovnat lokality typu brownfields v obou databázích podle jejich původního využití. Aby bylo možno provést toto srovnání, bylo rozdělení lokalit, které používá Databáze LK velmi zjednodušeno, např. řemeslná výroba, podnikání a sklady byly umístěny pod souhrnné původní využití pro průmyslovou činnost. Opět lze pozorovat, že první místa a zároveň i jejich procentní podíl jsou téměř totožné. V obou databázích převažuje původní využití pro průmysl, což opět potvrzuje předpoklad vzniku brownfields.

Obrázek 37: Porovnání původního využití brownfields v Libereckém kraji

Zdroj: Národní databáze brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www.brownfieldy.cz/>>
 Databáze brownfieldů. Dostupný z WWW:
 <<http://www2.kraj-lbc.cz/index.php?page=3531>>

Snad obě tyto databáze přispějí k lepší informovanosti veřejnosti o lokalitách brownfields a pomohou pro ně získat potenciální investory a zároveň dotace na jejich rozvoj a tím i rozvoj celé oblasti.

4.1.4 Příklady lokalit brownfields

Pro popis lokality brownfields v Libereckém kraji a zároveň ilustraci, jaké informace lze získat, byly z Databáze Libereckého kraje vybrány dvě z lokalit sloužících původně pro občanskou vybavenost, lázně v Jablonci nad Nisou a v Liberci.

Následující tabulka zobrazuje údaje, které lze z databáze získat a které jsou poměrně obsáhlé. Jak již bylo zmíněno, najde se zde např. přesné umístění lokality, její rozloha, počet objektů, původní využití či velmi důležité údaje, které se týkají vlastnictví lokality a odhadované potřeby kapitálu na její revitalizaci.

Tabulka 2: Příklady lokalit typu brownfields v Libereckém kraji

	Městské lázně v Liberci	Městské lázně v Jablonci n. N.
Číslo lokality	5105-17	5103-2
Název	Lázně č. p. 723	Bývalé městské lázně
Obec	Liberec	Jablonec nad Nisou
ORP	Liberecko	Jablonecko
Rozloha lokality	4 500 m ²	11 137 m ²
Výměra zastavěné plochy	2 642 m ²	900 m ²
Počet objektů na pozemku	1	1
Převažující typ vlastnictví	veřejné	veřejné
Charakteristika	Nemovitá kulturní památka	Nemovitá kulturní památka
Předchozí využití	Občanská vybavenost	Občanská vybavenost
Stávající využití	Občanská vybavenost	Nevyužíváno
Max. vzdálenost od dálnice a rychlostní komunikace	8 km	9 km
Existence ekologických zátěží	Ne	Ne
Památkově chráněno	Ano	Ano
Hrubý odhad investice na revitalizaci lokality	50 mil. Kč	40 mil. Kč
Záměr vlastníka	krajská galerie, konferenční sály, přednášky	vybudování městské knihovny

Zdroj: Databáze brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www2.kraj-lbc.cz/index.php?page=3531>>

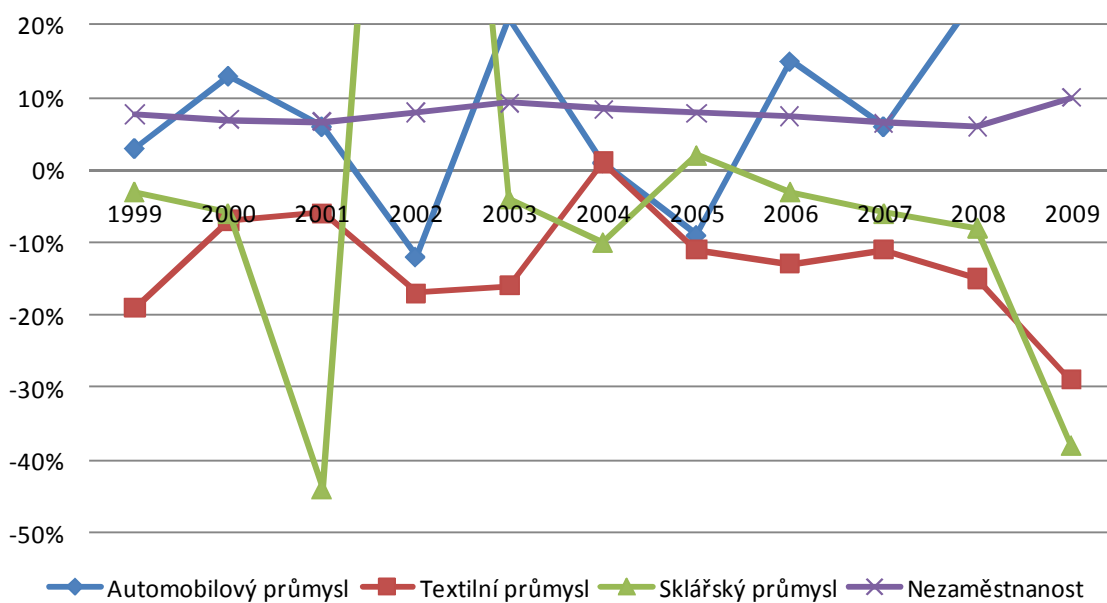
Vybrané lokality městských lázní postihl podobný osud, kdy již nestačily pokrývat poptávku po využití plaveckého bazénu, a tak došlo k výstavbě nových plaveckých bazénů jak v Liberci, tak v Jablonci nad Nisou a objekty původních bazénů chátrají. Lepší vyhlídky mají snad Městské lázně v Liberci, na které již byla přidělena dotace z Evropské unie za účelem přestavby na galerii a konferenční centrum. V budoucnu bude tedy snad možno zařadit tuto lokalitu mezi úspěšně revitalizované brownfields.

4.2 Nezaměstnanost

Jako další dopad strukturálních změn lze označit nezaměstnanost. V jejich důsledku došlo často k útlumu celých odvětví a množství lidí, specializovaných právě na tato odvětví, přišlo o práci a díky často velmi úzké specializaci mají problémy nalézt práci novou. Úřady práce bohužel neregistrují přímo tzv. strukturální nezaměstnanost, lze tedy tyto dopady sledovat pouze nepřímo.

Následující graf zobrazuje vývoj průměrné nezaměstnanosti v Libereckém kraji a dále úbytky či přírůstky zaměstnanců v hlavních průmyslových odvětvích LK. Lze pozorovat, že zatímco

průběh nezaměstnanosti je bez větších výkyvů, ostatní ukazatele vykazují mnoho extrémních hodnot. Vypozorovat lze tak snad jen souvislost s velkým poklesem počtu zaměstnanců v textilním a sklářském průmyslu v roce 2009 s mírným navýšením nezaměstnanosti v témže roce. Přímo souvislost mezi nezaměstnaností a strukturálními změnami se ale tímto způsobem nalézt nepodařilo.

Obrázek 38: Vývoj nezaměstnanosti a počtu zaměstnanců hlavních průmyslových odvětví LK (v %)

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-3.

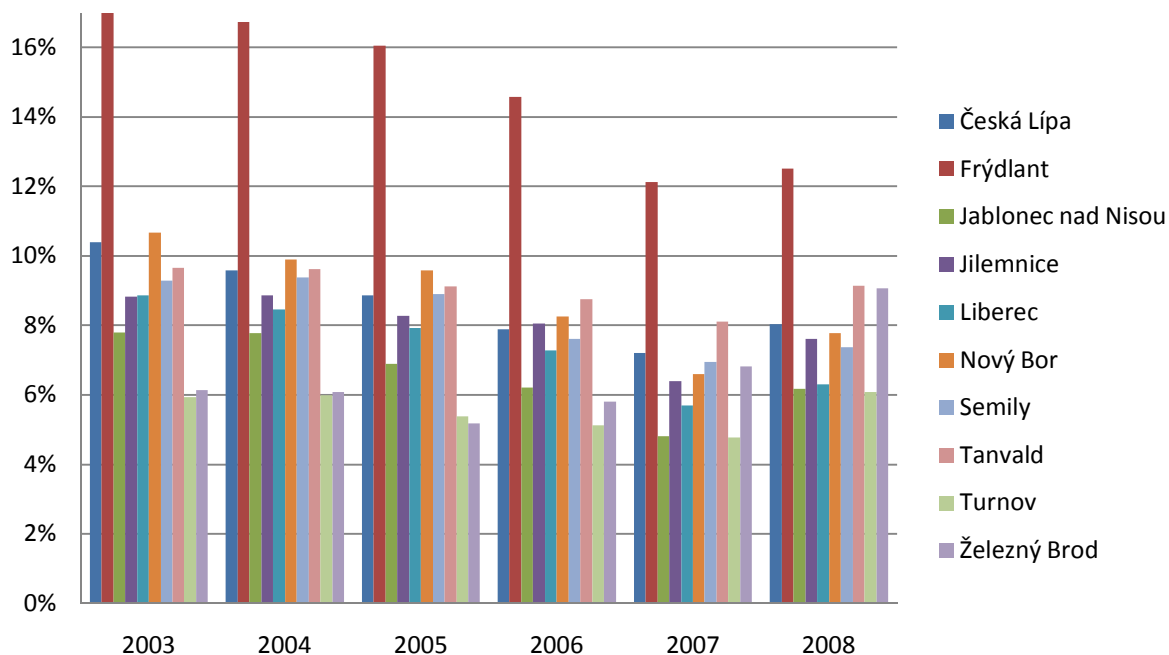
Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-3.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-3.

Časové řady, Průměrná míra nezaměstnanosti od roku 1997.

Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady>

Pro zobrazení dopadu strukturálních změn v Libereckém kraji lépe poslouží graf zobrazující nezaměstnanost v jednotlivých obcích s rozšířenou působností (ORP) Libereckého kraje. Toto rozdělení umožňuje oddělení např. hospodářsky slabého Frýdlantska od Libereckého okresu, či zvýraznění Novoborska v rámci okresu Česká Lípa. Graf dokládá, že právě na Frýdlantsku je po celé sledované období nezaměstnanost výrazně vyšší, než v ostatních ORP v kraji. Dále lze vyšší nezaměstnanost pozorovat na Novoborsku, Českolipsku a Tanvaldsku. Jedná se především o oblasti zasažené právě útlumem sklářského či textilního průmyslu.

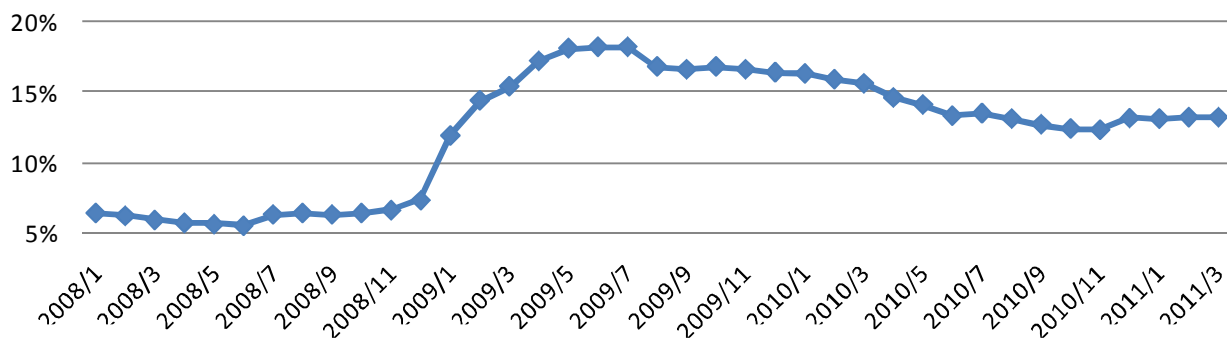

Obrázek 39: Nezaměstnanost v obcích s rozšířenou působností Libereckého kraje (v %)

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, Nezaměstnanost podle obcí s rozšířenou působností.

Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=KR+13-05+PM.1&&kapitola_id=15>

Pro ilustraci, jaký dopad může mít útlum sklářského průmyslu v oblasti, bylo vybráno Novoborsko v období let 2008 až 2011, kdy došlo k uzavření a následnému znovuotevření továrny firmy Crystalex. Výroba ve sklářském podniku se zastavila na začátku roku 2009, což je ve statistikách doprovázeno postupným nárůstem nezaměstnanosti, z necelých 7 % na konci roku 2008 až na úroveň převyšující 18 % v červnu 2009. Výroba byla opět zahájena na začátku roku 2010, což opět doprovází mírné snižování nezaměstnanosti. Dopad strukturálních změn na nezaměstnanost tak byl prokázán pouze zprostředkovaně.

Obrázek 40: Nezaměstnanost v Novém Boru (v %)

Zdroj: Statistika z územního hlediska. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>>

4.3 Hospodářsky slabé oblasti

Mezi dopady strukturálních změn na hospodářství v Libereckém kraji lze rovněž zařadit vznik hospodářsky slabých oblastí, které jsou postiženy vysokou nezaměstnaností, nízkým počtem pracovních příležitostí a dalšími problémy, kvůli kterým zde dochází k útlumu výroby a podnikání. Hospodářsky slabé oblasti jsou pravidelně vyhodnocovány na základě 11 vybraných ukazatelů, které jsou uvedeny v tabulce:

Tabulka 3: Ukazatelé pro určení hospodářsky slabých oblastí.

Ukazatel	Váha	Ukazatel	Váha
Intenzita bytové výstavby	7	Daňové příjmy	7
Index vzdělanosti	8	Dopravní obslužnost	13
Index ekonomického zatížení	10	Technická infrastruktura	3
Počet pracovních příležitostí	14	Občanská vybavenost	7
Intenzita podnikatelské aktivity	15	Hustota zalidnění	1
Míra nezaměstnanosti	15		

Zdroj: Metodika vymezení hospodářsky slabých oblastí LK, str. 2.

Pokud zkoumáme tyto ukazatele, několik z nich lze spojit se strukturálními změnami v hospodářství. Např. ukazatel s nejvyšší vahou, míra nezaměstnanosti, souvisí s již zmíněným útlumem zemědělství a tradičních průmyslů v kraji, stejně tak ukazatel počtu pracovních příležitostí. Právě proto jsou hospodářsky slabé oblasti uvedeny mezi dopady strukturálních změn v LK. Opět ale nelze prokázat přímou souvislost mezi hospodářsky slabými oblastmi a strukturálními změnami.

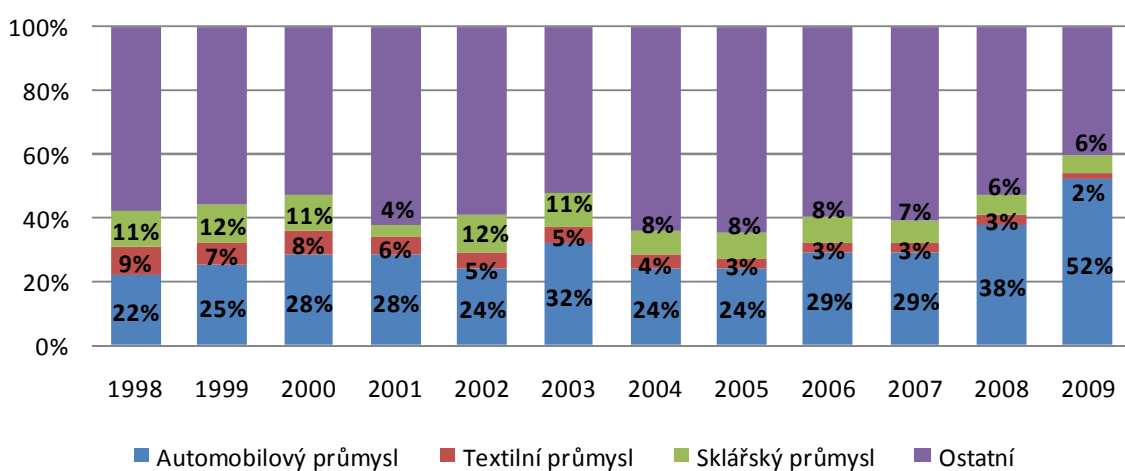
Poslední vymezení těchto oblastí v LK proběhlo v roce 2007 a vyšlo z nich 7 oblastí: Cvikovsko, Frýdlantsko, Jihozápadní Českolipsko, Jižní Jilemnicko, Mimoňsko, Podještědí a Semilsko a několik obcí, které nejsou součástí uvedených oblastí, ale jednotlivě splňují kritéria pro zařazení do hospodářsky slabých oblastí, např. Benecko, Chrastava, Mníšek nebo Nový Bor. Tyto oblasti a obce mohou žádat o dotace v rámci Programu podpory hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje, který bude zmíněn v rámci řešení dopadů strukturálních změn.^[46]

[46] Hospodářsky slabé oblasti.

Dostupný z WWW: <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1874/Hospodarsky-slabe-oblasti>>

4.4 Dominance automobilového průmyslu a útlum tradičních odvětví

Z charakteristiky vývoje struktury hospodářství v Libereckém kraji, která byla provedena v předchozí kapitole, jasně vyplynula současná dominance automobilového průmyslu a naopak útlum tradičního sklářského a textilního průmyslu. Tuto strukturu dokládá i následující graf. Zatímco v roce 1998 se automobilový průmysl podílel na tržbách zpracovatelského průmyslu pouze 22 %, v roce 2009 se tento podíl více než zdvojnásobil na podíl 52 %. Podíly tradičních odvětví v tomto období naopak klesly o polovinu, u textilního průmyslu z 9 % na pouhých 2 % a u sklářského průmyslu z 11 % na 6 %.

Obrázek 41: Tržby ve zpracovatelském průmyslu v Libereckém kraji

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001- 2006, Tab. 7-2.

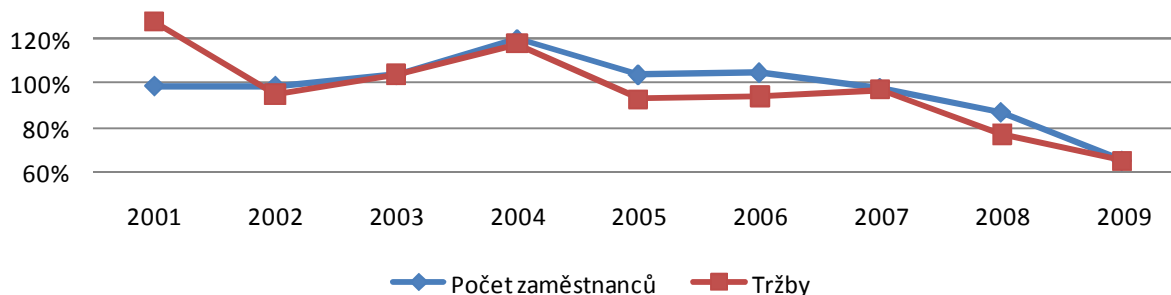
Statistická ročenka Libereckého kraje 2008, Tab. 8-2.

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009, Tab. 9-2.

Automobilový průmysl se sice dá pokládat za perspektivní odvětví, jeho přílišná převaha v hospodářství ovšem skýtá i jistá rizika. Výrobci automobilů patří k velmi vlivným firmám a svého vlivu využívají především při stanovování cen dodávaného materiálu a jednotlivých součástí. Dodavatelské firmy pak mohou tlaku na snižování cen čelit např. stěhování své výroby dále na východ, za levnější pracovní silou. Čeští dělníci jsou již v dnešní době drazí, a tak pozici, kterou Česká republika měla v minulosti, přebírají státy jako např. Ukrajina.

Příkladem firmy napojené na automobilový průmysl je společnost Delphi Packard Electric Česká republika, s.r.o., která uzavírá svůj závod v České Lípě a přesouvá jej do levnějšího Rumunska. O práci tak v České Lípě, která je již tak zasažená vysokou nezaměstnaností, přichází 1 500 lidí, když už firma stejné množství během předcházejících dvou let propustila.

Toto je způsobeno koncem výroby kabelových svazků pro Audi a BMW a také nestabilní situací v automobilovém průmyslu. Právě vývoj tržeb a počtu zaměstnanců ve společnosti zobrazuje následující graf, který přesně dokládá pokles tržeb i počtu zaměstnanců.

Obrázek 42: Vývoj tržeb a počtu zaměstnanců v Delphi Packard Electric ČR s.r.o. (meziročně, v %)
Zdroj: Delphi Packard Electric ČR s.r.o., Výroční zpráva.

Je otázka, zda podobné problémy nepostihnou v budoucnu i další dodavatele automobilového průmyslu v regionu, což by bylo pro hospodářství v Libereckém kraji téměř likvidační, protože tyto firmy většinou představují velké zaměstnavatele. Opakovala by se tak situace, kdy kvůli úpadku tradičních průmyslových odvětví přišlo mnoho lidí o práci a po společnostech zbyly často velké, chátrající areály, které se často řadí mezi brownfields.

Vývoj textilního průmyslu v uplynulých dvaceti letech by pro české firmy měl být do jisté míry varováním. Ačkoli se jednalo o rozvinuté odvětví, které disponovalo potřebnou technikou i odborníky, ztroskotalo na malé přizpůsobivosti sortimentu a obchodních oddělení. Jak již bylo zmíněno na příkladu Textilany, společnosti si často nasmlouvaly zakázky, které ale následně nebyly schopny plnit a přicházely tak o zákazníky a někdy i o celé trhy, a jednu z posledních ran jim navíc zasadila levná čínská konkurence, která doslova zaplavila nejen český, ale celý evropský trh.

Obdobná situace zasáhla v posledních letech sklářský průmysl, který jako silně exportně zaměřené odvětví národního hospodářství silně pocítil dopady celosvětové ekonomické krize. Ta přispěla ke krachu gigantů, jako byl Crystalex, který se nezbavil svých protransformačních problémů a zkrachoval, stejně jako bižuterijní společnost Jablonex. Lze jen doufat, že současní pokračovatelé této tradice se poučí z chyb svých předchůdců a nenechají tento tradiční obor v Libereckém kraji zaniknout.

5 Řešení dopadů strukturálních změn v Libereckém kraji

Tato část práce se zaměřuje na řešení strukturálních změn v Libereckém kraji. Budou zde uvedena stávající řešení problémů, jejich zhodnocení a případně vlastní návrhy řešení.

5.1 Brownfields

Pro revitalizaci brownfields byla na celorepublikové úrovni přijata Národní strategie regenerace brownfieldů a v rámci regionu lze jejich obnovu částečně financovat z operačních programů a Programu rozvoje venkova, které budou zmíněny v následujících subkapitolách. Dále bude uveden příklad již revitalizovaného brownfieldu.

5.1.1 Národní strategie regenerace brownfieldů

Národní strategie regenerace brownfieldů (dále jen „NSRB“) vznikla na základě usnesení vlády ČR z roku 2005 a byla zpracována Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR ve spolupráci s agenturou CzechInvest. Vizí tohoto dokumentu je zlepšit životní prostředí v zasažených regionech, rozšířit podnikatelské možnosti na jejich území a tím také vyřešit problémy, které brownfields způsobují.^[47]

NSRB rovněž vytyčuje cíle, kterých má být dosaženo. Střednědobé cíle, kterých má být dosaženo do roku 2013, obsahují např. zapojit do revitalizace brownfields co nejvíce financí získaných z evropských fondů, uvážit pro tyto lokality i jiné než průmyslové využití a zároveň podpořit programy na vzdělávání v oblasti problematiky brownfields. Dlouhodobé cíle, kterých má být dosaženo po roce 2013 představují např. snížení počtu brownfields a prevence jejich vzniku, efektivní využití veřejných prostředků či zlepšení životního prostředí a odstranění stávajících ekologických zátěží. Za zajištění těchto cílů mají být zodpovědné především Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo financí.^[48]

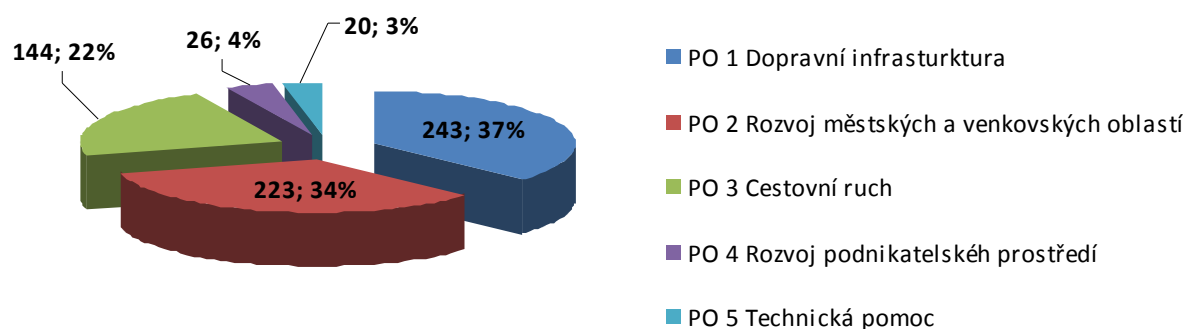
[47] Národní strategie regenerace brownfieldů. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nsrbf>>

[48] Tamtéž.

K revitalizaci lokalit brownfields má být využito především prostředků z evropských fondů. S financováním a předkládáním projektů může pomoci rovněž agentura CzechInvest, která sleduje aktuální výzvy a je schopna doporučit vhodný program. Snadno ekonomicky realizovatelné projekty, které jsou atraktivní pro investory a u kterých není třeba podpora z veřejných zdrojů, jsou zařazeny do již zmíněné Národní databáze brownfieldů.

5.1.2 Regionální operační program NUTS II Severovýchod

V letech 2007–2013 je v rámci Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod k dispozici více než 656 mil. EUR, které mohou být rozděleny mezi 5 tzv. Prioritních os. Jednotlivé osy a rozdělení prostředků mezi ně zobrazuje následující graf. Možnosti financování regenerace brownfields se týkají především prioritní osy 2-4. O dotace mohou v rámci tohoto programu žádat obce s více než 5 tisíci obyvateli, svazky obcí, organizace zřizované kraji či obcemi apod. ^[49]

Obrázek 43: Prostředky k čerpání v rámci ROP NUTS II Severovýchod (v %, mil. EUR)

Zdroj: ROP NUTS II Severovýchod. Dostupný z WWW:

< <http://www.rada-severovychod.cz/regionalni-operacni-program-nuts-ii-sv>>

Prioritní osa 2, Rozvoj městských a venkovských oblastí, usiluje především o rozvoj regionu s důrazem na trvale udržitelný rozvoj. Mezi projekty, které lze financovat pomocí tohoto zdroje, patří právě i lokality brownfields. V rámci osy 2 je vyčleněna celková částka 223 mil. EUR. ^[50]

[49] ROP NUTS II Severovýchod. Dostupný z WWW:

< <http://www.rada-severovychod.cz/regionalni-operacni-program-nuts-ii-sv>>

[50] Leták k prioritní ose 2. Dostupný z WWW:

<<http://www.rada-severovychod.cz/file/539/>>

Prioritní osa 3, Cestovní ruch, má za cíl rozvoj infrastruktury a doprovodných aktivit v rámci cestovního ruchu a dále rozvoj marketingu a koordinaci tohoto odvětví. Prostředky mohou být využity na regeneraci brownfields pro využití v cestovním ruchu. Na prioritní osu 3 je v programu vyčleněno celkem 144,4 mil. EUR. ^[51]

Prioritní osa 4, Rozvoj podnikatelského prostředí, se zaměřuje na podporu podnikatelské infrastruktury, na spolupráci podnikatelských subjektů se školami, úřady práce a dalšími institucemi a v neposlední řadě podporuje inovační aktivity, které mají zlepšit praktické vzdělání na odborných školách ve spolupráci s podnikatelskými subjekty. Dotace lze směřovat na regeneraci brownfields k podnikání, ovšem mimo zpracovatelský průmysl a cestovní ruch, nebo k využití pro vzdělávací, zdravotní, kulturní či jiné instituce. Prioritní ose 4 byly přiděleny prostředky ve výši 26,3 mil. EUR. ^[52]

5.1.3 Operační program podnikání a inovace

V rámci Operačního programu podnikání a inovace vypsalo Ministerstvo průmyslu a obchodu v období 2007–2013 celkem 15 programů podpory. Prostředky, pocházející částečně ze strukturálních fondů EU (85 %) a částečně ze státního rozpočtu (15 %), je možné použít na financování projektů ve zpracovatelském průmyslu a ve službách. Pro revitalizaci lokalit brownfields přicházejí v úvahu především programy Nemovitosti a Školící střediska. ^[53]

Prostřednictvím programu Nemovitosti mohou územní a samosprávné celky nebo podnikatelské subjekty žádat o dotaci na projekt rekonstrukce administrativní či výrobní budovy s minimální podlahovou plochou 500 m². Program Školící střediska má podpořit zlepšení infrastruktury v oblasti vzdělávání a školení a tím zároveň pomoci ke zlepšení personálních činností podnikatelských subjektů. Dotace jsou určeny především na rekonstrukci prostor určených pro vzdělávání a žádat o ně mohou podnikatelské subjekty, jejichž oblast působení upravuje konkrétní výzva.

[51] Leták k prioritní ose 3. Dostupný z WWW: <<http://www.rada-severovychod.cz/file/540/>>

[52] Leták k prioritní ose 4. Dostupný z WWW: <<http://www.rada-severovychod.cz/file/541/>>

[53] Podnikání a inovace. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/podnikani-a-inovace>>

5.1.4 Program rozvoje venkova ČR

Revitalizaci lokalit brownfields je možno rovněž financovat v rámci podpory z Programu rozvoje venkova ČR, který je vypsán Ministerstvem zemědělství ČR rovněž na období let 2007–2013. Tento program je též rozdělen do několika prioritních os, z nichž je pro obnovu brownfields nejvhodnější Prioritní osa III – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova.

V rámci Opatření diverzifikace činností nezemědělské povahy lze např. financovat rekonstrukci objektu určeného pro podnikání ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví či dalších nezemědělských činnostech. Opatření pro podporu zakládání podniků a jejich rozvoje zacíluje vznik nových pracovních míst a rozvoj struktury hospodářství na venkově, čehož má být dosaženo založením nových podniků či jejich rozvojem na již existujících plochách, kterými tak mohou být i lokality brownfields. Dále lze zmínit Opatření pro podporu cestovního ruchu, v rámci kterého lze žádat o dotaci na rekonstrukci objektu dále využívaného pro stravování či rekreaci, nebo Opatření občanské vybavení a služby, které má umožnit zajištění těchto chybějících služeb rekonstrukcí stávajících objektů. Příjemci dotací se liší dle jednotlivých opatření, může se jednat jak o obce, tak o fyzické či právnické osoby, podnikatele.^[54]

Uvedené programy podpory nezahrnují všechny možnosti, které lze pro revitalizaci brownfields využít, jedná se pouze o jejich příklady. Vhodný typ podpory je třeba vždy posoudit podle konkrétního projektu a dále konzultovat např. v rámci agentury CzechInvest nebo v rámci agentur regionálního rozvoje, jejichž odborníci jsou schopni poradit a poskytnout ty nejaktuálnější informace jak o samotných lokalitách typu brownfields, tak o možnostech podpory při jejich rekonstrukci.

5.1.5 Příklad revitalizovaného brownfieldu v Libereckém kraji

Jednou z nejznámějších revitalizovaných lokalit brownfields v Libereckém kraji je bývalá textilní továrna Hedva, na jejímž místě vzniklo Centrum Babylon, které bývalý areál továrny využilo k vybudování hotelu, restaurací, aqvaparku atd.

[54] Katalog lokalit brownfields z r. 2009, s. 39-40.

Katalog lokalit brownfields sestavený Libereckým krajem dále uvádí příklad čtyř lokalit, které byly revitalizovány za pomoci státních dotací nebo dotací ze zmíněných programů. Jedná se např. o bývalou faru v Ralsku – Kuřívodech, která byla za pomoci dotace ze Společného regionálního programu přeměněna v místní kulturní a společenské centrum, nebo o závod firmy Beneš a Lát ve Slané u Semil, jehož rekonstrukce byla podpořena z Operačního programu průmysl a podnikání – Nemovitosti. Dotace z Operačního programu životní prostředí pomohly zachránit historickou budovu v Oldřichově v Hájích, kde dnes sídlí ekologické centrum Libereckého kraje Střevlák. ^[55]

V oblasti získávání dotací na revitalizaci brownfields je rovněž úspěšné město Semily, které již takto přestavělo novou budovu městského úřadu, a v nedávné době byla rovněž dokončena rekonstrukce místního kina. Právě semilské kino bylo vybráno jako konkrétní příklad pro ilustraci rekonstrukce brownfields pomocí dotací, protože se jedná o poměrně aktuální projekt a zároveň představuje typ brownfields, lokalitu sloužící pro občanskou vybavenost.

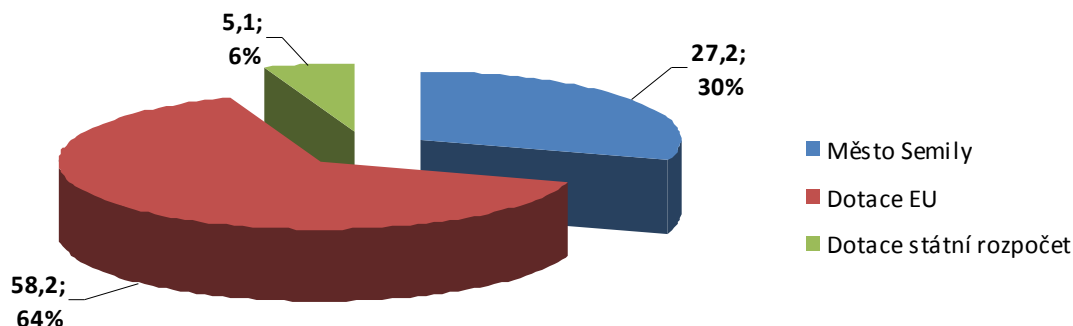
Semilské kino Jitřenka postihl na konci 90. let značný úbytek diváků, a protože se do objektu dlouhá léta neinvestovalo, muselo být kino v roce 2004 uzavřeno. O jeho obnově se začalo mluvit v roce 2006, kdy se toto téma stalo jedním z programových bodů politického uskupení, které vyhrálo volby. Okamžitě se začalo pracovat na projektu, který obsahuje jak rekonstrukci samotného kina Jitřenka, tak rekonstrukci náměstí a na jehož zpracování a předložení mělo město pouhých 6 měsíců. Ačkoli se vše stihlo, projekt bohužel napoprvé s žádostí o dotaci neuspěl, podařilo se to až na druhý pokus, kdy byl projekt dokonce vyhodnocen jako nejlepší mezi projekty předloženými ve stejném období roku 2008. Dotace v rámci prioritní osy 2 – Rozvoj městských a venkovských oblastí byla poskytnuta ve výši 70 % a následné výběrové řízení vyhrála firma BAK. ^[56]

Kino bylo znovu otevřeno v říjnu roku 2010 a díky tomu, že se zmenšila kapacita sálu, nabízí dnes rovněž kavárnu, knihovnu a klubovny, z komplexu se tak stalo místo pro setkávání, které v Semilech velmi chybělo. Dále probíhají práce na rekonstrukci samotného náměstí, které poté nabídne odpočinkové zóny, fontány, navýšený počet laviček a míst k parkování.

[55] Katalog lokalit brownfields z r. 2009, s. 42-45.

[56] Kino Jitřenka, Historie Jitřenky. Dostupný z WWW: <<http://www.kinosemily.cz/historie-jitrenky/>>

Následující graf ilustruje strukturu výdajů, které budou na projekt celkově vynaloženy. 64 % výdajů pokryje dotace z Regionálního operačního programu NUTS II – Severovýchod, asi 30 % musí město Semily proplatit ze svého rozpočtu a zbylou část, 6 %, pokryje dotace ze státního rozpočtu.

Obrázek 44: Revitalizace kina a náměstí v Semilech – struktura výdajů

Zdroj: Realizované projekty, Semily – revitalizace centra města. Dostupný z WWW: <http://www.rada-severovychod.cz/realizovane-projekty/semily-revitalizace-centra-mesta-jitrenka-a-riegrovo-namesti>

5.1.6 Zhodnocení

Problém v oblasti revitalizace brownfields nespočívá ani tak v nedostatku prostředků, protože možnosti dotací popsané v předchozí části této subkapitoly se zdají dostatečné, jako spíše v nesnadné orientaci v této problematice. Jak stát, tak Liberecký kraj se v posledních letech snaží o problematice brownfields informovat, vznikly již zmíněné dvě databáze, celonárodní a krajská, a rovněž webové stránky, které o těchto lokalitách informují, pokud se ale jedinec o tuto oblast sám nezajímá, na informace obvykle nenarazí.

Liberecký kraj usiluje o seznámení s tímto tématem např. vydáním Katalogu lokalit brownfields nebo pořádáním seminářů, na kterých se účastníci dozvědí jak o lokalitách brownfields v Libereckém kraji, tak o možnostech financování jejich rekonstrukce či revitalizace. Těchto seminářů se ale opět budou účastnit pouze ti podnikatelé, kteří o této problematice již mají základní informace.

Řešením tohoto problému by tak mohla být větší popularizace tohoto problému na celorepublikové či celoevropské úrovni, což je již jedním z cílů Národní strategie

regenerace brownfields. Investice zahraničních subjektů, které byly v minulých letech velkoryse podporovány, v naprosté většině případů mířily do stavby závodů na zelené louce, a právě to by se mělo změnit. Vláda ČR by se měla velmi nahlas vyslovit pro podporu regeneraci těchto lokalit a zároveň by měla být připravena investory motivovat – pokud mohly být např. daňové úlevy uplatněny pro výstavbu v průmyslových zónách, proč je nevyužít i v této oblasti. Zároveň by měla být nabídnuta větší pomoc agentury CzechInvest či regionálních rozvojových agentur při sestavování projektu a samotné realizaci.

5.2 Nezaměstnanost

Problematiku nezaměstnanosti řeší především úřady práce v rámci aktivní politiky zaměstnanosti s podporou a dotacemi Evropského sociálního fondu na specifické projekty, proto i tato subkapitola bude rozdělena na tyto dvě části.

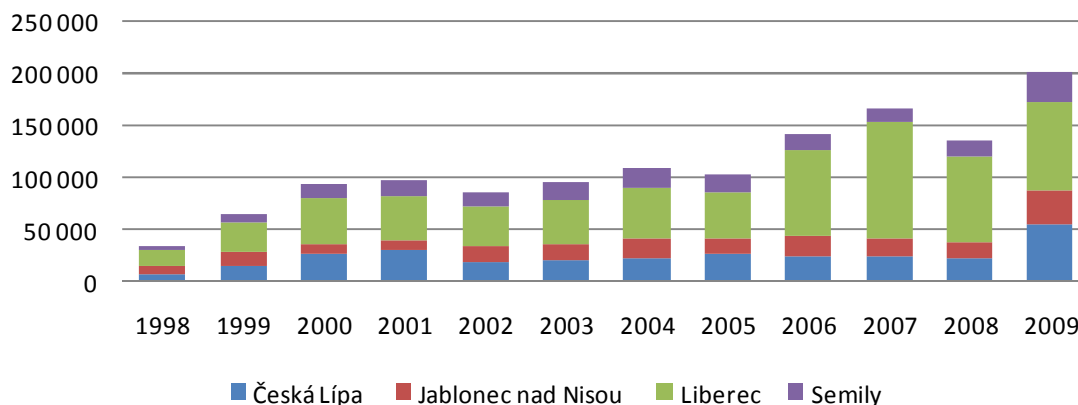
5.2.1 Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti (dále jen „APZ“) podporuje vznik nových pracovních míst a zároveň poskytuje příspěvky jak zaměstnavatelům, tak uchazečům o zaměstnání. Mezi nástroje této politiky patří především rekvalifikace, investiční pobídky pro zaměstnavatele, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, příspěvek na zapracování a příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.^[57]

Vývoj výdajů na aktivní politiku zaměstnanosti v Libereckém kraji ilustruje následující graf, který dokládá, že výdaje velmi vzrostly a nejvyšší jsou především v okrese Liberec, který zahrnuje i problematiku Frýdlantsko, a dále v okrese Česká Lípa.

Jedním z nejpopulárnějších nástrojů APZ jsou rekvalifikace, které umožňují uchazečům o práci dosáhnout lepší pozice na trhu práce. V současné době patří k nejčastěji využívaným rekvalifikačním kurzům např. rekvalifikace na obsluhu vysokozdvížných vozíků nebo různé počítačové kurzy, které naučí uchazeče obsluhovat počítač nebo je naučí zpracovávat účetnictví pomocí počítačového programu.

[57] Aktivní politika zaměstnanosti. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>>

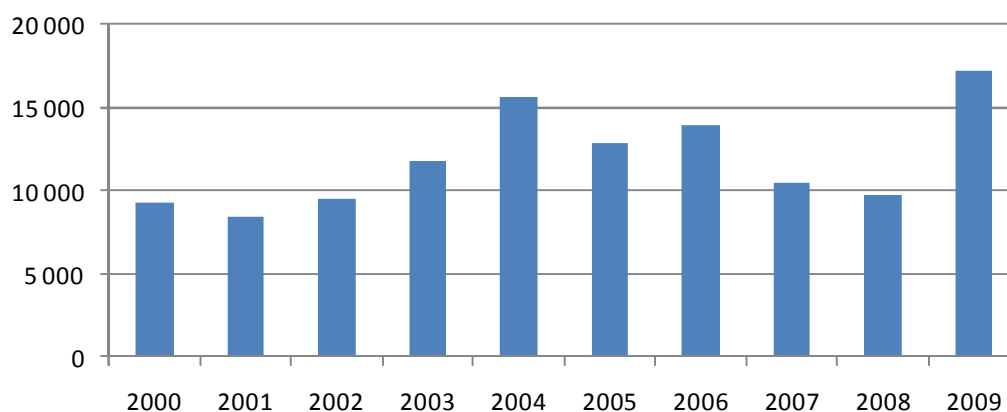

Obrázek 45: Výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti v Libereckém kraji (v tis. Kč)

Zdroj: Statistiky, Výdaje na státní politiku zaměstnanosti.

Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje>>

Graf zobrazující vývoj výdajů na rekvalifikace dokládá, že výdaje v roce 2009 výrazně stouply, což lze připsat celosvětové hospodářské krizi a snaze uchazečům přizpůsobit se novým podmínkám na trhu práce.

Obrázek 46: Výdaje na rekvalifikace zaměstnanosti v Libereckém kraji (v tis. Kč)

Zdroj: Statistiky, Výdaje na státní politiku zaměstnanosti.

Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje>>

V souvislosti s krizí v současné době roste poptávka i po dalších nástrojích a příspěvcích v rámci APZ a této situaci se přizpůsobují i projekty financované v rámci Evropského sociálního fondu, které budou zmíněny dále.

5.2.2 Projekty v Libereckém kraji financované z Evropského sociálního fondu

Úřad práce v Liberci podal od roku 2008 deset žádostí na velké projekty, tzn. projekty, u nichž je předpokládána hodnota zakázky vyšší než 10 milionů Kč, a podíl projektů, kterým byla dotace přidělena, činí cca. 30–40 %. Dále budou zmíněny projekty Restart v Libereckém kraji, S počítačem na trh práce a Šance pro rodiče v Libereckém kraji.

Projekt Restart v Libereckém kraji je vymezen na časové období od srpna 2010 do února 2012 a zahrnuje okresy Liberec, Jablonec nad Nisou a Semily. Projekt je zaměřen na uchazeče o práci, kteří dostali výpověď z organizačních důvodů, nebo jim hrozí ztráta zaměstnání v souvislosti s celosvětovou ekonomickou krizí a hospodářskou recesí. Cílem je zlepšit orientaci této skupiny na trhu práce a umožnit jí přístup k dalšímu vzdělávání. Projekt nabízí např. školení v pracovních právních oblastech a počítačová školení či rekvalifikace.^[58]

Dalším projektem realizovaným Úřadem práce v Liberci je projekt S počítačem na trh práce, který je naplánován od února 2011 do ledna 2013 pro osoby v evidenci úřadů práce starší 40 let v celém Libereckém kraji. Cílem projektu je zvýšit u jeho účastníků počítačovou gramotnost a umožnit jim tak získání lepší pozice na trhu práce. Používání počítače se bude prolínat ve všech částech projektu a zároveň i kontakt s úřadem práce bude probíhat elektronicky, aby si účastníci přivykli na práci s počítačem a stala se pro ně samozřejmostí.^[59]

Projekt Šance pro rodiče v Libereckém kraji je naplánován na stejné období jako projekt Restart a je určen pro osoby pečující o dítě do 15 let věku, které jsou v evidenci úřadu práce. Jedná se o komplexní program, který zahrnuje motivační aktivity, poradenství, pracovní a osobnostní diagnostiku, rekvalifikační kurzy se zajištěnou praxí atd. Projekt má rovněž pomoci propagovat možnost pracovat na zkrácený úvazek, aby byla možnost zachovat pro rodiče jak pracovní uplatnění, tak péči o rodinu, což je ve vyspělých státech Evropy běžné.^[60]

[58] Restart v Libereckém kraji.

Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/restart-v-libereckem-kraji>>

[59] S počítačem na trh práce.

Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/s-pocitacem-na-trh-prace>>

[60] Šance pro rodiče v LK.

Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/sance-pro-rodice-v-libereckem-kraji>>

5.2.3 Zhodnocení

Situace na trhu práce v Libereckém kraji je v současnosti komplikovaná jednak díky doznívající celosvětové ekonomické krizi a také kvůli již několikrát zmiňovanému útlumu tradičních odvětví, kdy přicházejí o práci např. skláři, jejichž kvalifikace je tak úzce zaměřena, že bez rekvalifikace jen obtížně hledají uplatnění mimo sklářský průmysl.

Jedním z řešení této problematiky je pokusit se udržet tradiční odvětví, což je ovšem v době tržního hospodářství, kdy jsou sklárny vlastněny soukromými subjekty velmi obtížné. Právě soukromý subjekt ale zachránil již zmiňovanou sklárnu v Novém Boru a postupně zajišťuje díky novým zakázkám i více práce. Tímto příkladem by se měly inspirovat i další firmy a nehledat pouze odborníky do výroby, ale i do obchodu a plánování, protože vyrábět by se mělo pouze to, co se prodá. Toto řešení ovšem zcela přesahuje problematiku nezaměstnanosti.

Další oblastí, která by měla být řešena, je oblast vzdělávání, kdy téměř všichni studenti chtějí studovat střední školy a na trhu práce chybějí kvalifikovaní řemeslníci. Tuto problematiku již začal Liberecký kraj řešit propagací technických a řemeslných oborů a v některých případech dochází dokonce k finanční podpoře či motivaci studentů těchto oborů.

Uchazeči o práci by se v dnešní době měli přizpůsobit měnícím se podmínkám na trhu práce a získat dovednosti, které je možné využít téměř ve všech oborech, jako je právě práce na počítači. Zvýšit by se rovněž měla pracovní mobilita v rámci ČR, lidé by se měli naučit za prací více stěhovat či dojíždět, protože sama práce za nimi nepřijde. Pro uchazeče v Libereckém kraji, kteří jsou jazykově vybavení, se navíc nabízí možnost pracovat v sousedním Německu, kde v současnosti díky zvyšujícímu se počtu Čechů, kteří v Německu nakupují, hledají i české prodavače a další profese.

Projekty a nabízené služby úřadů práce jsou v dnešní době velmi flexibilní a moderní i díky dotacím z EU, a proto by uchazeči, kteří přišli o zaměstnání, měli využít možnost rekvalifikací či účasti v různých projektech, protože jim to může pomoci k novému místu i k novému sebevědomí.

5.3 Hospodářsky slabé oblasti

Rozvoj hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje lze podpořit z grantového fondu Libereckého kraje, konkrétně z programu č. 18 na podporu hospodářsky slabých oblastí LK, který bude popsán v následující subkapitole.

5.3.1 Program podpory hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje

V současnosti probíhá v Libereckém kraji 8. výzva Programu podpory hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje, v rámci které bude rozděleno celkem 2 232 843 Kč, o něž můžou žádat pouze obce s maximálním počtem 1 000 obyvatel, které byly postiženy povodní v roce 2010 a dále svazky obcí a fyzické a právnické osoby či nestátní organizace, jejichž projekty budou realizovány v obcích vyjmenovaných v oficiálním seznamu, který je součástí podmínek pro 8. výzvu. Dotace je možno žádat na projekty, které jsou v souladu s cíli Programu rozvoje Libereckého kraje 2007–2013.

V rámci 7 výzvy tohoto programu byl podpořen např. projekt Krajské hospodářské komory Liberec „Senioři vás podpoří“ částkou 300 000 Kč nebo oprava podlahy kulturního domu po povodni v obci Mařenice částkou 150 000 Kč.^[61]

5.3.2 Zhodnocení

Již samotné vymezování hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje, které se provádí vždy pro nové období, na které je vypsána podpora, umožňuje soustředit na tyto lokality více pozornosti a vlastní program podpory představuje další možnost získání dotací. Jediným problémem tak zde opět zůstává administrativa nutná již jen ke zpracování projektu, který by bylo možno předložit, s čímž může být opět nápomocna agentura regionálního rozvoje Libereckého kraje.

[61] 18 – Program podpory hospodářsky slabých oblastí LK.

Dostupný z WWW: <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page3741/ROK-2011/18-Program-podpory-hospodarsky-slabych-oblasti-Libereckeho-kraje>>

Možnosti podpory těchto oblastí se tak autorce této práce zdají dostačující, navýšeny by ale mohly být prostředky, které jsou v rámci jednotlivých výzev k dispozici, a rovněž by bylo vhodné více informovat veřejnost v daných oblastech o možnostech získání uvedených prostředků.

5.4 Dominance automobilového průmyslu a útlum tradičních odvětví

Jedním z dopadů změny struktury hospodářství v Libereckém kraji, který je těžko řešitelný, je přílišná specializace firem v regionu na odvětví automobilového průmyslu a naopak útlum tradičních odvětví.

Tento problém byl často zmiňován zejména v souvislosti s celosvětovou ekonomickou krizí, kdy se dodavatelé automobilek obávali poklesu výroby, statistiky tržeb ale v období roku 2009 neprokázaly pokles, ale naopak mírný růst. Rýsuje se ale další problém, zmíněný v subkapitole o dopadech změn, a to tendence automobilek požadovat co nejnižší ceny dodávaných dílů, což výrobce nutí snižovat náklady a v konečném důsledku může znamenat až přenos výroby dále na východ. Takovéto chování firem je ovšem zcela běžným znakem tržního chování a snad ani nelze uvažovat nad jeho omezováním.

Vyvstává naopak otázka, jak směřovat české hospodářství, aby nedocházelo k podobným přesunům, a současně zachovat tradiční průmyslová odvětví. Řešením může být nepokoušet se konkurovat cenou, ale naopak kvalitou a inovacemi a zároveň využít zázemí Technické univerzity v Liberci. Jako příklad může sloužit společnost Elmarco s.r.o., jež charakterizuje následující subkapitola.

5.4.1 Příklad úspěšné firmy tradičního odvětví – Elmarco s.r.o.

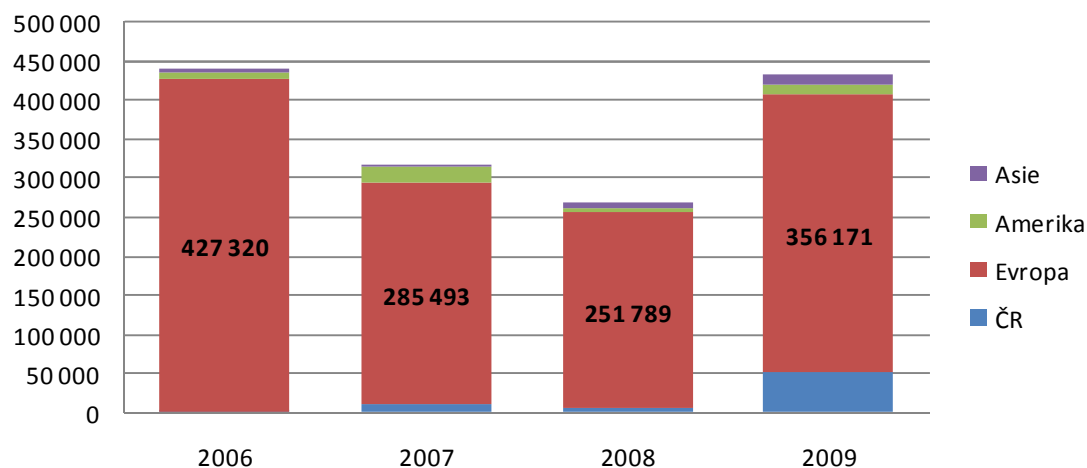
Firma Elmarco byla vybrána jako reprezentant odvětví kombinující textilního průmyslu s nejmodernějšími technologiemi, na jejichž vývoji spolupracuje právě i Technická univerzita v Liberci.

Společnost byla založena v roce 2000 a jako hlavní předmět činnosti měla v té době výrobu plastových zařízení pro polovodičový průmysl. V roce 2004 začala spolupráce s TUL

a zároveň byla představena unikátní technologie Nanospider, zjednodušeně výroba nanovláken, kterou se firma proslavila po celém světě. O rok později již byla představena nová linka a zároveň byla tato nová technologie uvedena na výstavách v Ženevě a ve Frankfurtu. V dalších letech již firma prodala první linku do zahraniční a zároveň s francouzskou společností Alltracel zakládá společný podnik na výrobu zdravotnického materiálu s využitím nanovláken. V roce 2008 pak společnost začíná stavět svůj nový závod v Liberci a zároveň otevírá pobočky v USA a v Japonsku.^[62]

Nanovlákná lze charakterizovat jako speciálně vyráběná, velmi tenká vlákna, která mají výborné mechanické vlastnosti, nízkou hustotu a malou velikost pórů, díky čemuž jsou velmi dobře prodyšná. Společnost Elmarco je první na světě, která nabízí zařízení k průmyslové výrobě těchto vláken. Jedná se jak o samotné průmyslové linky, tak o laboratorní zařízení umožňující další vývoj této technologie.^[63]

Následující graf dokládá, že společnost Elmarco je zaměřena zejména na evropský trh, podíly ostatních teritorií, včetně České republiky, jsou téměř zanedbatelné. Společnost navíc v roce 2009, v období celosvětové hospodářské krize zaznamenala výrazný nárůst tržeb. Potvrzuje se tak, že se jedná o velmi perspektivní odvětví a další firmy by tento příklad měly následovat.

Obrázek 47: Vývoj tržeb společnosti Elmarco (v tis. Kč)

Zdroj: Elmarco s.r.o., Výroční zprávy.

[62] Elmarco, O společnosti, Historie. Dostupný z WWW: <<http://www.elmarco.com/company/historie/>>

[63] Elmarco, Technologie, Charakteristika nanovláken.

Dostupný z WWW: <<http://www.elmarco.com/technology/charakteristika-nanovlaken/>>

Závěr

Úvodní části této práce byly věnovány především stručnému shrnutí transformace a strukturálních změn v České republice a měly sloužit ke stručnému seznámení s touto problematikou.

Práce dále mapuje vývoj hospodářství v Libereckém kraji a věnuje se především nejdůležitějším průmyslovým odvětvím tohoto kraje, tedy automobilovému, textilnímu a sklářskému průmyslu. U všech odvětví byla krátce popsána historie těchto odvětví v regionu a dále následoval popis současné situace pomocí indexů sestavených z dat Českého statistického úřadu. Zároveň byl u každého průmyslového odvětví vybrán reprezentant v podobě známého podniku působícího v Libereckém kraji.

Popis strukturálních změn v Libereckém kraji umožnil ověřit základní předpoklad této práce, že strukturální změny měly v Libereckém kraji vliv na jednotlivá odvětví hospodářství. Tento předpoklad se podařilo prokázat pomocí analýzy struktury hospodářství Libereckého kraje ve 3. kapitole této práce, kde bylo rovněž doloženo, že došlo k předpokládanému růstu automobilového průmyslu a zároveň k útlumu průmyslu textilního a sklářského, což bylo ilustrováno pomocí indexů tržeb z průmyslové činnosti a indexů průměrného evidenčního počtu zaměstnanců.

Dalšími ověřovanými předpoklady byla souvislost mezi strukturálními změnami a jejich dopady. Tato souvislost byla přímo prokázána u vzniku lokalit brownfields, u kterých v obou zkoumaných databázích převažuje původní využití k průmyslovým činnostem. Lokality brownfields byly charakterizovány pomocí dvou dostupných databází a zároveň bylo provedeno srovnání dat a počtu lokalit, které tyto databáze poskytují. Jako vhodnější pro investory se jeví databáze Libereckého kraje, protože jednak obsahuje více lokalit a také více detailních informací o nich.

Po popisu lokalit brownfields následovala subkapitola týkající se nezaměstnanosti. Souvislost nezaměstnanosti, zařazené mezi dopady strukturálních změn, s těmito změnami se podařila prokázat pouze zprostředkovaně pomocí analýzy nezaměstnanosti v Novém Boru, která byla v čase porovnána s uzavřením a znovuotevřením místní sklárny. Přímou souvislost nebylo možno prokázat také díky tomu, že úřady práce ani Ministerstvo práce a sociálních věcí

nesledují přímo strukturální nezaměstnanost. Proto byla uvedena alespoň data o nezaměstnanosti v jednotlivých obcích s rozšířenou působností Libereckého kraje, která opět potvrdila vyšší míru nezaměstnanosti u oblastí zasažených útlumem sklářského a textilního průmyslu, tedy strukturálními změnami.

Rovněž nebyla prokázána přímá závislost mezi vznikem hospodářsky slabých oblastí v Libereckém kraji a strukturálními změnami. Dá se ale říci, že hospodářsky slabé oblasti jsou charakterizovány především již zmíněnými lokalitami brownfields a zároveň vysokou nezaměstnaností a dalšími znevýhodňujícími faktory, proto byly jistě mezi dopady strukturálních změn zařazeny oprávněně.

Poslední dopad strukturálních změn přímo z těchto změn vyplývá, a proto nebylo třeba ověřovat vztah mezi těmito dvěma jevy. Jedná se o přílišnou dominanci automobilového průmyslu v Libereckém kraji a současný útlum průmyslu textilního a sklářského. V tomto případě tato práce spíše charakterizovala možná nebezpečí spojená s tímto jevem, která byla diskutována jak v souvislosti s nedávnou celosvětovou ekonomickou krizí, tak s čím dál větším tlakem výrobců automobilů na nižší ceny a tím i na případný přesun výrobců jednotlivých dílů dále na východ. Zároveň byly zmíněny možnosti, jak se pokusit zachovat tradiční odvětví Libereckého kraje, jejichž budoucnost leží především ve využití vzdělané pracovní síly a moderních technologií, stejně jako u firmy Elmarco, která byla uvedena jako příklad.

Závěrečná část práce byla věnována současným řešením dopadů strukturálních změn v Libereckém kraji. V případě lokalit brownfields bylo zmíněno několik možností získání dotací a dále byly zmíněny již revitalizované lokality, u kterých bylo těchto prostředků využito. Řešení nezaměstnanosti spočívá v současné době především v nástrojích aktivní politiky zaměstnanosti kombinované s projekty financovanými s Evropského sociálního fondu, a proto bylo vybráno rovněž několik příkladů z této oblasti. Rovněž byla zmíněna možnost získání dotace pro hospodářsky slabé oblasti Libereckého kraje.

Zároveň byla nastíněna další možná řešení těchto problémů v budoucnosti, např. byla navržena větší podpora revitalizace brownfields ze strany státu a státních institucí jak po finanční, tak především informační stránce nebo v případě nezaměstnanosti větší motivace zaměstnanců pro stěhování za prací či možnost práce v zahraničí.

Seznam použité literatury

Citace

Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010 [cit. 2011-04-10].

Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>>

BERGMANOVÁ, V. *Textilana v obrazech a datech*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2008. 261 s. ISBN 978-80-7372-399-6.

BRABENCOVÁ, L. *Světově známou značku bižuterie Jablonex kupují Španělé* [online]. Praha: Mafra a.s., 2011 [cit. 2011-31-03].

Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/svetoznamou-znacku-bizuterie-jablonex-kupuji-spanele-plt/-ekonomika.aspx?c=A110226_1539433_liberec-zpravy_sot>

Databáze brownfields [online]. Liberec: Liberecký kraj, 2011 [cit. 2011-04-06].

Dostupný z WWW: <<http://www2.kraj-lbc.cz/index.php?page=3531>>

DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., *Historie*. [online]. Liberec: DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., 2010 [cit. 2011-03-16].

Dostupný z WWW: <<http://www.denso.cz/o-nas/historie/>>

DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., *Výrobky a služby*. Liberec: DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., 2010 [cit. 2011-03-16].

Dostupný z WWW: <<http://www.denso.cz/vyrobky-a-sluzby/denso-cr/>>

Elmarco s.r.o., *O společnosti, Historie* [online]. Liberec: Elmarco, 2011 [cit. 2011-04-11].

Dostupný z WWW: <<http://www.elmarco.com/company/historie/>>

Elmarco s.r.o., *Technologie, Charakteristika nanovláken* [online]. Liberec: Elmarco, 2011 [cit. 2011-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.elmarco.com/technology/charakteristika-nanovlaken/>>

FEJGL, D. *LIAZ.cz – stránky o vozech LIAZ, Historie* [online]. Liberec: David Fejgl [cit. 2011-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://liaz.cz/historie.php>>

FROUZOVÁ, K. *Nový vlastník české mincovny bude dál razit drobné. Dívá se za hranice* [online]. Praha: Mafra a.s., 2010 [cit. 2011-31-03].

Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/novy-vlastnik-ceske-mincovny-bude-dal-razit-drobne-diva-se-i-za-hranice-1z3-/ekoakcie.aspx?c=A100412_1366894_ekoakcie_vem>

Historie Programu na podporu průmyslových zón [online]. Praha: Czech Invest, 2010 [cit. 2011-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/data/files/historie-programu-na-podporu-rozvoje-prumyslovych-zon-2051-cz.pdf>>

HOLMAN, R. *Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Cep, 2000. 106 s. ISBN 80-902795-6-2.

Hospodářsky slabé oblasti [online]. Liberec: Liberecký kraj, 2011 [cit. 2011-04-06].

Dostupný z WWW: <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1874/Hospodarsky-slabe-oblasti>>

Investorsko inženýrská a.s., Průmyslová zóna Liberec Jih [online]. Liberec: Investorsko inženýrská a.s., 2007 [cit. 2011-03-16].

Dostupný z WWW: <<http://www.ias.cz/prumyslove-zony/prumyslova-zona-liberec-jih.htm>>

JEŘÁBKOVÁ Z. *Průmysl ČR v mezinárodním kontextu* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2011 [cit. 2011-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/8009-09>>

KADERÁBKOVÁ, A. *Hospodářský růst a strukturální změny*. Vyd. 1. Praha: Economica, 2002. 228 s. ISBN 80-245-0466-9.

KADERÁBKOVÁ, B.; PIECHA, M., aj. *Brownfields: jak vznikají a co s nimi*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2009. 138 s. ISBN 978-80-7400-123-9.

Katalog lokalit brownfields z r. 2009 [online]. Liberec: Liberecký kraj, 2011 [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page3155/Katalog-lokalit-brownfields-z-r-2009>>

Kino Jitřenka, Historie Jitřenky [online]. Semily: Kino Jitřenka, 2011 [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.kinosemily.cz/historie-jitrenky/>>

KLAUS, V.; TOMŠÍK, V. *Makroekonomická fakta české transformace*. Vyd. 1. Brno: NC Publishing, 2007. 139 s. ISBN 978-80-903858-1-8.

Leták k prioritní ose 2 [online]. Hradec Králové: Úřad regionální rady soudržnosti Severovýchod, 2010 [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.rada-severovychod.cz/file/539/>>

Leták k prioritní ose 3 [online]. Hradec Králové: Úřad regionální rady soudržnosti Severovýchod, 2010 [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.rada-severovychod.cz/file/540/>>

Leták k prioritní ose 4 [online]. Hradec Králové: Úřad regionální rady soudržnosti Severovýchod, 2010 [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.rada-severovychod.cz/file/541/>>

Národní databáze brownfieldů, Informace o projektu [online]. Praha: CzechInvest, 2011 [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.brownfieldy.cz/informace-o-projektu/>>

Národní program podpory zón [online]. Praha: CzechInvest, 2011 [cit. 2011-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nppz>>

Národní strategie regenerace brownfieldů [online]. Praha: CzechInvest, 2011 [cit. 2011-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nsrbf>>

NOVÝ P. aj. *Historie a současnost podnikání na Jablonecku*. Vyd. 1. Želhušice: Městské knihy, 2007. 263 s. ISBN 78-80-86699-49-3.

Novoborský Crystalex rozjede další linky. [online]. Praha: Česká tisková kancelář, 2011 [cit. 2011-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/ekonomicke/index_view.php?id=482829>

Podnikání a inovace [online]. Praha: Czech Invest, 2011 [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/podnikani-a-inovace>>

Privatization in transition economies: the ongoing story. 1st ed. Bingley : Emerald, 2008. 374 s. Contemporary studies in economic and financial analysis. ISBN 978-0-7623-1463-8.

Regionální operační program NUTS II Severovýchod [online]. Hradec Králové: Úřad regionální rady soudržnosti Severovýchod, 2009 [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.rada-severovychod.cz/regionalni-operacni-program-nuts-ii-sv>>

Restart v Libereckém kraji [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011 [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/restart-v-libereckem-kraji>>

REŽ, J. a GELNAR, M. *Sklářská minulost kraje Lužických hor* [online]. Liberec: Jaroslav Jež [cit. 2011-03-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clskloc>>

S počítačem na trh práce [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011 [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/s-pocitacem-na-trh-prace>>

SPĚVÁČEK V. aj. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty.* Vyd. 1. Praha: Linde, 2002. 525 s. ISBN: 80-86131-32-7.

Svaz výrobců skla a bižuterie [online]. Jablonec nad Nisou: Svaz výrobců skla a bižuterie, 2010 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.svbi.cz/index.php>>

Šance pro rodiče v Libereckém kraji [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011 [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/sance-pro-rodice-v-libereckem-kraji>>

ŠVEJNAR, J. aj. *Česká republika a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1997. 359 s. ISBN 80-200-0568-4.

TALLER, M. aj. *Historie a současnost podnikání na Liberecku*. Vyd. 1. Žehušice: Městské knihy, 2006. 239 s. ISBN 80-86699-42-0.

ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2006. 304 s. ISBN 80-7179-922-X.

18 – Program podpory hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje [online]. Liberec: Liberecký kraj, 2011 [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page3741/ROK-2011/18-Program-podpory-hospodarsky-slabych-oblasti-Libereckeho-kraje>>

Bibliografie

Časové řady, Průměrná míra nezaměstnanosti od roku 1997 [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010 [cit. 2011-04-08].

Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady>

Česká republika od roku 1989 v číslech [online]. Praha: Český statistický úřad, 2011 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989>

Databáze zahraničního obchodu [online]. Praha: Český statistický úřad, 2011 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>>

DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., Výroční zprávy 2003-2009. Liberec: DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., 2010 [cit. 2011-03-16].

Dostupný z WWW: <<http://www.denso.cz/tiskove-centrum/vyrocní-zpravy/>>

Delphi Packard Electric Česká republika, s.r.o., Výroční zprávy [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2011 [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW:

<<http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>>

Elmarco s.r.o.: Výroční zprávy [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2011 [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>>

HDP, Roční národní účty, Národní hospodářství celkem: účet výroby [online]. Praha: Český statistický úřad, 2011 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.so>>

HDP, Regionální účty, Základní makroekonomické ukazatele regionálních účtů, Hrubá přidaná hodnota [online]. Praha: Český statistický úřad, 2011 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.volba?titul=Hlavn%ED%20ukazatele%20region%E1ln%EDch%20%FA%E8t%F9&mypriznak=RC&typ=2&proc=rocenka.presmsocas&mylang=CZ&jak=4>>

JABLONEX GROUP a.s.: Výroční zprávy [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2011 [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW:

<<http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>>

Metodika vymezení hospodářsky slabých oblastí Libereckého kraje [online]. Liberec: Liberecký kraj, 2011 [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW:

<http://www.kraj-lbc.cz/public/orlk/metodika_vymezeni_hso_22c8dd2e54.pdf>

Národní databáze brownfieldů [online]. Praha: Czech Invest, 2011 [cit. 2011-03-28].

Dostupný z WWW: <<http://www.brownfieldy.cz/>>

Národní program podpory zón, Průmyslové zóny podpořené v rámci Programu na podporu průmyslových zón [online]. Praha: CzechInvest, 2007 [cit. 2011-03-28].

Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/nppz>>

Národní strategie regenerace brownfields, Základní statistické výsledky Vyhledávací studie brownfieldů [online]. Praha: Czech Invest, 2008 [cit. 2011-03-28].

Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/data/files/nsb-595.pdf>>

Semily – revitalizace centra města (Jitřenka a Riegrovo náměstí – II. Etapa) [online]. Hradec Králové: Úřad regionální rady soudržnosti Severovýchod, 2009 [cit. 2011-04-10].

Dostupný z WWW: <<http://www.rada-severovychod.cz/realizovane-projekty/semily-revitalizace-centra-mesta-jitrenka-a-riegrovo-namesti>>

Statistická ročenka České republiky 2001 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2001 [cit. 2010-12-16].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2001edicniplan.nsf/publ/10n1-01-2001>>

Statistická ročenka České republiky 2004 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2004 [cit. 2010-12-16].

Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/10n1-04-_2004>

Statistická ročenka České republiky 2008 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2004 [cit. 2010-12-16].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/0001-08>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2001 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2001 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-01-za_rok_2001>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2002 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2003 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-02-2002>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2003 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2004 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-03-2003>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2004 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2005 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-04-2004>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2005 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2006 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-05-2005>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2006 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2007 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.liberec.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-04-2004>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2007 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2007 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-07-2007>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2008 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2008 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/13-5101-08-2008>>

Statistická ročenka Libereckého kraje 2009 [online]. Liberec: Český statistický úřad, 2009 [cit. 2011-03-03].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/publ/511011-09-2009>>

Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí, 2011 [cit. 2011-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>>

Statistiky, Výdaje na státní politiku zaměstnanosti [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí, 2011 [cit. 2011-04-08].

Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje>>

Škoda Auto: Výroční zprávy [online]. Mladá Boleslav: Škoda Auto a.s., 2011

[cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW: <[http://www.skoda-](http://www.skoda-auto.cz/company/cze/profil/forinvestors/reports/annual/Pages/annual.aspx)

[auto.cz/company/cze/profil/forinvestors/reports/annual/Pages/annual.aspx](http://www.skoda-auto.cz/company/cze/profil/forinvestors/reports/annual/Pages/annual.aspx)>

Trh práce v ČR 1993 až 2009 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2010 [cit. 2011-04-08].

Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3103-10>>

Veřejná databáze ČSÚ, Nezaměstnanost podle obcí s rozšířenou působností [online]. Praha: Český statistický úřad, 2010 [cit. 2010-04-08].

Dostupný z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=KR+13-05+PM.1&&kapitola_id=15>